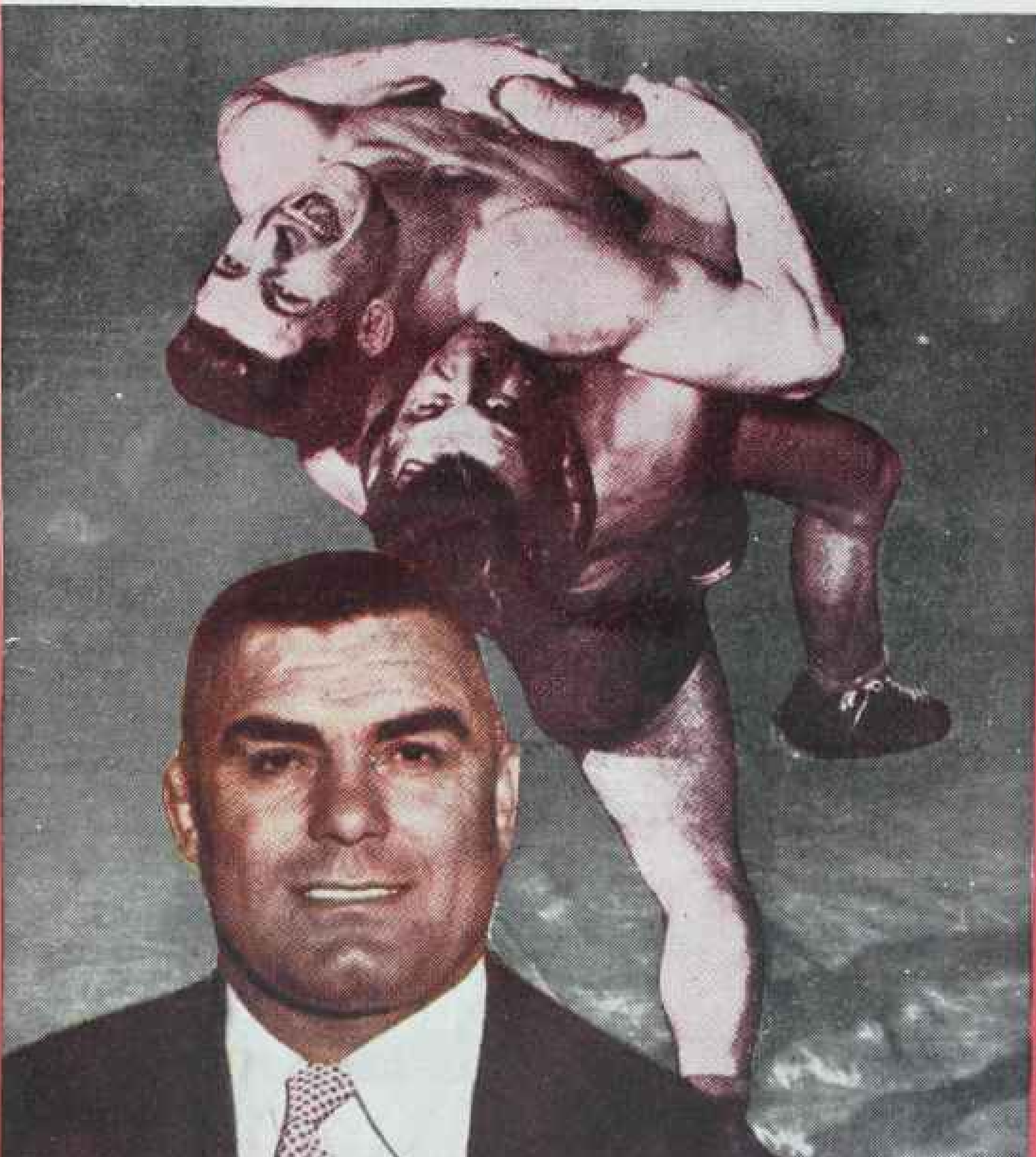
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sizi iç huzursuzluğu içinde yaşatan Nedir?
İSTİKBAL ENDİŞESİ
Gece Gündüz didinmelerinizin Hedefi nedir?
YARIN KAYGUSU değilmi?
Bunlardan bir anda kurtulabilirsiniz
BANKAMIZDA
açtıracağınız bir hesap
Size hayatınız boyunca
Heray HESABINIZDAKİ Para kadar
Aylık gelir getire bilir.
AYRICA
ZENGİN AYLIK
İKRAMİYELER
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
T. A. O.
SERMAYESİ 50.000.000 TL.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Konya Sk. Bursa Han No. 28-Ankara P. K. 582

Fiyatı: 60 kuruş

* *

AKİS Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı islerini fiilen idare eden;

Metin TOKER

*

* *

Bu nüshaya yazı yazanlar:

Cemil Said BARLAS — Mir cahid TOPALAK — İsmail TÜRK — Orhan Remzi YÜREGİR — Seyfİ KURTBEK — Nermin ABADAN — Bilge KARASU — Dr Esad EĞİLMEZ — Turhan DİLLİGİL — Naili MORAN — Tevfik ÜNSİ — Nihad ÜLKEKUL — Nejat AKKAN

Karikatür

TURHAN

Ressam:

İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğrafı

Mehmet SÜRENKÖK — Turhan VANDEMİR

Klişe:

Kemal ONGAN

Abone Şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha): 24 lira

* *

Dizildiği ve basıldıgı yer

Güzel Sanatlar Matbaası

Kapak Resmimiz

Yaşar Doğu

1 numaralı Sporcumuz

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

AKİS, bu sayısiyle bir küçük dönemeçi dönüyor. İsterseniz buna bir ufak kutlama da diyebilirsiniz. Elinizdeki nüsha 10 uncu sayımızdır.

Bundan tam 10 hafta evvel, uzun zamandan beri kafamızda yer etmiş bir projeyi tatbik sahasına koyarken ne bunun böylesine güç bir iş olduğunu biliyorduk, ne de bütün memlekete şamil bir alâkayla karşılanacağını ümide cesaret ediyorduk. Biri diğerinin tesellisi, "kuvvet şurubu" oldu.

10 uncu sayımızı çıkardığımız şu sırada, başlarımızı çevirip geriye bakarsak, zannediyoruz ki, tuttuğumuz ve tuttuğumuzu ilân ettiğimiz yoldan bir tek santim sağa, bir tek santim sola kaymamış olduğumuz kolaylıkla görülür. 'Biz ilk sayıda ne idiysek, 10 uncu sayımızda da oyuz. Bunun böylece bilinmesinde fayda vardır.

Bilinmesi gerekli bir husus daha mevcuttur: aynı şekilde de kalacağız!

*

**

Tam 10 hafta evvel umumi efkârın karşısına çıktığımızda, sadece ve sadece okuyucuya dayanmak, ona güvenmek niyetinde olduğumuzu bildirmiştik. Bu, kuru bir lâftan ibaret değildi. Eğer okuyucunun desteği bulunmazsa, AKİS gibi müstakil — bu kelimeyi, başkası bulunmadığı için kullanıyor ve bazı gündelik gazetelerin aldıkları mânada almamanızı hassaten rica ediyoruz — bir mecmuanın ya yaşamasına, ya müstakil kalmasına imkân olmazdı;

Fakat, gene biliyorduk ki, okuyucuya "bizi "destekle" demek, ona bir şey vermeden ondan bir şey istemek doğru değildir ve insanı hüsrana götürür.

10 haftadır sizlere iyi bir mecmua takdim etmeye, kendimizi tanıtmaya, halisane niyetlerimize sizi inandırmaya çalıştık.

Bu arada, idarî kısmımızı da daha, iyi işler bir hale getirmeye gayret ettik, o sahada da bir teşkilâtın nüvesini attık. Doğrusu istenilirse, idarî kısım biraz yavaş gelişti. Aldığımız mektuplara zamanında cevap veremediğimiz oldu, mecmua göndermek istediğimiz her yere gönderemediğimiz oldu, hattâ abone için müracaat eden okuyucularımızın bu arzularını doğru dürüst yerine getiremediğimiz oldu.

Bütün bunlardan dolayı, burada özür dileriz. Daha ilk günden, başkalarını tenkid ederken iğneği kendimizden de uzak tutmayacağımızı bildirmiştik.

Mahdut imkânlarla kurulan bir mecmuada idarî mekanizmanın arzu edildiği . şekilde işlemesinin kolay olmadığına inanmanızı rica ederiz.

Fakat şimdi, o aksaklığımızı da bertaraf etmiş bulunuyor ve sizlere güven içinde diyoruz ki:

Abone olunuz!

Eger bizim işimizi kolaylaştırmak, AKİS'in bugünkü halinden de iyi ve daha geniş imkânlarla çıkmasını arzu ediyorsanız; mutlaka abone olmalısınız. Aboneler, bir yayım vasıtasının temel direkleridir. Avrupada ve Amerikada çok iyi anlaşılmış bulunan bu husus, maalesef henüz memleketimizde tamamiyle kavranamamâktadır. Okuyucu, "abone olmak külfetine" ne katlanmak istememektedir.

Mamafih bunda kendisi pek de haksız bulunamaz. İki bakımdan:

1 — Pek çok mecmua intişara başlamış, daha ilk sayısından itibaren abone kaydetmiş, üçüncüsünde kapanmış, üç aylık — altı aylık — bir senelik aboneler yanmış, paraları iade edilmemiştir.

2 — Abone olmak, onun parasını göndermek, mecmuayı sonradan zamanında almak, takip etmek hakikaten eziyet haline gemlektedir.

AKİS bu hususları gözden uzak tutmamaktadır.

Birinci tehlikenin, AKİS için bahis mevzuu olmadığına okuyucularımızın kani bulunduklarına inanmak isteriz. AKİS, "kapkaççı" bir zihniyetin değil, sağlam bir müessesenin eseridir. Siz ondan teveccühünüzü esirgemediğiniz müddetçe o intişara devam edecek ve inşaallah çok uzun ömürlü olacaktır.

İkinçi külfete gelince, AKİS pek yakında sizlere, bu yolda büyük kolaylıklar sağlayacak tedbiri alacak; abone olmak zahmetsiz bir iş haline gelecektir

Gelecek sayımızla beraber, sizlere, en küçük bir zahmete katlanmaksızın abone olmanızı sağlayacak formüleri takdim edeceğiz. Yapacağınız, bunu doldurup, bedeliyle beraber postaya vermekten ibaret olacaktır..

Böylece mecmua size hem daha ucuza gelecek, hem elinize daha çabuk geçecek, hem de koleksiyonlarınız için eksik kalma tehlikesi ortadan kalkacaktır.

İdarî kısmımız, bu hususları temin edecek vaziyete gelmiştir.

Önümüzdeki haftayı bekleyiniz.

Saygılarımızla

AKİS

Demokrasi

Gaye ve vasıtaları

Temmuz ayının çok sıcak bir cumartesi günü, öğle vakti, Ankarada, daima "siyasî buluşmalar" a sahne olmasiyle şöhret yapmış Çiftlik lokantasının iç tarafında Demokrat Partinin bir takım "basın ve yayın işlerini tedvir" e memur Devlet Vekili, Ahmed Emin Yalmanın "Hükümet nerelere doğru gidiyor?" sualini cevaplandırdığı zaman Vatan gazetesinin başmuharriri pek tatmin olmadı.

Ahmed Emin Yalman, Meclis kapanmadan evvel hükümetin başvurduğu bazı tedbirleri üzüntüyle karşılamış, bunları demokrasimiz için tehlikeli bulduğunu yazmıştı Gerçi bunlardan dolayı bütün kabahatin "İktidara kan kusturan Muhalefet" te olduğunu, Muhalefetin iktidar ileri gelenlerinin a s a b ı n ı bozduğunu, demokrasimize bir şey olursa bunun "öldürende değil ölende" sayılacağını satırları arasına sokmuştu ama, gene de endişe duyduğunu bildirmişti.

O gün, Turizm Bankası hakkında verilen izahat kendisini tatmin ettiyse de, rejimle ilgili son kanunların "esbab.ı mucibesi" pek zayıf kaldı.

Ertesi gün Başvekil Adnan Menderes Ankara civarında bir tetkik gezisine çıkıyordu. Vekiller ve mebuslarla beraber yanına Vatan gatezesinin Başmuharririni de aldı. Bu. Ahmed Emini Yalmanın pek hoşuna gitti. Zira insan oğlu zayıftır ve Ahmed Emin Yalmanın zaafı da memleketi idare ederleri idare ettiğine inanmaktır.

Pazar günkü gezinti esnasında, günün meseleleri etrafında hükümetin reisiyle de temas fırsatım buldu ve siyaset adamlarımızın en mahiri Adnan Menderes, Vatan gazetesi başmuharririnin bahis mevzu inancını takviye edecek şekilde bir vaziyet takındı.

İnsanların ne istediğini, neden hoşlandığını bildikten sonra, oları memnun etmekten kolay bir şey yoktur.

Ertesi gün Ahmed Emin Yalman, Ankara Palastaki odasında umumî efkâra (Vatan gazetesinin okuyucularına) gönül rahatlığı dağıtacak makalesini hazırlıyordu.

Bu yazı, gazetenin salı günkü nüshasında çıktı.

Hükümet, bunca endişe uyandıran kanunları niçin hazırlamıştır? Ahmed Emin Yalmanın "anladığına göre" işte sebepleri:

Ahmed Emin Yalman
Dünyayı idare eden adam!

1 . *Kırşehir kanunu* : *Çünkü Kırşehir seçimlerde irtica ruhuna apaçık yuva olmuştur.*

2 - *Seçim Kanunu* : *Çünkü seçim Zerde mertlige yakışmıyan hile ve fesat yolları açık kalmıştır.*

- *Radyo meselesi* : *Ç ü n k ü memlekette vatani ölçülere sadık mânasile nor mal ve dürüst bir muhalfet cihazı yoktur.*

- *Memur meselesi* : *Ç ü n k ü memleketi meflûç bir halde t u t - mak istidadını gösteren kırtasiyecilik ruhu tasfiye edilmelidir.*

- *Adalet mekanizması*: *Çünkü nazarı adalete pu ta tapar gibi*

Bakalım ne çare bulacaklar

Cemil Sait Barlas

Bugünkü iktidar devlet idaresinin hakikî müşküllerini şimdi anlamaya başladı.

Bir taraftan ziraat sahasında büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Çünkü köylü büyük sıkıntı içindedir. Çukurova havalisi müstesna olmak üzere, ektiğinin yarısını bile alamamistir.

Madencilik te buhran içindedir. En büyük döviz kaynaklarımızdan olan kromlarımız taş yığını halinde beklemektedir. Fiyatlar düştüğü için, talep edilen fiyatlarla satış yaptıkları takdirde madenciler perişan olacaktır.

Geçen sene kendisini duyuran döviz kıtlığı, ziraattaki istihsalimizin azlığı ve başka da ihraç edilecek malımızın olmaması neticesi büsbütün kendini duyurmaktadır. Bu yüzden bir taraftan bazı mallar hakikaten istihlâk neticesi piyasada kalmamış, bir kısım malzeme ise stokçular tarafından saklanmıştır. Haricten gelen malzemenin piyasadan eksilmesi, gıda maddelerine de sirayet etmiştir. Herkesin bildiği gibi şeker bulunmamakta, bir çok maddelerin de yanına fiyat yüksekliğinden yaklaşılmamaktadır.

Hükümet müstahsille karşı karşıyadır.

Ona kredi bulmak ve geçimini sağlamak zorundadır. Bu sefer bulacnğı kredi, bir kaç metre kare torbayı ekmek için traktör almaya değil, hakiki ihtiyacını gidermek icindir.

Döviz durumu hakikaten güçtür. İthalâttan fazla ihracat yapılmazsa döviz sağlanamaz. Memlekete lüzumlu madde, malzeme ve eşya gelemez. Halbuki hergün artan nüfusun ihtiyacı da artmaktadır. Hastalık, nasihat değil, röntgen filmi ile ilâç ister. Barınmak için yapılacak evlere çeşitli malzeme lâzımdır, Hükümet yatırımlarından bahsedecek değiliz. Bütün bunlar döviz beklemektedir. Döviz içinse, satacak fazla malımız olmadığı muhakkaktır.

Karaborsanın mücadele yolu da. ha ziyade iktisadîdir. Bol mal ve rekabetle bu derde çare bulunur, Hükümet ise tamamiyle ters bir yol tutmuş, Millî Korunma Kanununun fevkalâde hallere mahsus tedbirleriyle işi halle kalkışmıştır.

Döviz ve kredi meselesi için de Bakanlar Kurulunda konuşmalar olduğunu duymaktayız. Ancak, bu hususta ne gibi tedbirler alacaklardır merakla bekliyoruz. Çünkü . iktisadî vaziyetin kötü gittiğini söyliyenlere "bozguncu" diyen bir ruh haletinden kolay kolay kurtulmak ve hastalığın doğru teşhisini koyup doğru tedbirini almak o kadar da kolay değildir.

tapan hareketsiz bir cihaza değil, dâvaları süratle karara bağlayan ve memleketin yüksek menfaallerini ölçü diye kullanmayı bilen, şuurlu bir adliye mekanizmasına ihtiyaç vardır.

Buna rağmen Ahmed Emin Yalman, gene tatmin olmamıştır.

Bu sebepleri sayıp döktükten sonra şöyle diyordu:

Bu izahata göre hükümetin takip ettiği gayeleri bütün makul ve insaflı vatandaşların benimsemesi tabii sayılabilir. İtiraz mevzuu, daha ziyade usuller ve şekillerdir. Aldığım izahat, benim senelerdir takip ettiğim neşir gayeleri bakımından beni son derecede sevindirmekle beraber, tatbik usullerinin isabetine kani olamadım.

Eğer Ahmed Emin Yalman kalemini kullanmakta daha az tesir altında kalsaydı ve komplekslerini tedavide Başvekil Menderes daha az mahir davransaydı belki şöyle diyecekti:

Demokrasilerde gayeler, vasıtaları meşru kılmaz. Vasıtaların da tamamiyle demokratik olması lâzımdır. Aksi hal, ancak fevkalâde vaziyetlerde kullanılabilir ki New-York Times'in de belirttiği gibi Türkiyede bunu icap ettirecek bir durum yoktur.

Hiç bir demokrasinin zedelenmesi, hiç bir iktidarın gaye olarak ilân ettiği şimdiye kadar görülmüş şey değildir.

Ama demokrasiler hep zedelenmiştir ve bu hep, "makûl ve insaflı vatandaşlar" la beraber Ahmed Emin Yalmanın da itiraz ettiği kötü usuller ve şekillerle olmuştur.

Vasıtalara itina!

C. H. P.

Ölmek, ya da kalmak!

İsmet İnönü:

— Eğer, dedi, benim çekilmem gerekiyorsa, ben çekilmeye hazırım.

Toplantıda bulunanlar donup kaldılar. Soğuk bir hava esti. Bir zamanlar kendisine "Değişmez Genel Başkan" denilen, bir zamanlar "Millî Şef" diye karşısında tir tir titrenilen adam bugün "gerekiyorsa çekilmek" ten bahsediyordu. Geçen zamanla beraber, Genel Başkanın zihniyetinde temayüllerinde, hareketlerinde değişiklik olmuştu; Değişmez Genel Başkan değişmişti.

Vak'a Cumhuriyet Halk Partisinin Meclis Gurupunda cereyan ediyordu. Parti, 1954 genel seçimleri hezimetinden henüz çıkmıştı; derlenip toplanması icap ettiği umumi kanaat halinde beyinlerde yer etmişti.

Sonra İsmet İnönü aynı teklifi Genel İdare Kurulunda, Parti Meclisinde ve Islahat Komisyonu âzalarının önünde yaptı, İsmet İnönü Cumhuriyet Halk Partisinin başından ayrılırsa bunun millete, memlekete ve partiye faydası ne olacaktır, zararı ne olacaktır? İsmet İnönü çekilmeli midir, çekilmemeli midir? Bu hususlar, bizzat Genel Başkanın huzurunda hem umumi toplantılar, hem hususî hasbihaller, de görüşüldü. Böyle bir hâdisenin, Ismet İnönünün şahsı bakımından neticeleri bile gözden geçirildi. Lider, söylenilen her sözü dikkatle — ve biraz istihza ile — dinliyordu.

İsmet İnönü
C. H. P. yi ayakta tutuyor

— Paşam, diyorlardı, çekildiğin takdirde...

Tabiî bu arada iri iri lâflar edenler de çıkmıyor değildi. "Allah başımızdan ayırmasın" temennileri eksik olmuyordu. Fakat dostları, meseleyi enine boyuna İsmet İnönünün önünde müzakere ettiler.

Herhalde Partide bir ıslahat gerektiği ve bu ıslahatın tâ baştan başlamasında bir mahzur olmadığı, bizzat liderin kendi durumunu münakaşaya hazır bulunduğu meydandaydı.

Zira mesele, şahısların çok üstündeydi. Mesele Cumhuriyet Halk Partisinin kalması veya kalkması meselesiydi.

Parti Meclisi toplandığında memleketin dört bucağından gelen delegeler hazırladıkları çuvaldızları iktidara batırmışlar, kendileri için iğneyi kâfi görmüşlerdi. Parti Meclisinin kurulmasına karar verdiği Islahat Komisyonunda aksi yol tutuldu. İktidara hiç olmazsa iğne batırılmadan edilemezdi ama, bu sefer çuvaldızlar Partiye, hattâ Genel İdare Kuruluna, hattâ Genel Başkana müteveccihti.

Parti içinde, Partinin istikbali mevzuunda iki blok birbirinden ayrılmıştı. Bunlara, gülünç olmayan manasiyle idealistler ve kötü olmayan mânasiyle opportünistler adı verilebilir. Birincilerin şampiyonu Falih Rıfkı Ataydır, ikincilerinki Cemil Said Barlas.

Opportünistler bütün gayretlerini — ve fikirlerini — bir hakikatin üzerine bina ediyorlar: Cumhuriyet Halk Partisi adını taşıyan, 6 oklu bir parti Türkiyede seçim kazanamaz. Nitekim, ara seçimleri dahil, üç seçimde de hezimete uğramıştır.

İdealistler ise işe başka zaviyeden bakıyorlar. Onlar için seçimleri kazanmak, asıl hedef değildir. Zaten seçimler kazanılamadıysa, bu daha ziyade, Demokrat Partinin henüz kâfi derecede yıpranmamış olması neticesidir. Beklemek lâzımdır. Fakat o zamana kadar yapılması gereken başka işler vardır. Cumhuriyet Halk Pârtisi kendisine bu memlekette tarihî vazife mevdu bir siyasî teşekküldür. Seçimleri kazanmak, uğrunda dahi bu vazifesini bırakamaz. Parti ve onun lideri "Türkiyede demokrasinin temelini atmışlardır. Eserlerinin başında nöbet beklemektedirler. Milyonlarca vatandaş rejim dâvasında, bu nöbet tutulduğu için ümitlerini kaybetmiyorlar.

Opportünistlerin verdiği cevap şudur: Parti bahis mevzuu tarihî vazifesini tamamlamıştır. Şimdiden sonra Demokrat Parti ile aynı silâhlarla mücehhez olarak savaşmak gerekmekte, Cumhuriyet Halk Partisi isminin Parti üzerine koyduğu "ipotek" ten kurtulmak icap etmektedir. Hazır, ödeyemeyeceğimiz kadar ağır bir borcun altına da girmişken...

İdealistler, daha ziyade Partinin ilk günlerinden itibaren inkılâplarını gerçekleşmesinde Atatürkün emrinde birer nefer olarak çalışmış olanlar ve bu yüzden Partinin mazisi ile kendi hâtıraları birbirine karışan kimselerdir. Onların şahsında Parti tarihi, ananesi, âdetleri olan bir teşekkül haline gelmekte, köklü, bir manzara arzetmektedir. İsmet İnönünün de o şekilde hisseden biri bulunduğunda şüphe yoktur.

Opportünistler, daha gençlerdir. Partinin içinde yüksek mevkiler işgal etmişlerdir ama onların şahsında mükemmel şekilde anlaşılmaktadır ki Parti, o ilk mensuplarındaki ruh ateşini, imanı, anane ve âdetleri daha sonra aşılayamamıştır. Bu, bir hayatiyetin kaybolması neticesidir. O halde Parti, cansız bir kalıp haline gelmistir.

İdealistler ve Opportünistler Partideki iki fikir kutbunu teşkil etmektedirler.

Cemal Reşid Eyüboğlu — Partinin genç, bilgili ve mutedil unsurlarından biri —:

— Bir teşekkül ki reaksiyon verir. o teşekkül hayatiyetini kaybetmemiştir. O teşekülden ümid kesilmez. Fakat ağaçlarda, kuruyan dalları budamak âdettir. Bu, nebata canlılık verir, dedi...

Islahat Komisyonunun, o iki kutup fikrin ortasında, asıl meylettiği hal şekli budur.

Parti Meclisi, halen Faik Ahmed Barutçu — Partinin genç değil ama tecrübeli, bilgili ve mutedil unsurlarından biri daha — 'nun başkanlığında Ankarada eski Kâzım Özalp caddesi üzerindeki Parti Genel Merkezi binasında toplanan komisyonu kurarken müzakerelerin bu kadar uzun ve hararetli geçeceğini, temayüllerin böylesine dağılacağını, toplamanın güç olacağını pek düşünmemişti. Halbuki, sabah akşam çalışan komisyon çok y a v a ş i l e r l e m i ş , tüzük üzerindeki değişikliği uzun münakaşalardan sonra bir muayyen şekle bağlayabilmiş, programda yapılacak tâdiller ince eleyip, sık dokunulmuş, nihayet "Ulus" hikâyesi son günlere bırakılmıştır.

Tüzükte yapılacak tâdilin 1 numaralı aleyhtarı Kasım Gülek'tir. Tüzük aynı kaldığı takdirde Kasım Gülek'in yenden Genel Sekreterliğe getirilmesi muhakkak; tüzük tâdli kabul edilirse bu mevkii kaybetmesi aynı derecede muhakkaktır.

Genel Sekreterliğin hikâyesi Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefet Partisi olarak ilk kurultayından başlar.

Avni Doğan

Atılan temel yeni bir partinin mi?

O sıralarda henüz İsmet İnönünün Genel Başkan olarak kalıp kalmaması münakaşa mevzuu değildi . Herkes bunu tabiî bir gözle görüyordu ve o makam için başka aday da yoktu — halen de yoktur ya... İsmet İnönü Genel Başkanlıktan ayrılırsa, Genel Başkanlık lağvedilecektir —. Fakat Genel Sekreterlik bir mücadele mevzuu idi.

Başlıca iki rakip vardı: Nihad Ekim ve Şemseddin Günaltay. Birincisi İsmet İnönünün adayı idi. Genel Başkan adayını, tüzük komisyonunda bile müdafaa etmiş, onunla beraber çalışmak arzusunu ortaya koymuştu. İsmet İnönünün, genç profesörü, işin başından itibaren elinden tuttuğu, onu siyasetin çetin yollarında himayesine mazhar kıldığı, genç profesörün de sadece ışığını — kudretini — güneşten alan aydan başka mâna taşımadığı hakikattir. Ama Genel Başkan, asıl, Genel Sekreter Nihad Erimin Genel İdare Kuruluna karşı kendi elinde bir muvazene unsuru olacağını düşünüyordu.

Ne Nihad Erim, ne Şemseddin Günaltay gerekli sayıda oy toplayınca Kasım Gülek "üçüncü adam" olarak ortaya çıktı. "Amerikan usulü" çalışıyor, delegelerden rey almak için diğerlerinin ağırbaşlılıklarına yediremedikleri ve hafiflik saydıkları hareketleri yapıyor, kuvvetli bir propaganda kampanyasına girişmiş bulunuyordu.

Zayıf Nihad Erim, mücadele sahasından çekildi. O zaman Kasım Gülek, ihtiyar Şemseddin Günaltayı mağlûp etti ve bu suretle Muhalefet Partisinin ilk Genel Sekreter Genel Başkana rağmen o mevkie getirilmiş oldu.

ismet İnönü, bunu unutmuş degildi. Geçen kurultaya, bir tüzük tâdili ile geldi ve Genel Sekreterin kurultay tarafından seçilmesi fikrini müdafaa etti. Hem de, hararet ve ısrarla müdafaa etti.

Genel Başkanın, ileriyi gördüğü muhakkaktı. Kurultaylar, alenî celselerinde birer kuvvet gösterisinden başka şey değildir. Kalabalıklar, sadece hakikî kıymetler tarafından tahrik edilmezler, heyecanlandırılmazlar. Bir muayyen şekil tutturabildiniz, bir muayyen hava yaratabildiniz mi o kalabalıktan rey almanız işten dahi sayılmaz İş, kitle psikolojisine vakıf ol-

C.H.P. ileri gelenler.

"Yarın başka bir gün olacaktır"

C. H. P.'de bir dostluk anı
Sahne vazıı: İsmet İnönü

maktır.

Fakat seçim, kapalı kapılar arkasında ve daha küçük bir toplulukta yapılırsa demagojinin kapıları da kapanmış olur.

Ancak tüzük tâdilini, şef müdafaa ediyordu. Bu, Kasım Güleği atlatıp yerine Nihad Erimi getirmek için İnönünün tertibi" telâkki edildi. Delegeler, reaksiyon gösterdiler. Hattâ o zamanlar bile fikri sıcak karşılıyanlar ve bugün esası aynı olan tüzük tadilini var kuvvetleriyle destekleyenler — Partinin bekasının bir şartı olarak onu görmektedirler — aynı reaksiyon, aynı şüphe ile taraftarlarına teklifin aleyhinde rey verdirttiler. Göstermek istiyorlar ki, Cumhuriyet Halk Partisinde Sefin her dediği artık olmaz!

Halbuki bu, daha sonra, bir çok güçlüklerin kaynağı oldu.

Tüzük tâdilinin esası nedir?

Prensip, — hattâ teferruat —, İsmet İnonünün gecen kurultayda müdafaa edip delegelere kabul ettiremediği prensiptir: Kurultay bir göster mahiyetinde olsun, Genel Başkanlık hariç mühim seçimler iki dereceli yapılsın. Kurultay., bir parti meclisi seçsin Genel İdare Kurulunu ve Genel Sekreteri o meclis tayin etsin.

Kasım Güleğin kurultayda bu tezin aleyhinde bütün kuvvetiyle çalışacağı ve kendisi teşkilâtın desteğine güvendiği için delegelere tesir edeceği muhakkaktır.

Bir defa, Genel Sekreterin büyük avantajı şuradadır: Delegelerin elinden — yani kurultayın elinden — bir selahiyet alınmak istenmektedir. Üstelik demokrasiden anlaşılan, kararların çoğunluk tarafından verilmesi olduğundan tüzük tâdiline "Anti.demokratik" damgasını vurmak gayet kolaydır. Nihayet kulislerde "gene şefin tertibi" dedikodusu yapılacaktır. Kurultayın, evvelce reddettiği bir teklifi, bu sefer yumuşak başlılıkla kabulü de güçtür.

Eğer teklif reddedilirse İsmet İnönü, gene büyük tezahüratla Genel Başkanlığa seçilecektir. Reddin onun şahsına karşı olmadığı gösterilmek istenecek, zevahirin kurtulmasına çalışılacaktır. Alkış ve yaşa sesleri göklere çıkacaktır.

Ama Partide, bir şey değişmiş olmıyacaktır.

Tüzükle beraber programın da değiştirilmesi. Islahat Komisyonunda ele alınmıştır.

Doğrusu istenilirse, programın da, program değişikliğinin de nihayet kâğıt üzerinde kalmağa mahkûm olacağı herkes tarafından bilinmektedir. Demokrat Parti seçimleri programıyla kazanmadığı gibi, Cumhuriyet Halk Partisi de programıyla kaybetmemiştir.

Program değişikliğinden maksat, rakip partinin kuvvetli olduğu sanılan sahalarda kuvvetlenmek, gerekirse tlâvizler vermek. Cumhuriyet Halk Partis bir kere inanmıştır ki Demokrat Parti seçimleri dini okşamak suretiyle zafere kavuşmuştur ve iktidara giden yol oradan geçmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi Devletçidir. Cumhuriyet Halk Partisi Lâiktir de... Şimdi bu iki umde birleştirilip, bir nevi "Devletçi laisizm" meydana getirilmek istenilmektedir. Devlet, laisizm prensibi içinde din sahasına da el atsın, millî hayatın o sektörünü de kalkındırsın. Din adamları evvelâ devlet himayesine, sonra devlet kontrolüne tâbi tutulsun. Bunda, "seçimde zafer" gayesinin ön plânda tutulduğu muhakkaktır.

Zaten üzerinde en ziyade durulan umde devletçiliktir ve devletçilik iktisadî sahada olduğu kadar, hattâ ondan çok, sosyal sahada ele alınmaktadır. Devlet kapitalizminden ziyade, sosyal devletçilik makbul görülmekted r. Vatandaşın sosyal güvenini, sosyal huzurunu devlet eliyle sağlamak, yardıma ihtiyaç gösteren sektörlere devlet yardımı yapmak, bir muayyen standart temin etmek... Bu, içtimaî mânasiyle Sosyalizmin başı olacaktır.

Barutcu - İnönü
Müstakbel Genel Sekreter mi?

Nihayet "Ulus"! Bunun, büyük gürültülere yol açacağından şüphe yoktur. Şimdiyle kadar "Ulus"un çıkarılması hep tasavvur halinde kalmış, feryatlara "Ulus"un çıkmamasından en ziyade kâr eden Nihad Erim de karışmış, kendi hattâ gazetesinde bir takım muhayyel projeler de yayınlamış, fakat faaliyete geçmek sırası gelince çarkın arasına çubuk sokulmak ihmal edilmemiştir.

Şimdi, "Ulus"u çıkaracak şirket kurulmuş bulunuyor. Tescil için Ticaret ve Ekonomi Vekaletine müracaat edilmiştir.

Bu, bir Anonim Şirkettir ve sermayesi şimdilik 100 bin liradır. Hisse senetlerinin beherinin fiyatı 25 liradır. Hisselerin ucuz yapılmasındaki sebep, mümkün olduğu kadar çok partiliyi şirkete hissedar yapmaktır.

100 bin lira, bir gazete çıkartmak için elbette kâfi değildir. Buna mutlaka bir sıfır ilâve etmek, hattâ ikiyle çarpmak lâzımdır. Gazetecilik, daha doğrusu gazete çıkarmak bugün bir endüstri haline gelmiştir ve büyük sermaye istemektedir. Hisse senetlerinin satışı arttıkça, bu sermaye toplanacaktır. İyi idare edilen gazetelerin çok kâr bıraktıkları bilinmektedir. Halk Partisi erkânı İngiliz işçi partisinin, bir takım masraflarını gazetelerinin (2 milyon satan Daily Herald) getirdiği para ile karşıladığını gözönünden uzak tutmamaktadır.

Ancak, teşebbüs, tabiî, Demokrat Parti hükümetinin "kanunî mecburiyetlerin dışında tanımadığı" Cumhuriyet Halk Partisine bir gazete çıkarabilmek için gerekli tesisi kurmasını sağlayacak döviz müsaadesini verdiği takdirde gerçekleşebilecektir.

Böyle bir "kanunî mecburiyet" ise yoktur. Bu, olsa olsa "demokratik bir mecburiyettir.

Islahat komisyonunda, durum bu hakiki cephesi ile bilinmektedir. Nitekim bu komisyondan biri bize:

— Genel İdare Kurulundan, müzakereler için iki âza çağırdık. Fakat bunlardan birinin Nihad Erim olmamasına da itina ettik. Gerçi. Genel İdare Kurulu âzası sıfatiyle görüşmeleri gelip takip edebilirdi, buna mâni olamazdık. Allahtan, kendisi hakkında beslenilen hisleri anladı ve infial içinde Ankaradan ayrılıp gitti.

Bu komisyon azasının bilmediği, N had Erimin Ankaradan ayrılıp gitmeden evvel Halk Partisinin bütün "kirli çamaşır" larını şahıs be şahıs "foya" lar ifşa ederek bir makale şeklinde ortaya koyduğu, fakat bu makalenin, Halkçıdaki iz'ana malik kalem erbabı ve mesul makam sahibi kimseler tarafından "mevsimsiz" bulunarak Önlendiğidir.

Nihad Erimin tüzük tadilâtı kabul edilirse Parti Meclisinde, edilmezse kurultayda hemen hiç bîr şansı bulunmadiği göz önünde tutulursa, infial tezahürlerine ilerde intizar etmek gerektiği aşikârdır.

Genç profesörün böyle bir hareketin eşine, C. H. P. aday yoklamaları sırasında tevessül ettiği unutulmamıştır.

Fikir, şahıs, mevki, prensip, kanaat mücadelesi böylece devam edip giderken Cemal Reşit Eyüboğlu'nun söylediği "bir teşekkül ki reaksiyon verir, o teşekkül hayatiyetini kaybetmemiştir" sözü ne kadar doğru olursa olsun tarihî partinin bir büyük krizle karşı karşıya bulunduğunu sak. lamanın ne lüzumu vardır, ne mânası...

Nihad Erim
tesbihli inkılâpçı

Partinin kendi kendini feshetmesi, yani bizim opportünist adını verdiğimiz kimselerin çektikleri tarafa gitmesi pek beklenilecek şey değildir, Ümit daha ziyade kurultayın mutedilleri takip etmesi, "'Model kurultay" olmayıp canlı ve realist bir topluluk halinde faaliyet göstermesi, "alkış", "yaşa" dan ziyade Partiye bağlılığını anlayış göstererek ispatı ve şahıslardan ziyade ruha bağlı kalmasıdır.

Bu, daha ilk günden belli olacak, hatiplerin sözleri ve delegelerin tutumu bir fikir verecektir. Kurultayın alacağı istikamette, Genel Başkanın nutku birinci derecede rol oynayacaktır.

O zamana kadar da İsmet İnönünün, Partinin başında bir bayrak halinde fahri başkan — hususî hayatında da memleketi kurtaranlardan bir millî kahraman — olarak kalıp fiil! idareyi bir Genel Sekreterin idaresinde Genel İdare Kuruluna bırakmasının mı, yoksa politikanın içinde kalmaya devam etmesinin mi millet, memleket, parti ve şahsı bakımından faydalı olacağı hususunda — bunca istişareden sonra — kesin bir karara varması gerekmektedir.

Ya her şey, "eski hamam, eski tas" halinde kalırsa?

Bu suali sorduk. Bize şu cevabı verdiler:

— O zaman yapılacak, ya Partiden ayrılmak, ya Partinin içinde kalıp hiç olmazsa biran evvel yıkılmasına çalışmak olacaktır. Tâ ki siyasî saha. bu korkuluktan temizlensin ve yeni teşekküllere meydan açılsın!

Bütün bu işler olup biterken. Halkçı gazetesi gayet mühim teşebbüslere geçiyor ve 13 temmuz tarihli nüshasında bunu şu şekilde ilân ediyordu:

İstanbul, İzmir ve Bursadan sonra şehrimizde — Ankarada — da bir kadınlar futbol takımı teşkil etmek üzere gazetemiz teşebbüse geçmek kararını almıştır. Bu kararı alırken bazı bayan okuyucularımızdan aldığımız mektuplardan cesaret almış bulunuyoruz. Bu bakımdan Ankara kadınlar takımını teşkil etmek üzere kararımızı okuyucularımızın da tasvip edeceklerinden emin bulunuyoruz.

Bu ilân, gazetenin birinci sayfasında sağ üst köşede çıkmıştır.

D.P.

Tasfiyeye doğru

Seçimler — 1954 genel seçimleri — henüz yapılmamıştı. İktidarın ileri gelenleri memleket dahilinde yer yer dolaşıyor, propaganda nutukları söylüyorlardı. Gittikleri vilâyetlerde çok zaman valilerin evinde misafir oluyor, onlarla ve halkla da temas ediyorlardı. Kendilerine memleketin ihtiyaçları anlatılıyor, yardımları isteniliyordu.

Demokrat Partinin 2 numaralı ada, mı Prof. Fuad Köprülü de bunlardan biriydi. Ankaradan Karadeniz istikametinde ayrılmış, Kastamonu ve Zonguldağa gidiyordu. Valiler muhtelif muhtelif meseleler arasında, Demokrat Parti içindeki bazı ocak, bucak başkanlarından şikâyet ettiler. Bunlar, sanki imtiyazlı bir sınıfmışlar gibi davranıyor, ikide bir "istemezük!" diye başlarım kaldırıyor, nahiye müdürünü, kaymakama, polis müdürünü, hattâ valiyi "yüksek makam" lara jurnal edip duruyorlardı. Kendilerile başa çıkmanın, kanunları yürütmenin bazan imkânı kalmıyordu.

Demokrat Partinin 2 numaralı ada. mı valilere hak verdi:

— Atacağız hepsini, dedi. Bu temizlemeyi daha evvel yapacaktık, ama arkadaşlar "seçimler var" diye çekin-

diler. Şu secimler bitsin, ciddi bir temizleme yapacağız...

Partide tasfiye fikri, kafalarda çoktan yer etmişti.

Temizlemenin lüzumuna inanan sadece Fuad Köprülü değildi. Seçimlerin arefesinde 64 vilâyetin aday listelerini tanzim ederken Demokrat Parti Genel Başkanı Adnan Menderesin çekmediği kalmamıştı. Hemen 64 vilâyette hizipler vardı ye bunların çoğu, karşı partiyle mücadele edecek yerde birbirlerini yiyordu. İçlerinde öyleleri mevcuttu ki rakiplerinin kazanmaması için muhalefetle işbirliğine hasardılar. Yoklamaları kaybettikleri takdirde de başka bir partinin listesine gireceklerdi.

Aralarında kuvvetli şahıslar bulunuyordu. Eğer işler iyi idare olunamazsa, bir takım kimseler elden kaçırılırsa, zafer karşı tarafa uçup gidebilirdi.

Adnar Menderes sabahlara kadar çalıştığı Başvekâlet binasından oralara bazan tatil mesajlar, bazan yumuşak tehditler, bazan yıldırımlar gönderiyor, her bir ayrı durum karşısında ayrı bir politika takip ediyor hizipleri yaklaştırmaya, muvakkaten barıştırmaya, hiç olmazsa seçim zamanı müşterek dava için elele durdurmaya çalışıyordu. Buna rağmen yer yer karma listeler hazırlanıyor, parti mensupları parti adaylarından bir kısmım silmeye hazırlanıyorlardı.

Adnan Menderes işte o zaman:

— Siyasi, parti, bir gecekondu sahası değildir! diye haykırdı.

Karma listeler, hakikaten ciddî bir tehlike teşkil ediyor ve genel kururun elinde bulunan "yüzde yirmi" veya "veto" haklarının istenildiği gibi — veya icap ettiği gibi — kullanılmasını önlüyordu. Veto edilenler, yahut adayları beğenmeyenler, kendilerini Meclise daha lâyık görenler fütursuz başka listeler hazırlıyor, bu listeler karşı partinin de kuvvetli isimlerini almaktan cekinmiyorlardı.

Bunu Halk Partililer de yapmıyor değillerdi. Onlar da Demokrat Partinin rey kabiliyeti olan şahıslarım kendi listelerine ithal ediyorlardı. Ankarada elden ele dolaştırılan meşhur bir karma liste Halkçıların eseri olduğu gibi, Malatyadaki karma liste de Demokratların marifeti idi.

Listeler o kadar çoğaldı ki, ciddi bir tehlike teşkil ettiklerine inanıldı.

İşte Reisicumhur Celâl Bayarın Bursada halkı karma listelere karşı alenen ikaz edişi bu endişenin bir neticesidir.

***

Demokrat Parti içinde tasfiye gayreti, zaman zaman kendini gösteren, hattâ bir kaç kişinin — ehemmiyetsiz bir kaç kişi — Partiden atılması neticesini veren, fakat devam etmeyen bir nöbet gibidir. Gelir ve geçer.

Muhalefet için kurulmuş bütün partilerde olduğu gibi Demokrat Partide de bir insicam mevcut değildir. Bir çok kimsenin Parti saflarına girmesine yol açan âmil ne programdır. ne tüzüktür, hattâ ne de liderlerin şahsiyetidir. Bu, çok zaman Halk Par. tisi iktidarına karşı duyulan kini, nefret, hınçtır. Demokrat Parti işin başında bir "gayrı memnunlar partisi" olmuş, azalarım fikir ve kanaatlerinden ziyade hisler birbirine bağlamıştır.

Siyasî partilerin gecekondu sahası olmadığı ne kadar doğru ise, 1946 . 1950 yılları arasında Demokrat Parti. ye bir gecekondu sahasına yerleşir gibi girildiği de aynı derecede hakikattir.

Parti iktidara geldiği zaman, iktidarını nimetlerinden istifade için teşkilât dahilinde amansız bir mücadele başlamıştır. Yapılarak ilk iş, mahallî rakipleri bertaraf edin teşkilâtın başına geçmek olduğundan evvelâ buna çalışılmıştır.

Böyle bir mücadelede, muhtelif silâhlar kullanılır ve bu silâhlar, kullanan kimselerin seviyesiyle mütenasip olur. Demokrat Parti içinden öyle ihsanlar çıkmıştır ki savaş sahasına ellerinde silâhların en aşağısı, en âdisile girmişler, bu silâhlan onların elinde gören başka kimseler "lanet olsun" diye bir kenara çekilmişlerdir. Buna rağmen mücadelenin yapıldığı yerlerde hizipler meydana gelmiş, çok zaman genç, münevver partililer bir yanda, meşhur tâbirle mideciler öteki yanda toplanmışlardır, Bunlardan ekseriya galip çıkanlar mideciler olmuş genel idare kurulunun desteğini çok zaman onlar temin etmişler, hadiseleri Ankaraya yanlış aksettirerek, genel idare kuruluna karşı daha muti davranarak, politik zaruretlerin kendilerini iş başında kalmaya icbar ettiği havasını yaratarak, nihayet genel idare kurulundaki bazı şahısların şalisi politikalarım yaparak idealist ama çekingen, vatansever ama ürkek, bilgili ama kam soğuk partilileri evvelâ iş başındanı, sonra da düpedüz partiden uzaklaştırmaya muvaffak olmuşlardır.

Bu hizipler iş başına geldikleri zaman bir yandan iktidarın nimetlerinden alabildiklerine faydalanırken diğer taraftan da mahallî birer derebeyi kesilmişleri meşhur "Demokrat ocak başkam" tipini meydana getirmişlerdir.

Bugün münevver zümrenin iktidar partisine karşı niçin çekingen, hattâ menfi davrandığının sebepleri araştırılırken buralara kadar inmek, isi başından tetkik etmek lâzımdır. Yoksa münevverler, muhalefet yıllarında Demokrat Partinin hakikî ve en candan destekleri olmuşlardır.

Teşkilâtta türlü yollardan dümeni ele alanlar arasında yeni baştan rekabetler ortaya çıkmakta gecikmemiştir. Bunun en güzel misali İstanbul da cereyan etmiş, Yamanistler, Sarolistler, hattâ Ateşistler diye bilinen hizipler meydana gelmiştir. İşte seçimlerde birbirlerine düşen aday gösterilmeyince Partiyi sabote eden, hattâ karşı tarafla birleşmekte tereddüt etmeyenler böyle hiziplerden çıkmışlardır. Bunlardan büyük bir kısmının vaktiyle genel idare kumlunun müzahereretine nail olduklarım ve onları tutmak için bir takım başka partilere karşı zecrî tedbirler alındığını hatırlamak acıdır.

Gerci Parti içinde tasfive bir mesele olarak Demokrat Parti Genel İdare kurulunda ele alınmış debidir. Fakat bir temizlik ihtiyacı şiddette duyulmaktadır ve prensipte hemen herkes mutabıktır. Ancak Ankara il kongresinde ortaya çıkacak Çicekdağ-Benderlioglu grupunun oyununa gelip partiden ihraç edilenlerin müdafasını vapan Ankara Mebusu Destan Binerbayın bu hareketinin hakikî sebebi olarak bir gaflet anında itiraf ettigi "sıra mebuslara da gelecektir" korkusu henüz yersizdir.

Arkara kongresi, basında Ankara Mebusu Necmi İnanç bulunan eski idare heyetini ibra etmemiştir; yeni idare heyetine seçilenler de eskileri

D. P. Genel idare Kurulu

Birimiz mi hepimiz. Hepimiz mi birimiz için?

Dağistan Binerbay
"Zoraki Kahraman"

— ihtilas iddiasiyle — mahkemeye vermeye yeminlidirler ama, bunda mu vaffak olup olamıyacakları pek belli değildir. Fuad Köprülünün aynı kongrede söylediği sert nutuk da, daha ziyade bir göz dağı verme mahiyetindedir.

Buna rağmen Demokrat Partinin kaynayan bir kazan manzarası gösterdiği, fakat Parti iktidarda bulunduğu için parçaları birbirine tutturmanın Cumhuriyet Halk Partisine nazaran daha kolay olduğu bir hakikattir. Bunu bertaraf etmenin yolu da Parti içindeki hizipleri, hizipçiliği ortadan kaldırmaktır.

Fakat genel idare kurulundan çok nüfuzlu bir zatın bize söylediği gibi

"Hizip nedir?"

Demokrat Partinin programına, gayelerine, ruhuna mı muhalefet edenler, yoksa genel idare kurulundaki veya hükümetteki bazı şahıslar mı?

Harekete geçmeden evvel bu hususim aydınlanmasını beklemek gerekmektedir ve muhakkak ki çok beklenilecektir.

Politika

"Seçim zarureti!"

Seçimlerin arefesinde Demokrat Parti hükümeti bir "kâr hadleri kararnamesi" çıkarıyordu. Bu, bir ihtiyacın neticesiydi.

Karaborsa, hortlamak üzereydi. Bir yandan artan ihtiyaçlar, diğer taraftan enflâsyonu hatırlatan para bolluğu istifçiliğe yol açmış, fiyatların her gün artma temayülü göstermesi allahsız tüccarı harp yıllarından tadım unutmadığı yollara sürüklemeye başlamıştı. Elde bu gibi hareketlere karşı kullanılacak silâhlar mevcuttu. Kâr hadleri kararnamesi bunlardan birisi teşkil edecekti.

Kararname iki, üç gün yürürlükte kaldı ve anide kaldırıldı. Bu, seçim zaruretinin bir neticesiydi.

İstanbuldan Başvekile, bir araba dolusu telgraf çekilmişti. Bunlar, tabiî tüccardan geliyordu. İddialarına göre böyle bir kararname ticareti mahvedecek, imkânsız hale koyacaktı. Kâr hadlerinin tesbitiyle alabildiğine kâr etme imkânı elinden alınan zengin tacirler, nüfuzlu dostlarının "değerli" yardımlarını temin etmekte de gecikmediler. Bunlar da Başvekile telgraf yağdırdılar. Bu tesirli itiraz şu olabilirdi:

Bu bize İstanbulda seçimi kaybettirebilir.

Bilindiği gibi sadece Adnan Menderes değil, Celâl Bayar, Fuad Köprülü de İstanbuldan adaydılar ve İstanbul listesi otuz kişilikti.

Derhal İstanbula telefon edilip, o sırada İstanbulda bulunan Ticaret ve Ekonomi Vekilinin mutabakatı alındı ve hükümet, kararnameyi ilân edişinden üç gün sonra kaldırdı.

Ertesi gün, Demokrat Partiyi tutan müstakil gazeteler dahil birçok gazete hükümeti, "attığı yanlış adımdan dönmesini bildiği için" bir defa daha ve hararetle tebrik ettiler!

Seçimler geldi ve geçti. Kararname tekrar konmadı. Eğer "politik zaruret" ortadan kalktığına göre tedbir yerine konsaydı ihtimal ki piyasada son ay içinde görülen büyük keşmekeş görülmez, tüccar "demokrasi var!" diye serbest hareket edemiyeceğini anlamış olurdu. Fakat "nüfuzlu dostlar" bunu geciktirmek, unutturmak için ellerinden geleni yaptılar, hiçbir gayreti esirgemediler. Ancak her şey ortadan kalktıktan, müthiş bir sıkıntı başladıktan ve mallar "kaçmaya" koyulduktan sonra akıllar başlara geldi, mantığın ve kitapların icap ettirdiği "iktisadî zaruret", "seçim zaruret" inin yerini aldı.

Hükümet, uzun kabine toplantılarından sonra yeni Dış ticaret rejiminin de, kâr hadleri kararnamesini de ilân etmiş bulunuyor. Bu kararname, teferruat kabilinden bir kaç nokta hariç, sadece prensip değil, tatbikat bakımından da eskisinin hemen hemen tamamiyle aynıdır.

Kabahat demokraside görülebilir. Halbuki demokrasinin bir muayyen tatbikatındadır

Savunma meselelerinin müzakere mevzuu olmasına doğru

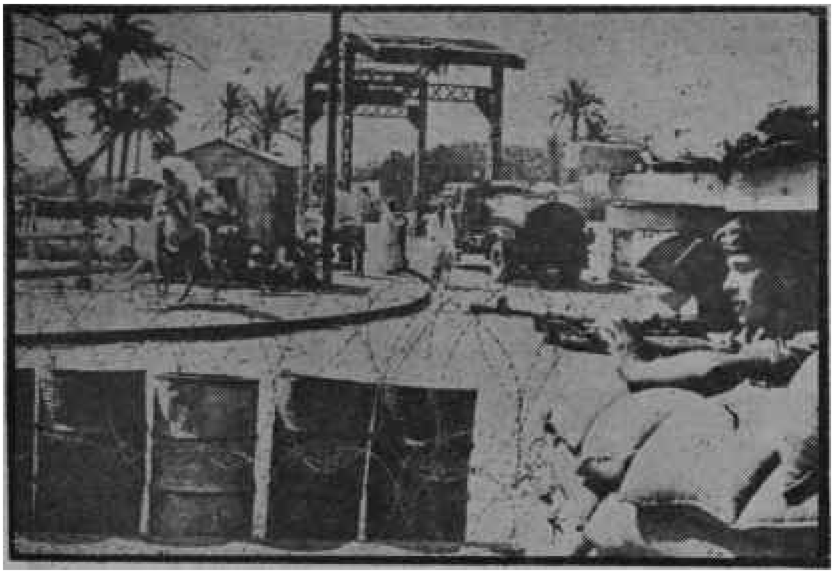
Türkiye Büyük Millet Meclisi sonbaharda açıldığı zaman hemen ilk günlerde görüşülecek bir sözlü soru, hayli alâka çekecek ve mevzuu, üzerinde görüşülen, münakaşa edilebilen, fikir yürütülebilen bir mesele olmadığı için yeniliğin cazibesini taşıyacaktır. Gerçi, soruya vesile olan hâdise o vakte kadar eskimiş sayılacaktır. hattâ bir "ihtiyatsızlık" varsa o da bertaraf edilmiş bulunacaktır ama sual ve cevap bir yeni zihniyetin ifadesi yerine geçecektir,

Tekirdağ Milletvekili İsmail Hakkı Akyüz, hükümetten, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nureddin Baranselin, bu mevkie tayininin hemen akabinde orduya yaptığı ve bir kısmı gazetelere akseden tamimi hakkında ne düşünüldüğünü sormaktadır. Orgeneral Baransal bu tamiminde "kendisine ayak uyduramayacakların ordudan ayrılmasını" talep ediyor, subayların terfiinde endamın mühim bir rol oynayacağını bildiriyor, Genel Kurmay Başkanından ziyade Millî Müdafaa Vekilinin sahası dahiline giren bazı hususlarda fikir beyan ediyordu. Tekirdağ Milletvekili İsmail Hakkı Akyüzün bilhassa. Genel Kurmay Başkanma ayak uydurma zaruretinin de nereden çıktığının şaşırttığı anlaşılmaktadır. Ordunun şahıslara değil, memleketin mili müdafaa politikasına ayak uydurmakla mükellef bulunduğu aşikârdır.

Orgeneral Baransel
Her şeyden evvel endam

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Süveyş!
Orta Şarkın barut fıçısı

Mısır

Süveyş ihtilâfının halline doğru

Mısırlı idarecilerle İngiliz hükümeti arasında Süveyşe dair bir anlaşma başlangıcından bahsediliyor. Bu konuda geçen ekimde kesilmiş olan muzakerelerin bu kere yeni bir İngiliz plânı ile tazeleneceği ve netice vereceği ümidi vardır.

Müzakerelerin kesilmesinde başlıca iki sebep gösterilmekte idi: 1) Kanal üssünün tahliyesinden sonra, bir daha buranın işgal edilebilmesi için gereken şartlar; 2) Kanal üslerinde, tahliyeden sonra kalacak olan İngiliz teknisiyenlerinin üniformaları ve tâbi olacakları statü.

Tahliyeden sonra, kanalın tekrar işgali için şartlatın tayininde bir çok safhalardan geçilmiştir. Tekrar işgal lüzumuna Birleşmiş Milletlerin karar vermesi hakkındaki bir tasarı da bir zaman ileri sürülmüş bulunuyordu. Fakat esas itibariyle ihtilâf şu noktada toplanıyor gibiydi: Mısırlılar, ancak Arap memleketlerinden biri tecavüze uğradığı zaman işgale cevaz veriyorlardı. İngilizler ise Araplardan başka memleketlerin tecavüze uğramaları halinin de kâfi şartlar çerçevesine alınmasını istemekte idiler.

Yeni projede bu husus nasıl halledilmiştir? Şimdilik bilinmiyor.

Üniforma ve statü meselesine gelinçe; tahliyeden sonra burada kalacak teknisyenlere bir sivil kumpanya personeli kılık ve hüviyeti verileceği anlaşılıyor.

Herhalde, bu iki mesele üzerinde müzakereye zemini teşkil edebilecek bazı şekilleri bulunduğu hakkında kuvvetli bir intiba vardır.

Binbaşılarla general

Kanal meselesinin bu kere tazelenmesi, Sir Winston Churchill'in Vaşingtondan avdetine tesadüf etmiştir. Esasen Vaşington görüşmelerinde, diğer meseleler arasında umumiyetle Orta Doğu meselelerinin ve bu arada Süveyş ihtilâfının da müzakere konu. su olduğu ve bu mevzuda Amerikanın İngiltereyi desteklemeğe devam edeceği gizlenmemiştir. Meselenin ortaya atılış şeklinden de anlaşılmakta idi ki, yakında İngilizler yine bir plân sunacaklar. Zaten bunun için de hâdiseler ve hazırlıklar olgunlaşmış, İngiliz kuvvetlerinin Orta Doğu karargâhının Kudüse nakli takarrür etmişti. İngilizlerin kanal bölgesinde 80 bin kişilik bir kuvveti idame etmekten yorulmaya başladıkları da anlaşılıyordu.

Fakat, müzakerelerin başlayabilmesi için daima Londraya atfedilen bir şart tahakkuk etmiş midir? Yani kendisiyle müzakereye girilebilecek müstakar bir Mısır hükümeti yeline birleşebilmiş midir.

Bir bakıma, General Necibin, müphem bir cumhurreisliği ile iktifa etmesi ve Abdül Natırını Başvekâlete kurulması ile ve nihayet şu meşhur ihtilâl mahkemesinin işlerini bitirip kendi kendisini feshetmesi üzerine nisbî bir sükûnet hâkim olmuşa benzar. Fakat binbaşılarla general arasındaki münasebetler hâlâ pek sarih değil. İhtilâli başaranlar kendi aralarında ne uzlaşabiliyor, ne de tam mânasiyle bozuşuyorlar. Uzlaşamamaların ı n çeşitli sebepleri arasında eski siyasî partilerin ve eski politikacıların el alandan ihtirasları kamçılamaları da var, Bozuşamamalarının sebebine gelince, öyle görünüyor kî, nisbeten genç ve mazisiz olan bu subaylar, bir-

Ankara toplantısı

Mücahid Topalak

Arap memleketlerindeki elçi ve siyasî mümessillerimizin, temmuzun ilk yarışında Ankarada yaptıkları toplantı, hükümetimizin Arap memleketleriyle olan münasebetlerini, yalnız kendi zaviyesinden değil, fakat aynı zamanda bütün Orta Doğu savunma sistemi noktai nazarindan da, bir kere daha gözden geçirmek ihtiyacının neticesi olmuştur. Filhakika Karaşi paktı muayyen bir inkişaf derecesine vasıl olup, diğer ilgili memleketlerin de bu sistem muvacehesinde bir karar verme durumuna girdikleri şu sırada, onların ne düşündüklerini, kararlarının hangi istikamete meylettiğini ve bizim neler yapmamız ve yapabileceğimizi mahallinde müşahede ve tetkik imkânım bulmuş olan mümessillerin düşünce ve kanaatlerinin de inzimamiyle mücmel bir şekilde ele almanın faydası aşikârdı.

Bu itibarla, Ankara toplantısın. da, evvelâ Arap memleketlerinde bir Orta Doğu savunma sistemine iltihak etmemek hususundaki mukavemet ve ısrar karşısında bizim tarafımızdan yapılabilecek şeylerin, diğer taraftan, bu paktla yakından ilgili batılı devletlerin girişebilecekleri teşebbüslerin nelerden ibaret olduğu hususunun görüşüleceği ve nihayet, Arap memleketlerinin bugünkü siyasetlerinin tebeddül ve inkişafına esaslı surette mâni olabilecek faktörlerin mevcut olup olmadığının tetkik ve tesbitine çalışılacağı, düşünülebilir.

Ankara toplantısında Türkiyenin Arap memleketleri muvacehesindeki siyaseti de gözden geçirilecektir. Bu siyasetin günün icaplarını karşılamayan veçheleri bulunup bulunmadığı, varsa değişikliğini hangi istikamette ve ne ölçüde yapılması gerektiği de bahis mevzuudur. Türkiyenin ayrı ayrı Arap memleketleriyle, sonra bir Orta Doğu sisteminin müteşebbisi ve mihrak noktası sıfatiyle. Arap memleketlerinin heyeti umumiyesiyle mevcut münasebetlerine verilmesi gereken istikamet ve nihayet Orta Doğu memleketleri arasındaki münasebetler bakımından Türkiyenin durumu ve tutumu gözden geçirilecektir. Bu noktada bilhassa, müstakbel bir tertibe esas olmağa namzet bulunan Karaşi . Ankara bağlantısının taassuptan uzak ve realitelere müstenit esaslarını Arap memleketlerine olduğu gibi tanınmış ve menfaatlerini bu pakta iştiraki âmir bulunduğunu anlatmış gibi hayırhah bir teşebbüsün yolları da aranacaktır.

birlerinin hayatına kıyamıyacak kadar iyi arkadaş ve hiçbiri, yalnız başına iş görebilmeyi göze alamıyorlar.

Bunlar hususi münasebetler bakımından iyi şeyler ama, ihtilâl metodları değil.

Hariçte aranan hal tarzı:

İhtilâl subayları, ne iktisadi, ne diplomatik vasıtalarına sahip bulunmadıkları bir itiyat siyaseti yürütmek istiyorlar. Maksat, Mısırı, Doğu ile batı arasında hakem rolü oynayabilecek bir blokun başına geçirmek. Millî istikamet Vekili Salâh Salim, bu iş için Arap başkentleri arasında mekik dokuyor. Fakat Arap memleketlerinin bir kısmı, Mısırı bu liderliğe lâyık görmedikleri için, diğer bir kısmı batı ile ihmal edilemiyecek münasebetleri veya münasebet ümitleri bulunduğu için, bu işe yanaşmıyorlar.

Bir ara, bir Kahire . Riad mihverinin kurulmasına teşebbüs edildi. Bu da olmadı.

Mısır, Arap memleketlerdi, bir Ankara . Karaşi mihverine bağlanmaktan alıkoymağa çalışıyor. Orta Doğunun ve hassaten Süveyşin Araplararası kollektif savunma sistemi ile müdafaa edilebileceği ne kani görünüyor. Fakat hangi ordu ve hangi silâhla? Bugün Arapların savaş gücü, İsraile karşı duyulan korkuyu tahfif edebilecek dereceyi bile bulmamıştır.

"Silâhı istediğim yerden tedarik edebilirim" sözü bir zamanlar bir santaj tesiri yaptı. Şimdi açığa vurulan bir blöf olarak ortada duruyor. İhtilâl subayları, bu blöfün tutmadığım gördükten sonradır ki. memlekette bir komünizm mücadelesine başladılar. Bu mevzuda ne kadar çok kimseyi, ne kadar ağır cezaya çarparlarsa Amerikadan o kadar çok silâh alacaklarına ve o derece büyük müzaheret göreceklerine kanidirier. Halbuki, görünüşe göre, Amerikanın Orta Doğudan istediği, kaynaşan istikrarsız rejimler değil, müstakar ve istediğini bilen hükükümetler ve milletlerdir.

İhtilâl subayları, bu. tereddüt ve bocalama içinde Süveyş ihtilâfının yeniden müzakere edilmesine yanaşmış bulunuyorlar.

Mısır Kabinesi erkanı silah bakımında

Barışsever bir hükümet

Kuzey Afrika

Ayaklanma ve suikast devresi

Tunusta ve Fasta karışıklık, istifa, ayaklanma ve suikast devri şu son haftalar içinde bütün şiddetiyle tekrar başlamıştır. Nisbî bir sükûnetten sonra yeniden tehlikeli bir huzursuzluğa giriş Mendes.France'in iş başına gelmesi tarihine tesadüf ediyor. Halbuki yeni Başvekil, parlâmentodan hükümeti teşkil için salâhiyet isterken ve daha sonra hatiplerin suallerine cevaben Kuzey Afrikada neler yapmak niyetinde olduğunu anlattığı zaman, daha elvvelki hükümetlerin yânda bırakmak zorunda kaldıkları veya hiç teşebbüs etmedikleri görüşmelere yeniden başlayacağını ve Kuzey Afrikalılarla en kısa zamanda temasa geçerek onlarla anlaşacağını söylemişti.

Yeni Başvekil liberal fikirli bir adamdır. Onun kanaatine göre, Kuzey Afrikada milliyetçi cereyan ve istekleri temsilen ortaya çıkan herkes mutlaka Fransanın düşmanı değildir. Kendi kendilerini idare etmek isteyen Tunushalara ve Faslılara düşman göziyle bakılamaz.

Fransız vali - Sultan

Görünüşe aldanmayınız

Halbuki eskiden böyle mi olmuştu? Eski Fransa hükümetlerinin görüşlerine göre, her milliyetçi Faslı veya Tunuslu ya koyu bir Fransız düşmanıdır, yahut da komünist ajanı...

Kendi hürriyetlerine bu derece hassasiyeile bağlı olan Fransızların, başkalarının hürriyet ve istiklâl dileği bahis mevzuu olunca bu kadar hasas davranmaları kolay anlaşılır bir şey değildir. Fakat, şu son zamanlarda Fransada zaten anlaşılamıyan o kadar az şey kalmıştır ki. Hani biran için bu büyük milletin tarihi, geleneği ve kültürü zihninden tecrit edilecek olsa, görülen manzara hodbin bir barbarlık manzarasıdır..

Teminat yolunda

Mendes - France'e göre, Tunuslulara ve Faslılara, kendi kendilerni idare etmek hakkının bahşedileceğine dair teminat ve girilen taahhütler mutlak yerine getirilmeli ve bu memleketlerde Fransaya itimat etmiş olan mutedil unsurların da kısır bir muhalefet ve sabotaj yoluna sapmaları önlenmelidir.

Yeni Başvekilin umumiyetle Fransız birliği ve hususiyle Kuzey Afrikadaki mahmî devletler hakkındaki kanaatleri esasen bilinmekte ve Mendes-France' in yalnız Hindicini meselesinde değil aynı zamanda Tunus dâvalarında da realist bir siyaset takip ederek en müsait neticeye dahil olması beklenmekte idi. Fakat bu en azdan bugün için tahakkuk edememiştir.

Bir bakıma bunun böyle olmasının sebebi, Mendes - Farnce'in iş başına gelirken birinci plâna Hindicini mese-

Fas'ta poz veren asiler
Her şey tiyatroyu andırır

lesini vazederek diğer meselelerin hallini daha sonraya bırakmış olmasıdır. Başvekil Hindicini işiyle meşgul bulunurken Kuzey Afrikada tatbikat namına ne yapıldı:

Tatbikata gelince:.

Kuzey Afrikada bir sükûnet devrinin mübeşşiri gibi elâmlanan Mendes . France hükümeti iktidara geldikten hemen sonra, Tunustaki genel valilik bazı yeni güvenlik, tedbirleri ilân etti. Bu tedbirlerin Voizard tarafından Pariste kararlaştırılmış olduğu bildiriliyordu.

Bu tedbirler, ne idi?

Bir yandan mülki polisin salâh yetleri askerî makamlara devrolunuyordu. Bu suretle örfî idare kendiliğinden teessüs etti ve "felah" ların hareketlerine karşı ordu işe karıştı.

Diğer yandan, Tunus içini istiklâl isteyen. "Yeni . düstur" partisinin ileri gelenleri evlerinde göz altı edildiler. Bunlardan bir gupta meçhul bir semte sürüldü. Bu suretle bir yandan Tunus Bey'inin, diğer yandan mahallî hükümetin hakikî Tunuslularla alâkası kesildi ve ortada kalan kukla hükümetle eski ıslahat üzerinde müzakereye teşebbüs olundu.

Ne bu hükümetle konuşulabildi ne de Tunusluların sabotaj ve suikast hareketleri önlenebildi.

- Nerede hükümet programındaki vaadler? Nerede tatbikat...

Ayaklanma devrinden ihtilâle

Uzayıp giden bu buhrana karşı Tunusun reaksiyonu şimdi bir ayaklanma safhasından bir ihtilâl devresine geçer gibidir. Teşekkül eden ve (Felah) adı altında tethişçi bir "kurtuluş ordusu" etrafa korku ve kan saçıyor. Bunlar 26 Mayısta Kef civarında beş Fransız kolon'unu öldürmekle ilk defa ciddî olarak kendilerinden bahsettirmeğe başladılar. O günden beri de "felah" lar gazetelerin ilk sahifesinden eksilmiyor.

Esasen, bu kuvvetlerin mevcudyeti uzun zamandır seziliyordu. Ne var ki, meseleler halle dilemeyince bunları bilmemezlikten gelmek tercih olunuyor. Trablus'da bir yıldanberi yetiştirilmekte olan bu kuvvetler üniformalıdır. Hafif fakat modern silâhlarla teçhiz edilmişlerdir. Bunlardan ilk grupa 1953 de tesadüf edildi, fakat mesele üzerinde durulmadı. Fakat şimdi bu "kurtuluş ordusu" ölüm saçmaktadır., Mevcudiyetlerinin hakikî sayısı bilinmiyor, fakat, bu "kurtarıcı" ların halktan yardım ve müzaheret gördükleri muhakkak.

''Kurtuluş ordusu": Felah

Kurtuluş ordusu" nun kendine göre metodları var. Tunus Beyinin bayrağından farklı bir bayrak ta taşıyorlar. Teşkilât her şeyden evvel Fransız düşmanı. Felâh'cılar öldürdükleri Fransızların üzerine bıraktıkları puslalarda "müstemlekeci Fransızlar" e kinlerini ifade etmekteler. Fakat, bu Fransız düşmanlığı, meselâ: "Yeni Düstûr" partisinin düşmanlığı gibi değil. Bunlar öldürüyorlar ve münhasıran Franızları seçiyorlar. Hakki maksatları dehşet salmak gibi görânüyor. Yalnız yakıp yıksalar da yağma etmiyorlar. Bu onlara bir bahadır hüviyeti de veriyor. Hububat bölgelerinde hasadı yakıyorlar ve Fransız malı ziraat aletlerini, tahrip ediyorlar. Babadan görme tırpan ve orakla iş gören Tunuslunun ne canına, ne de maline el sürülmüyor.

Felâh'cılar yakalanınca intihar ediyorlar.

Bu suretle Tunusta ayaklanma devri hakikî bir ihtilâle doğru süratle inkişaf ediyor.

Fas'da: "Karaşençe"

Hakikî sultanı sürgün edilmiş olan Fasta, ayaklanma henüz bir kitle

Fasta teslim olan milliyetçiler
Boşa giden gayret

hareketine doğru inkişaf etmemiştir. Yalnız yer yer feci suikastlara şahit olunuyor.

Son günlerde mahkemeye intikal eden bir hâdisede, bu suikastlarını mün ferit hâdiseler olmadığı, bunların "Karapençe" adlı yarı dini bir tethiş teşkilâtı tarafından yapıldığı anlaşıldı. "Karapençe" münhasıran müslümanlan teşkilata kabul ediyor. Adayın şim diye kadar hiçbir mahkûmiyeti, adlî sabıkası olmaması lâzım. Yakalananlar arasında aile babası,dürüst kimselerin bulunduğu görüldül "Karapençe" de münhasıranı Fransızları öldürüyor ve bir de Fransızlarla işbirliği eden Faslıları.

Bir bakıma Kuzey Afrikada baş gösteren bu tethiş hareketlerini, Hindiçin deki durumun vehameti ile izah etmek kabildir.

hindicini

Deltanın tahliyesi

Fransızlarla Vietmin Cenevrede askeri müzakerelere başladıkları zaman, bu müzakerelerde hangi meselelerin konuşulacağı kimsenin meçhulü değildi: Vietmin'de bir mütareke aktedildiği zaman iki taraf kuvvetlerinin hangi bölgelerde gruplanacakları tayin edilecekti.

Bu gruplarıma lâfı, çok kere bir "taksim" tâbirini örtülemek içini kullanılıyor. Kısaca nerelerin kime ait olacağı demek daha doğrudur.

Bununla beraber, müzakerelerin esasında bulunan taksim fikrine kimsenin yanaştığı yok. Bilhassa, çizilecek mütareke hattının az çok devamlı bir siyasi hudut haine geleceğini ve bunun içindir ki işlerin ağır yürüdüğünü kimse kabul etmiyor.

İki taraf kumandanlıklarının mümessilleri arasında "bölgeleri tayini" hususunda müzakereler devam ederken, haberler de sızmağa başladı: Evvelâ Le Monde gazetesi. 12 haziran tari hinde "Cenevrede iyi haber alan kaynaklardan bildirdiğine göre kaydiyle şu mealde bir haber verdi:

"Vietmin murahhasları, Hanoi ile May Fung'un Fransaya terkedilmesine razı olmuşlardır. Yalnız, Kızıl nehir deltasının kendi kontrollerinde kalması için ısrar ediyorlar."

Habere şöyle bir yorum da eklenmisti:

"Bununla beraber, bizzat Vietnamlıların bu hal tarzına muanz olduklarına dair bir kanaat vardır; Bundan başka bu gruplanmalarla teşekkül edecek olan taksim hattı, seçimlere kadar muvakkat bir hat olarak mı yoksa filî ve temelli bir taksim hattı olarak mı kabul edilecek? Bu hususta henüz bir şey bilinmiyor. Bilinen bir şey varsa, o da komünistlerin, siyasî ve askerî meseleleri bir arada mütalâa etmek hususunda ısrar etmeleridir.

Haberler bu minval üzere devam atti ve... az sonra Fransız birliği kuvvetleri deltanın cenubundan süratle çekilmeğe başladılar.

Hindicini Dunkergua'i mi?

Deltanın güneyinde dört eyaletin boşaltıldığı haber verildi ve resmen teyit de olundu, Fransız . Vietnam kuvvetlerinin bu çekiliş hareketi ve bunun neticesinde Tonkin'in en kalabalık bir bölgesinin Vietmin'e terk olunması bizzat Fransız kumandanlığınca da çok mühim bir karar olarak vasıflandırılıyordu. Fakat, buna, askerî durum icabı ve Hanoi.Hayfung müdafaasını daraltmak suretiyle takviye maksadiyle baş vurulmuştu.

Ya yukarıdaki haberler? Bu çekilme, Vietmin ile varılan bir gizli anlaşmanın tatbikatı değil miydi ?

Değil diyorlar. Yine Le Monde gazetesine göre işin izahı şöyledir:

"Bu çekilmenin, Vietmin ile varılan bir gizli anlaşma neticesi olduğunu düşünmeğe ne hacet... Askerî durum, yazık ki, her şeyi mükemmelen izah ediyor. Hakikat şudur ki, delta güney nin tahliyesi, Dien Bien Funun sukutunu müteakip Hindiçiniye gitmiş olan General Ely ve General Salan'ın verdikleri raporun makul neticesidir. Yani bu tahliye daha Laniel hükümeti tararından hazırlanmış bulunuyordu. Hükümet, Fransız heyeti seferiye sinin güvenliği için bunu lüzumlu görmüştü.

Yüzbaşı Lalland

Dien Bien Fu'da son teslim oldu

Bununla beraber, tahliyenin milliyetçi Vietnam mahfillerine büyük bir darbe olduğu muhakkaktır.. Şimdi yeni Vietnam hükümeti duruma nasıl hâkim olacaktır? Bazı mahdut ve muayyen cereyanlar müstesna, Vietnamlılar sulhtan başka bir şey istemiyorlar...

"Diğer taraftan, şunu da kaydetmek lâzımdır ki, tahliye edileni bölgelerden gelen milliyetçi akını, henüz Fransızların elinde bulunan, fakat gittikçe daralan bölgede, yiyecek, mesken ve iş sıkınası yaratmaktadır. Bütün bu vakaların, harpten usanmış olan halktakı sulh arzusunu daha kuvvetlendireceği düşünülebilir..."

Tepkiler:

Güney deltanın tahliyesi Londra ve Vaşingtonda hakikî bir sürpriz yaratmadı. Bu çekilmeye haftalardan beri intizar olunuyordu; zira Fransız biriliği kuvvetleri, Vietmim'in tazyikine karşı ilânihaye dayanamazlardı, Esasen, her iki başkentte de, askeri bakımdan bu hareketin faydalı hattâ zarurî olduğuna dair bir kanaat vardı. Ancak bu suretle Hanoi.Hayfung mihver müdafaa edilebilecektir.

Bilhassa İngilizler, bu çekilmenin mütareke şanslarına halel vermiyeceğine kanidiler. Bununla beraber deltanın bir kısmının tahliyesiyle, Vietnam'a iaşe ve asker temini bakımından büyük avantajlar kazandınldığı şüphesizdir. Daha büyük tehlike, bu tahliyenin Vietnam halkının maneviyatı üzerinde yaptığı tesirdir. Bununla beraber, İngilizler artık Hindicin'de her şeyin kaybedilmiş olduğu neticesine varmadılar.

Lâkin, Amerikadaki tepki böyle olmadı. Kongre mahfillerinde tahliyenin Hindiçininin taksimine bir başlangıç teşkil ettiğine dair bir kanaat vardı. Yoksa Mendes . France komünistlerle — Amerikanın haberi olmadan — anlaşıyor mu idi?

Amerikan kaynaklı haberlerden anlaşılan şu idi ki deltanın tahliyesi bir Dunkerque sayılıyor ve bundan sonra da bir Asya Münich' ne gidilmesinden korkuluyordu.

Fakat galiba, bu deltanın tahliyesinin açığa vurduğu hakikat, askerî zaaftan başka ve çok daha tehlikeli olarak siyasî tefessühtü. Hano 'den gelen resmi ve yarı resmi haberler, Vietnamlıların lâkaydisini, hattâ hasmane tavırlarını pekâlâ aksettiriyordu.

Fransızlar bu tahliye dolayısiyle, senelerden beri birlikte savaştıkları yerlilerin kendilerini ne kadar az sevdiklerini bir kere daha anlıyorlardı.

Deltanın tahliyesi en azdan böyle bir fayda sağladı.

İran

Petrol ihtilâfının halline doğru

Iran petrollerinin tekrar dünya piyasasına akıtılması için teşekkül eden konsorsiyomun aylardanberi Iran makamlariyle giriştiği müzakerelerin şimdi nihai safhaya girdiği anlaşılıyor. Tasarı ve mukabil tasarıların sunulması, müzakerelerin zaman akamete yakın bir noktaya kadar gelmesinden sonra, şimdi iki taraf mümessillerinin ölçülü bir iyimserlik gösterdikleri görülmektedir.

Anlaşmaya yaklaştıran ilerlemeler hangi sahalarda kaydedildi? İstihsalin kontrolü sahasında demek suretiyle bu sual oldukça etraflı bir şekilde cevaplandırılabilir.

İranlılar, Musaddık zamanında

General Zahidi

Biz çayı severiz

Anglo - İranian kumpanyası ile ve İngiltere hükümeti ile alâkalannı kestikten sonra, bir daha başbaşa İngilizlerle müzakere edemezlerdi. Musaddık'ın düşmüş olması bile buna imkân vermezdi Çünkü Musaddık'ın alabildiğine kamçılamış olduğu hassiyat henüz yatışmamıştı.

Lâkin beri yanda da, İran, petrolünü satamamanın yarattığı iktisadî güçlükleri her gün artan bir acı ile duyuyordu. Yeni Zahidi hükümetinin temellerini bile sarsabilirdi bu iktisadî felâket.

Her ne kadar Şah, zarif kraliçe ile birlikte ültra.modern seyahat kıyafetleriyle perişan İran köylerini ziyaret ettikçe, kadınlı erkekli İranlılar Şahın ayaklarına kapanmakta kusur etmiyorlardı; ve her ne kadar genç hükümdar babadan kalma topraklarını tapusunu topraksız köylüye dağıtırken çektirdiği fotoğraflada mütebessim görünüyor idise de, bütün bunlar, şüphesiz ki bir idareyi ayakta tutmaya kâfi gösteriler değildi. Sıkıntı ve kararsızlık uzadıkça, Doktor Musaddık mahkeme huzuruna her çıkışında yeni "numaralar" icat etmeğe, öte yandan Kâşani, teşbihinin tanelerini iki şer üçer çekmeğe ve nihayet halktan için için bir uğultu yükselmeğe başlamışta.

Asırlardanberi iktisadiyatını daima petrole güvenerek ayarlamış olan İranda şimdi bir petrol susuzluğu ar. tan bir şiddetle hissediliyordu.

Konsorsiyom

Başkan Truman vaktiyle Musaddık'ı İranda komünizme karşı son kale saymış ve iktidarının) son günlerinde yaşlı doktoru kurtarmak, petrolü tek. nur akıtmak için bazı teşebbüslere de girmişti. Fakat büyük Amerikan firmalarının Anglo . İranian'a tesanüt nişanesi olarak bu işe el sürmeyi reddettikleri hatırlardadır. Onların nazarında bugün İranda İngilizlerin başına geleni, yarın Orta Doğunun herhangi bir yerinde kendilerinin de başına gelebilirdi.

Büyük firmalar işe karışmayınca küçüklerin gücü. yetmedi, yahut ağa. beylerinin hatırını sayıp bu işe yanaşmadılar.

Ne olduysa Doktor Musaddık'a oldu.

Amerikada cumhuriyetçi idarenin, demokrat hükümete nazaran, endüstri ve iş alemiyle münasebetleri çok daha sıkı ve samimidir. Cumhuriyetçi idarede İranda Zahidiyi komünizme karşı

İmparatoriçe Süreyya

Hükümdarların en güzeli

son kale olarak gördüğünden, büyük Amerikan kumpanyaları Şahın yakınını değerlendirmek için Anglo-Irandan'-in iştirak ettiği beynelmilel bir şirkete girmekte ve Zahidi hükümetiyle temasa geçmekte mahzur görmediler. Eski Cumhurreislerinden Hoover'in oğlu delaletiyle başlayan müzakereler ilk ağızda şu iki faktörle karşılaştı:

1 — Yeni İran hükümeti de, petrolün işletilmesi ve değerlenderilmesi hakkındaki müzakereleri, ancak Muşaddık zamanında tevessül edilmiş olanı devletleştirme esası üzerinden kabul edebiliyordu.

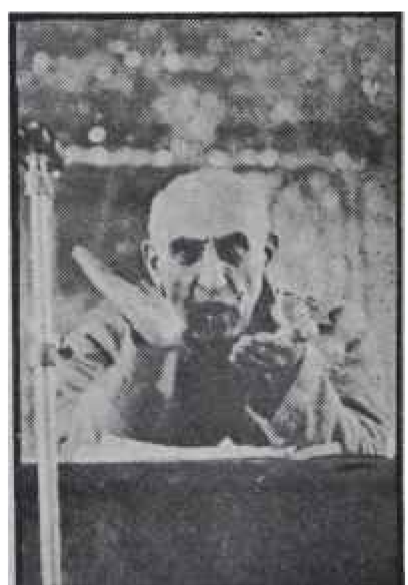
2 — Petrol konsorsiyomu üyeleri ile. şimdi artık Iran petrolüne o derece büyük bir ihtiyaç olmadığını, zira Abadan tasfiyehaneleri kapatıldıktan sonra, istihsali zorlanan ve arttırılanı diğer kaynaklar sayesinde, piyasada İran petrolünün bıraktığı boşluğun doldurulmuş olduğunu müşahede ediyorlardı,

Zor dâva:

Bu vaziyet dahilinde, kumpanyalar, İran petrolünün tekrar piyasaya çıkması üzerine, esasen mahmul bulunan pazarlarda bir düzensizlik, bir tazyik baş göstermesinden çekindiklerini söylediler. Bunu önlemenin çaresi en azdan bir zaman için istihsal' muayyen bir kontrole tâbi tutmaktı. Fakat bu kontrolü kim icra edecek? Zahidi hükümetine göre. kabul edilmiş olan devletleştirme esası, konsorsiyumun istihsal üzerinde herhangi bir murakabesine cevaz vermez. Konsorsiyoma göre, petorlü değerlendirmek gibi, bunun kontrolü de az çok teknik bir meseledir ve binaenaleyh konsorsiyumun salâhiyeti dahilinde olmalıdır.

Bu, ihtilâfın, en kaba hatlariyle çizilmiş manzarasıdır. Buna müteferri olarak fark çeşitli davada var.

Zahidi hükümetinin konsorsiyomla müzakereleri cereyanı ederken, Sovyet rusya . İran münasebetlerinde büyük bir gelişmeye şahit olundu. Rusya Iranla olan bütün hudut meselelerini, harpte kızıl ordunun İrana borçlandığı meblâğın tesviyesi gibi askıda kalmış bütün malî meseleleri çok müsbet bir zihniyetle müzakereye ve halletmeğe hazır görünüyordu. Denebilir ki bir zaman için, Rusya.Iran münasebetleri tarihinin bal aylarını yaşattı. Fakat bir kaç-gün evvel bu bal ayı Sovyetlerin Tahrana verdikleri bir nota ile son buldu

Musaddık

İtham eden müttehim

İKTİSADİ ve MALİ SAHADA

İktisadi politika

Tehlike zilleri

Memleketimizin bir enflâsyon tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu, hükümet tarafından gizlenmiş değildir.

Ankarada Başvekâlet binasındaki ince uzun, sade, fakat zarif tarzda döşenmiş, ışığım duvarlardaki apliklerden alan odasında Başvekil Muavini Fatin Rüştü Zorlu bu hakikati New-York Times'in Türkiye deki genç muhabiri Welles Haragen'e açıkça ifadeden çekinmedi.

Türk hükümeti gittikçe artan ciddi bir ticaret ve tediye açığıyla karşı karşıya bulunuyordu, mahdut da olsa a:ıti - enflâsyonist bir programı tatbike karar vermişti.

İyi bir hariciyeci olduğu kadar, bugünkü devlet adamlarına en ziyade lüzumlu olan iktisadî bilgi ve tecrübelerle de mücehhez bulunan Fatin Rüştü Zorlunun, dış basın için yaptığı bu açıklamada bildirdiğine göre hükümet ithalâtçılara verilecek ticarî krediyi azaltacak ve spekülâsyon maksadiyle saklanan ithal mallarının piyasaya çıkmasını sert tedbirlerle temin edecektir, Başvekil muavini piyasadaki paranın hacmini azaltmak için Merkez Bankasının hususî ihtiyat fonunun 216 milyon liradan 400 milyon liraya çıkarılaçağını da ilâve etmiştir.

İhracatımız azalmaktadır. Belli başlı mallarımız olan hububat, pamuk ve tütünün harice satışında, 1953'e nazaran aşağı yukarı beşte bir nisbetinde düşüklük vardır. Bilhassa Batı Almanya. Birleşik Devletler ve İtalyaya ihracatımızdaki sukut kendini hissettirmektedir.

Türkiye ne yapacaktır?

Başvekil Muavini, içerde, bizim alacağımız tedbirlerini yanında dış yardımada ihtiyacımız bulunduğunu bildirmiştir. Türkiye, hem askerî gücünü muhafaza, hem de ekonomisini yüksek bir seviyede ayarlayabilmek için esaslı maddelerin ithâl hacmini aynı tutmak mecburiyetindedir. NATO'daki müttefiklerimizin!, harp sonu kalkınmamızın başlangıcı ile bu kalkınmanın meyvalarını alacağımız zaman araşma sıkışan şu güç devrede yardımlarını esirgememeleleri lâzımdır.

Enflâsyon kapımızı çalmıştır. Buna karşı ithalât depozitosu % 4'den % 10 a çıkarılmıştır, ithlâtçılar mubayaalarının % 75'ini de nakit olarak ödeyeceklerdir. Paranın piyasadan çekilmesi lâzımdır.

Bu güç duruma rağmen, Fatin Rüştü Zorlu Batı Avrupalı müttefiklerimizin Fransanın, Almanyanın ve İngilterenin Türkiyeyle iş yapan tacir lerine ve diğer iş adamlarına verdiği garantilerin "Türk piyasasının büyük potansiyelini kabul" maniasına alınması gerektiğini de hatırlatmaktadır.

Tehlike, bugün için mevcuttur. Ufuklar parlak olabilir, fakat halen içinde bulunduğumuz devre muvaffakiyetle atlatılamadığı takdirde Türkiye modern tarihinde görmediği bir buhranla karşı karşıya kalacaktır.

Bu, 1950'den bu yana Demokrat Parti hükümetlerinin iktisadî sahadaki politikasının neticesidir. Muvaffakiyeti de, muvaffakiyetsizliği de tamamiyle ona ait olacaktır, Dört yıldan beri yapılan övünmelerin de, tenkidlerin de bir takım, istikbale matuf spekülâtif lâflardan ibaret bulunduğu hâdiseleri objektif görenler tarafından bilinmiyor değildi. Netice iyi de çıkabilirdi, kötü de...

Şimdi, son perdenin başı oynanmaktadır. Enflâsyon vukuunda hiçbir "totaliter kanun" bu milletin, iflâsın müsebbiplerini başından atmasına mâni olamıyacağı gibi, pembe ufuklar tahakkuk ettiği takdirde de millet onları daha uzun seneler kendine baş tacı edecektir.

Seçimleri ekseriya, çarşıya çıkan ev kadınları kazandırıp, kaybettirirler.

İktisadî meclise dâir

30 Haziran tarihli Cumhuriyet gazetesinde Esad tekeli tarafından vaktiyle memleketimizde ele alınmış olan bir mevzu tekrar ortaya atıldı: Yazı sahibi memleketimizde kurulacak bir iktisadi konseyin faydalarından bahsetti. Meseleyi üzerinde durulup düşünülecek ehemmiyette bulduğu. muz iç n biz de bu bahisle alâkalanmaktan müstağni kalmıyacağız,

Bir kette böyle bir meclisten bahsolunduğu vakit ilk hatıra gelen sual mezkûr meclisin ne gibi vazifeler ifa edeceği, bu vazifelerin şümulü ve amelî değeridir. Hepimiz teslim ederiz ki dünyanın en liberal memleketleri bile liberalizmi geçen asırlardakinden başka mânada almaktadırlar, "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" formulü, tabiatta görünmiyen bir elin iktisadî hayatı düzenlediği, insanlardan daha iyi insanlarla menfaatlerini düzenliyecek bir otoritenin namevcut olması keyfiyeti artık modern iktisat tarafından reddedilmektedir. Bugün ferde azamî derecede mülkiyet hakkı tanıyan ekonomi sistemleri dahi bu mânada müdahalecidirler, iktisadi hayatın arzettiği temevvüçler, modern devlet mefhumunun ifade ettiği vâsi mâna, iktisadî mesele ve hâdiselerin mahiyetleri icabı taşıdıkları veçhe ünlü Yunan filozofu Sokratm ifade ettiği bir gerçeği bugün her zamankinden daha fazla şiddetle haklı göstermekte-

GÖRDÜN MÜ ADNANCIĞIM!.. MUHALEFET BU SEFER DE MECLÎS DIŞINDA ÇALIŞIYOR.

dir: "Ya hükümdarlar hakîm, veya hakimler hükümdar olmalıdır."

Biz bu fikirde bir derece hakikat payı bulduğumuz için iktisadi bir konşeyin memleketimizde çok yönlerden faydalı olabileceğine kaniiz. Inanıyoruz ki ilme dayanmıyan ve ilmin mütalealarile mütearız olan bir iktisadî politika, önünde sonunda iflâsa mahkûmdur. Bugün her medenî cemiyette olduğu gibi memleketimizde de iktisadî hayat iki önemli kesime ayrılmış bulunmaktadır. Bu kesimlerden biri ferdî teşebbüs kesimi, diğeri kamu ekonomis kesimidir. Ferdi teşebbüs sahasında bu sahanın esas unsurlarını, daha doğrusu yapıcı karakterini mülkiyet hakkı, rekabet, serbest mübadele teşkil eder. Fakat unutmamak lâzım gelir ki yukarda saydığımız unsurlar ferde azami hakkı tanıyan cemiyetlerde dahi mutlak olarak değil, mukayyet olarak mevcuttur. Devlet bazı fonksiyonları icabı ferdi teşebbüslerin faaliyet sahalarım tahdit etmektedir. Bu tahhdüt Amerika Birleşik Devletlerinde Serbest Mübadelenin hududunun tayininde gümrük politikası yoluyla yapıldığı halde, İngiltere gibi liberalizmini beşiği memleketlerde kamu hizmetlerinin zamana göre daraltılıp genişletilmesi yoluyla yapılmaktadır.

Memleketimiz çeşitli yönlerden olduğu gibi iktisadî yönden de kuruluş halindedir. Köy ekonomisinden, memleket hattâ milletlerarası mübadeleye geniş ölçüde yeni giriyoruz. Bir iktisatçının anladığı mânada para iktisadına ve kredi iktisadına yeni girdik. İktisadî kalkınma cabı büyük bayındirlik masraflarına giriştik, memleketimizi dünyanın sayılı ziraat memlekeder arasına soktuk, millî ekonomimizin icap ettirdiği sanayii de kurmak üzereyiz. İktisat ilmi ihtiyaçların şiddet ve mübremiyet derecesine göre tatmini, maliye ilmi âmme masraflarının azamî içtimaî fayda sağlıyacak şekilde yapılmasını âmirdir. Bu vaziyet karşısında Bakanlıkların günlük işleri arasında ihtisasa fazla ihtiyaç gösteren hususlar gerekli tetkike mahal kalmadan tatbik mevkiine girmekte ve bun" dan olsa olsa memleketimiz zarar görmektedir. İktidarda bulunan bir parti hükümeti plânlarını tatbik etmek zorunda da olsa böyle bir ihtisas organına başvurduğu takdirde hükümet salâhiyetinden feragat etmiş sayılmaz, zira böyle bir organın fonksiyonu hükümet icraatına mâni çıkarmak değil, icra makamında bulunanlara girilecekleri işlerin sıhhat derecesi hakkında rapor vermektir. Bu rapor ilgili Bakanlığı veya Bakanlıkları bağlantıyaçaktır, istişarî bir değer taşıyacaktır. Unutmıyalım ki zamanımız iş bölümü asrıdır. Bu asırda işitmiyen kulağımız, görmeyen gözümüz için kulak ve göz mütehassıslarına müracaat ettiğimiz halde İktisadi ve malî işlerimizin seyri hakkında bu işin nazariyesiyle uğraşanlara, bu sahalarda fiilen çalışanlara tevazu icabı da olsa müracaat edip fikirlerini almak, söylenecekleri aklımızın süzgecinden geçirip bir derece hakikat payı bulundurup bulundurmadıklarını tetkik etmek ya hatırımızdan geçmiyor veya daima kendi düşündüklerimizin doğru olduğuna inanmış bulunuyoruz. Zamanımızın bu iktisadî sahadaki meseleleri tek başlarına çözmek değil, belki çeşitli ihtisas grupları tarafından bir hal tarzına bağlanmış meselelerden en doğru gördüklerini seçmektir. Zaten onun için değil midir ki, siyaseti " imkânlan seçme hüneri" diye tarif ederler. Biz kendi kanaatimizce, nazariyat, ameliyat ve siyaset adamlarından teşekkül edecek ve intihap ediliş tarzları kendi teşkilâtlan bakımından muhtar bir teşekkülün faydalı olacağına inanıyoruz. Bunu takdir siyasî bir meseledir ve o da hükümete aittir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Piyasanın kontrolü

Memleketimizde 7 Hazirandan itibaren yeni Gümrük tarife kanununun yürürlüğe girmesiyle beraber Ocak ayında memurlara verilen ikramiyelerle birlikte daima tereffü kaydetmekte olan fiyatlar birdenbire asansörle yükselmeğe başladı. İşin daha fenası elinizde paranız olduğu halde aradığınız eşyayı da bulamaz bir duruma düştünüz. Memleketimizi dünyanın başlıca buğday ihraç eden memleketleri arasında görüp dururken bir sabah evimizden çıkıp da soluğu fırıncıda alınca orada mahşer kalabalığı gördüğümüz vakit içimizde bir ürperti hissettik. Dünyanın buğday ambarı haline gelmişken denizde susuz kalma kabilinden buğday ambarında ekmeksiz mi kalacaktık? Ortada tüccarlarımızın kafalarında yer etmiş bir fikir var: "Hükümet memleket ihtiyaçlarını karşılıyacak kadar tüccara ithalât

lisansı veremiyecektir".

Zaten bir zamanlar vermiş olduğu içindir ki ediye güçlükleri diye bir dava ile karşı karşıya kalınmış ve liberasyon usulünden vazgeçilmiştir. Peki o halde ne olacaktır? Olacağı yok. Lisansı alan, kâra kavuşmuş vaziyettedir. Dilerse satar, havadan inme bir kâra konar; dilerse ithal eder, inhisarcı durumunda olur. Seçimlerdeh sonra kambiyo ayarları yapılmadığı, yani, bir devalüasyona gidilmediği için umdukları kâra kavuşamamış olan stok sahipleri bu sefer aynı gayeye, malları piyasadan kaldırmak suretiyle ulaşmak İstemişlerdir. Bu durum karşısında da karşılarına Devlet çıkmıştır. Her gün gazetelerde okuyoruz, şu kadar ton demir, şu kadar yüz bin metre kanaviçe, şu kadar bin kilo saç, şu kadar milyon metre küp kereste... v.s, tesbit edildi...

Piyasadan sunî bir şekilde çekilivermiş, olan bu emtianın tekrar piyasaya avdetini temin etmek şüphe yok ki hükümet için bir muvaffakiyettir. Fakat ortada anlıyamadığmız, daha doğrusu anlayıp da neye bir türlü lüzumlu tedbirleri almıyorlar diye hayret ettiğimiz bir mesele var. Bu mallar niçin ortadan kalkıyor? Normal olanı malların piyasadan kalkması değil, malların piyasada mübadele edilmesidir. Tüccar için normal olanı da malını piyasadan kaldırmak, stok yaparak gayrı meşru, fahiş kârlara konmak değil, normal ticaret yapmak, yani cirodan kazanmaktır. Bu bir türlü temin edilemiyor. İthal mallarının ithalat fayatlarile, müstehlike intikal ediş fiyatları arasında muazzam farklar var.

Bizim anladığımıza göre mesele sundan ileri gelmektedir: Paramızın maalesef satın alma gücü düşmektedir. Sattığı malı daha yüksek fiyatla yerine koyacağını düşünen tüccar, elindeki malı satmaktansa muhafaza etmeyi tercih etmektedir.

İktisadi hâdiseler beşerî ve içtimaî hâdiselerin bir yönünü teşkil eder. Onun için, bu işe nereden başlamalı? sualinin cevabını vermek, kanaatimizce basittir. Paranın satın alma gücünü kaybettiği fikri halk tabakalarına kadar inmiştir. Paraya eski kıymeti iade edilmelidir. İktisadi hayatın arzetmekte olduğu bu veçhe karşısında, yani canlılık halinde paraya eski kıymetini iade için ne yapacaksınız? Halktan satın alma gücünü cebri olarak alacak yeni vergi mi tahakkuk ettireceksiniz? Yatırım politikasına birara fasıla verip, memleket zaten refah devrini yaşıyor, çöküntü devrinde yatırımlara gereken önemi veririz mi diyeceksiniz? Yoksa asırlarca ihmal edilmiş bir memlekette yarını beklemeğe lüzum yoktur diyerek, olanca hızınızla sermaye yatırımı yapıp iktisadî hayata bile bile bir canlılık mı vereceksiniz? Bunların hepsi birer yoldur ve zaman zaman muhtelif memleketler tarafından tatbik edilmiştir. Yalnız tatbik tarzının bizde aksıyan yönü paradan belirli bir tarzda kaçma çereyanının husule gelmiş olmasıdır. İktisadî hayatı felce uğratmak İstidadını taşıyan ve bilhassa dar ve değişmez gelirli vatandaşların huzurunu kaçıran budur. Bunu tamamen önlemek mümkün olmasa bile iyi bir para politikası takip suretiyle temposunu hafifletmek mümkündür. Buğday fiyatlarım 30 kuruşta tutabilirdik amma Toprak Mahsulleri Ofisinin diğer mahsuller baremindeki artışım yapmamak suretiyle.. Saniyen zira! gelirleri vergilendirmek yoluyla bir takım vatandaşların elindeki aşın satınalma gücünü de hazineye aktararak tedavüldeki emisyon miktarını azaltmak mümkündü. Sonra unutmıyalım, az zamanda kalkınalım derken kolayca zenzin olma sevdasına düşüp de iflâs eden tacir durumuna düşeriz. Herhalde atalarımız beyhude söylememişlerdir: "A. yağımızı yorganımıza göre uzatalım."

Üçüncü Menderes kabinesini karşılıyan iki önemli mesele varsa herhalde bunlardan birisi, belki de birincisi paramıza istikrar vermektir.

Avrupa

Avrupa Tediye Birliği 1 sene müddetle temdit edildi

İkinci Cihan Harbi 1945 senesi mayıs ayında Avrupada ve aynı senenin eylülünde Asyada sona erdiği vakit dünya sulh ve sükûna kavuşabilmek için çeşitli meseleleri çözmek zorundaydı. İktisadî ve malî sahada bu çeşitli meselelerin başlıcaları şunlardi:

1 — İşsizliği önlemek, tam istihdamı temin etmek,

2 — Tamamı harbe iştirak etmiş olan Avrupa memleketlerinin tediyelerinde bir muvazene temin etmek,

3 — Bütün memleketlerin paralarına nisbî de olsa bir istikrar temin etmek,

4 — Milletler arasında müstakar mübadele nisbetleri meydana getirmek,

4 — Avrupanın harp sonu kalkınmasını hazırlamak,

6 — Kızıl tehlikeye karşı koymak üzere Avrupayı silâhlandırmak,

7 — İktisaden geri kalmış memleketleri kalkındırmak,

8 — Milletlerarası mübadeleleri 'ki taraflı mübadeleler olmaktan kurtarıp çok taraflı mübadeleler haline getirmek.

İşte Avrupa Tediye Birliği bu meselelerden ikincisini çözmek için meydana getirilmiş bir müessesedir, Mezkûr müessesenin müddeti 30 Haziran 1954 te sona erdiği için daha bir sene müddetle uzatılıp uzatılmıyacağı son günlerin en fazla zihinleri meşgul eden meselesi idi ve bu hususu tetkik etmek üzere Avrupa Ekonomi Komisyonu yardımcılar konseyi Pariste toplanmıştı. Öğrendiğimize göre yardımcılar konseyi. Tediye Birliğinin 30 Haziran 1954 den itibaren bir sene müddetle yeniden uzatılmasını istiyen Tediye Birliği İcra Komitesinin verdiği raporu incelemiş ve Avrupa Tediye Birliği 30 haziran 1955 senesine kadar temdit edilmiştir. Yalnız bu temdit kabul edilirken yeni konsolidasyon tarzları ve yeni tediye şekilleri derpiş edilmiştir. Yeni duruma göre Avrupa Tediye Birliği işletme tarzında bilhassa üç esas noktada teklifler yapılmış ve kabul olunmuştur. Bunlardan birincisi borçlu memleketlerin borçlarını ödeme şekillerine, ikincisi alacaklı memleketlerin açacakları krediye, üçüncüsü birliğin mekanizmasında yapılacak tadillere taallûk etmektedir.

Alacaklı memleketlere borçlu memleketler, borçlarım alacaklı memleketlerle yapacakları iki taraflı anlaşmalarla ödiyeceklerdir Bu anlaşmalar şu esaslara istinat edecektir;

1) Tediyeler borçlarla bir nisbet dahilinde yapılacaktır,

2) Ödenecek borç ya altın veya alacaklı memleketin seçeceği döviz üzerinden olacaktır,

3) Birikmiş borçların yüzde yirmi beşi derhal ödenecek, mütebakisi aylık vadelere bağlanacaktır.

Borçlu memleketlerin tediyelerinden maada alacaklı memleketler Birlikten tavili kabil kıymetleri alacaklar ve bunları alacaklariyle mütenasip olarak aralarında taksim edeceklerdir. Bu suretle 130 milyon dolar debloke edilecek ve 30 Nisan 1954 senesinde alacaklı olan üye memleketler arasında taksim edilecektir. Almanya, Avrupa Tediye Birlğinin en çok alacaklı memleketi olduğu için bunun 75 milyonunu alacaktır.

Alacaklı memleketler de tahsil etmiş oldukları alacaklar veya tahvil ettirmiş oldukları kıymetler nisbetinde yeni krediler açacaklardır.

Birliğin mekanizmasında husule gelmiş olan değişiklik ise şöyledir: Kota kredileri yüzde yirmi nisbetinde artırılacaktır.

İran'da

İran petrollerini Hollanda - İran Şirketi işletecek

Geçen sayımızda da belirtmiş olduğumuz gibi vaktiyle İran petrollerini işletme imtiyazını almış olan Anglo-İranian Oil Company yüzünden İran iç ve dış politikasında önemli meselelerle karşılaşmıştır. İranın imkânlarının petrol işletmesi gibi hol sermaye, kalifiye personel, iyi sevk ve idare istiyen bir işe yeter derecede olmayışı bu petrol işletmesinin önünde sonunda yabancı bir şirkete verilmesini zarurî kılmıştır. La Haye'den alman bir habere göre eski Anglo . Iranian Com. nin malı olan tasfiyehanelerle petrol yataklarının işletilmesi Hollanda . İran Com.'ye verilecektir. Bu kumpanya da İngiltere ve Amerikaya hissedar

olabilecektir. Mezkûr kumpanyanın merkezi La Haye'de bulunacaktır.

Petrolün bugünkü ekonomide taşıdığı yüksek değer ve zamanımız harplerinde oynadığı mühim rol büyük devletleri birbirleriyle yarışa sevketmistir. Vaktiyle İran petrolleri meselesi dünya siyasî meselelerinin önemlilerinden birini teşkil ettiği vakit siyasî mahfillerde ve siyasî icmallerde Iranda. İngiliz-Amerikan petrol rekabetinden sık sık bahsolunurdu. Şimdi İran petrollerini işletecek olan kurul. ması mutasavver kumpanyanın statüsüne baktığımız vakit "ateş olmıyan yerde duman tütmez" diyen atalar sözüne inanacağımız geliyor.

Amerika

Amerika Birleşik Devletlerinde teşebbüslerin % 96 sı küçük

Amerika Birleşik Devletleri deyince hatırımıza harikalar diyarı gelir. Orada her şeyin büyük, rakamların astronomik olacağım zannederiz; ora. da her şey büyüktür; dünyanın en büyük transatlantikleri orada yapılır, dünyanın en muazzam iktisadi teşebbüsleri orada kurulmuştur, elhasıl yeni dünyada her şey yeni ve büyüktür. Fakat buna rağmen dünyanın en fazla küçük teşebbüsünün mevcut olduğu yer gene Amerika Birleşik Devletleridir. En son olarak yayınlanan resmî bir istatistikten 4 milyon işletmenin yüzde doksan altısının küçük işletme olduğu anlaşılmıştır. Bunların çeşitli iktisadî teşebbüsler arasında tevzileri şöyledir:

2.000.000 toptan satış bürosu, 730.000 hizmet teşekkülü, 410.000 insaat kurumu ve 310.000 küçük işletme.

Mezkûr sayım istatistiklerinin verdiği bilgiye göre 1854 senesinden itibaren Amerkada nüfusun altı defa artmış olmasına rağmen küçük teşebbüsler 13 misli artış kaydetmiştir.

Başka bir vesile ile bundan evvelki sayılarımızda da bahsetmiş olduğumuz gibi bir cemiyetin gerek iktisadî gerek içtimaî bakımdan sağlam temellere istinat etmesi için sureti katyede küçük esnaf sınıfının korunması lâzım. dır. Zira bunlar- çalıştıkları dükkânın, kullandıkları aletin sahibi oldukları i-için ancak insana has varlıklardaki malik olma arzusu ile çalışırlar ve işlerini de mutlaka muvaffak olmak isterler. Bu hususta emeklerini esirgemezler, gecelerini gündüzlerine katarlar, işsiz kalma, iş bulamama kayguları olmadığı için hesaplarında ve hareketlerinde ölçülüdürler; Sabit sermayeleri, yığın istihsal kanunları gibi iktisadî bazı mutalara fazla tâbi olmadıklarından iktisadî hayat için de bir garanti vazifesini görürler. Patronları bulunmadığı için iş alan işveren münasebeti diye halli uzun münakaşaları gerektiren çeşitli sosyal meselelerde isimleri geçmez. Onun için iktisadî hayatımızın tanziminde içinde yaşadığımız asırda en liberal devletin bile iktisadî hayât, la doğrudan doğruya temas halinde olduğunu hatırlarsak herhalde memleketimizde bu vadide ele alınacak çok iş vardır. Hükümet programında esnaf vergisinin kaldırılacağı müjdesi belki bu vadide alınacak hayırlı kararların birincisidir. Unutmıyalım, bir memleketin iktisadî kalkınması yalnız astronomik rakamlara ulaşan bir istihsal kapasitesine erişme meselesi değildir; aynı zamanda bir memleketin iktisadî kalkınma meselesi milî gelir. den fertlere isabet eden ferdî gelirin artması meselesidir.

Amerika ve Kanada buğday fiyatlarını düşürdüler

Amerika Birleşik Devletlerinde 23.000.000 ton, Kanada da 7,5 milyon ton stok edilmiş olan buğdayın istihsalini kısmak ve stoklama imkânlarını kolaylaştırmak üzere Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada buğday fiyatlarını düşürmüşlerdir.

Kahve, kakao fiyatları yükselecek

Dünyanın bir numaralı kahve istihsal memleketi olan Brezilya'da bu sene diğer senelere nazaran daha az kahve istihsal edilecektir. 1053 - 1954 rekoltesi. 15 milyon 255.000 çuvaldır. 1954 . 1955 rekoltesi ise 14 milyon 400.000 çuval civarında olacaktır. Kakao istihsalinde de diğer senelere nazaran bir azalma vardır. Bu istihsal noksanının hava şartlarından ileri geldiği zannolunmaktadır. Bu şartlar altında zaten 1954 yılında sağlam bir piyasası olan kahve ve kakaonun 1965 de de sağlam durumunu muhafaza edeceği zannolunmaktadır. Zaten dünya piyasalarında kahve fiyatları her gün küçük tereffüler kaydetmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri milletlerarası ticaretin artması taraftarı

Eisenhower'in iktidara gelmesiyle Birleşik Amerika Devletlerinde yardım yerine ticaret formülü, (trade but not aid) revaç bulmağa başlamıştır. Birleşik Amerika Ticaret Vekili Yardımcısı Samuel W. Anderson Amerikan pamuk kongresinde meselenin bu yönüne temas etmiş ve milletlerarası ticareti geliştirmek için Amerikanın ithal ve ihraç mallan üzerinde aldığı vergileri azaltması gerektiğini söylemiştir. Bundan sonra mîlletlerarası ticaretin gelişmesi hususunda iki önemli meselenin halli gerektiğini, vekil yardımcısı sözlerine ilâve etmiştir. Bu iki önemli meselenin birincisi milletlerin paralarının tahvil kabiliyetini haiz olmasıdır. Tahvil kabiliyetini haiz olacak paraların başında sterling gelmektedir. Bakan yardımcısı sterlinginin gittikçe sağlamlaşmasından ve sterling bölgesinin gittikçe kuvvetlenmesinden duyduğu memnuniyeti de izhar etmiştir. Halli gereken ikinci mesele iktsaden geri kalmış memleketlerin kaynaklarının geliştirilmesi meselesidir. Bu meselenin halli bu memleketlere yapılacak sermaye yatırımlarına bağlıdır. Amerika bu hususta dışariya sermaye yatıracak özel teşebbüslere hukukî kolaylıklar göstermiştir.

Milletlerarası serbest ticaret meselesi Amerika için iki bakımdan önemlidir. Evvelâ 4 milyon Amerikan işçisin n mukadderatı dünya ticaretinin biran önce düzenlenmesine bağlıdır. Zi ra Amerika, dışarda pazar peşindedir. Saniyen Amerika hem kendisi hem de dünyâ için kuvvetli olmak zorundadır. Milletlerarası ticaretin gelişmesi Amerikaya bu kuvveti temin edecektir.

Milletlerarası ticaretin gelişmesi şüphe yok ki sistem düzgün olarak işlediği müddetçe dünya ticareti için faydalı olacaktır. Bu hususta Amerika Birleşik Devletlerine diğer devletlerden daha fazla vazife düşmektedir. Bunların başında her halde Amerikanın gümrük setlerini indirmesi gelir. Amerikanın takip edeceği gümrük politikasmın serbest dünya ticaretinde oynayacağı rol çok büyüktür. Yeni sistemin işlemesinin gümrük politikasına bağlı olacağını söylemek durumu mübalâğa etmek değil, olsa olsa hakikati görmektir.

BİR HİKAYE
Ekmek Parası

Yazan: W. Somerset Maugham

Çev.: Orhan Remzi Yüregir

Cannes'deki iRiviera gazinosunda o akşam yine gala vardı. Muazzam tarasanın sol tarafında bulunan havuzun arka kenarında semaya doğru incecik bir merdiven uzanıyor ve merdivenin ucunda da bir atlama yeri görülüyordu. Bir projektor havuza doğru tutulmuştu. Bu sırada havuzun kenarında fraklı, genç bir adam ortaya çıktı.

"Bayanlar, baylar. Şimdi asrımızın en büyük sanat temsilini seyredeceksiniz. Dünyanın en iyi atlayıcısı olan Madam Stella yirmi metre yükseklikten atlayıp, ancak bir buçuk metre derinliğinde bulunan bir alev havuzuna dalacaktır. Bu sanat gösterisini asla unutamıyacağmıza eminim. Şimdi sizlere Madam Stellayı takdim etmekle şeref duyuyorum."

Fraklı genç adam sözlerini bitirdiği zaman yine havuzun kenarında bir kadın peyda oldu ve kendisini alkışlayan seyircileri eğilerek selâmladı. Üzerinde ipekten bir sabahlık, başında da kauçuk yüzme başlığı vardı. Çehresi, sahneye çıkıyormuş gibi boyalı idi.

Stella sabahlığını çıkarıp fraklı genç adama verdi ve erkek bunu alır almaz ortadan kayboldu. Kadın bir an için kalabalığı süzdü. İnce ve uzun bir vücudu vardı ve bilhassa bacakları fevkalâde güzeldi. Merdiveni tırmanmaya başladı. Projektör onu takip ediyordu. Basamakları çıktıkça sanki semada kaybolaçakmış gibi görünüyordu. Bu sırada bir garson havuzun suyuna benzin döktü. Fraklı genç adam elinde bir meşale olduğu halde tekrar meydana çıkmıştı. Yukarıda atlamaya hazırlanan Stella'ya bakıyordu. Nihayet "Tamam mı?" diye bağırdı, kadın yukarıdan "evet" cevabını verdi. Bunun üzerine erkek elindeki meşaleyi havuza uzattı ve sular derhale alev aldı. Hakikaten insanı ürküten bir manzaraydı bu. Stella yukarıdan atladı ve şimşek hızı ile havuzun alev a. lev yanan suyuna daldı, bir kaç saniye suyun içinde kaldıktan sonra yine alevlerin arasından geçip kenara çıktı. Müthiş bir alkış topladı. Fraklı geç adam elinde tuttuğu sabahlığı tekrar kadının üzerine sardı, ikisi de daima eğilerek. selâm verip tarasadan ayrıldılar. Müzik devam ediyordu. Havuzdaki alevler söndü, garsonlar acele adımlarla servislerine başladılar.

Stella'nın kocası olan fraklı genç adam, Amerikan barın önünde karısını durdurdu.

"Şu biramı bitirivereyim, sonra beni çağıran manejerin yanına gideceğim. Beni burada bekler misin sevgilim?"

Stella cevap vermedi. Erkek onun yüzüne baktığı zaman karısının ağladığının farkına vardı. Göz yaşları, genç kadının sararmış çehresinden aşağıya doğru akıyordu.

"Neyin var sevgilim?"

"Syd, bu akşam artık tekrar edemiyeceğim."

"Neden Allahaşkına?"

"Korkuyorum Syd."

Kocası onun elin tuttu,

"Seni senden iyi tanırım. Sen dünyanın en cesur kadınısın. Bir yudum konyak iç, hepsi geçer."

"Hayır, konyak beni daha fena yapar."

"Fakat seyircileri hayal sukutuna uğratmamalısın."

Somerset Maugham
Bir meşhur edib

"Bu sefil seyircileri değil mi? Hiç bir gayret göstermeden bol para kazanan bu bayağı, aptal yığını, değil mi? Onların suratlarını artık görmek istemiyorum. Onlar benim hayatımla ilgileniyorlar mı?"

"Eğer kinci defa atlamazsan yarınımızı düşün."

"Bir daha atlarsam mahvolurum. Hemen şimdi manejerin yanına git ve Ona artık atlayamıyacağımı söyle. Sinirlerimin tahammülü kalmadı."

"O seni asla anlayamaz. Zaten bütün gece senin bu numarana bağlı. Bu kadar insan sırf seni görmek için geliyor."

"Hepsinin Allah belâsını versin. Sana söylüyorum, yapamıyacağım,"

Erkek sustu. Göz yaşları kadının sararmış çehresinden aşağıya doğru yuvarlanıyordu.

"Peki ben şimdi manej erle konuşurum, sonra senin odana gelirim."

On dakika sonra karısının soyun. ma odasındaydı.

"Sana yeni haberlerim var, sevgilim, dedi. Manejer gelecek aydan itibaren bizi iki misli ücretle angaje ediyor."

Karısının kolunu tutmak istedi. Fakat o geri çekildi.

"Fakat bu akşam bir defa daha atlamalısın,"

"Korkuyorum, çok korkuyorum. Atlarken öleceğimi zannediyorum."

Hıçkırarak iskemlenin üzerine çöktü.

"Yapamıyacağım Syd, yapamıyacağım. Kendimi öldüreceğim" dedi.

Erkek de onun yanına oturdu, hu bütün vücudu titreyen kadım kollarının arasına aldı. sonra başını tutarak göz yaşlarını sildi.

"Başını kaldır, sevgilim. Bunu yapacaksın ve sana hiçbir şey olmayacak. Göreceksin ki, biz daha pek uzun müddet tasasız ve sıkıntısız yaşayacağız."

"Hayır, hayır, hayır!. Korkuyorum, ölmek istemiyorum Syd, seni seviyorum."

Erkek içini çekti. Onun da gözleri yaşarmıştı. Çünkü karısını hakikaten seviyordu.

"Buru yapmamanın bizim için ne mâna ifade ettiğini bilir misin? diye sordu. Tekrar eski hayata dönüş ve mütemadiyen ama mütemadiyen dansetme.. İşte yine bu olacak.."

Eski hayat... İkisi de bu anda eski hayatlarını hatırladılar. Syd onsekiz yaşında iken dansör olmuştu. İnce narin vücudu, ateşli hareketleri ona bu sahada muvaffak olması için yardım etmişti. Kadınlar bu Ispanyola benzeyen genele dansetmek için can atıyorlardı. İngiltereden Fransaya geçtiği zaman önceleri Pariste yerleşmiş, daha sonraları lüks sayfiye otellerinin bulunduğu semtlere inmişti. Kazancı fena değildi. Otellerdeki yaşlı, zengin kadınlar böyle bir kavalye bulduklarından dolayı her zaman memnun kalıyorlar ve ona plâtin yüzükler, altın sigara tabakaları hediye ediyorlardı. Fakat sonradan enflâsyon gelip çatmış ve bu zengin, ihtiyar kadınlar otellerden çekilivermiş-

lerdi. Bazan bir kokteyl parasını bile sor çıkaracak hale gelmişti. İşte bu sırada Stella ile tanışmıştı. Stelle Avustralyalı bir yüzücü idi, birçok defalar atlama şampiyonu olmuştu, O da şimdi bir ücret mukabilinde otellerde müşterilerle dans ediyordu, Birbirlerini sevdikten sonra evlenmislerdi, fakat bu evliliği gizli tutuyorlardı. Çünkü yaşlı kadınlar evli bir dansörle dans etmekten hoşlanmıyorlardı. İkisi de birbirlerini tanımıyormuş gibi yaparak bazan gü nün yirmi dört saatinde, saat başlarında beşer dakikalık istirahat yaparak, mütemadiyen müşterilerle, dans ediyorlardı. Bu, bir facia idi. Nis'in bu otellerinde, böyle daimî dans turnesi insanı mahvediyordu. Ertesi sabah bacakları sızlıyor, ayakları ise şişiyordu. Müşteriler de artık fazla para vermemekteydiler, Bazan ikisi sırf müşteri celbetmek için solo danslar yapmak zorunda kalıyorlardı. Sonraları Syd'in aklına gelmişti. Stella fekalâde bir atlayıcı ve daha idi. Böyle alevler içinde bulunan bir havuza atlaması enteresan bir numara olabilirdi. Paristeki bir menejere bu numarayı izah etti. Daha sonra ikisi de bir sirke angaje oldular. Numara büyük bir rağbet görmüştü, şimdi de ayni oyunu bu lüksotelin havuzunda gösteriyorlardı. Fakat Stella, muvaffakiyetinin zirvesinde iken bu numaradan vazgeçmek istemekteydi.

Syd bir şey söyliyemedi. Karısını çok seviyordu ve onun her istediğini yapmaya hazırdı. Karısını kucakladı. Stella hâlâ hıçkırıyordu.

"Sonumun geldiğini zannediyonım" dedi

"Hayır, artık vaz geç. Elbette bir çaresini buluruz. Evvelce aç kalmıştık, fakat ölmemiştik. Şimdi de ar kalalım, fakat bunu da altedebiliriz."

Stella başını kaldırmış bir noktaya bakıyordu. Birdenbire yerinden doğruldu, ayağa kalktı, karşısındaki aynaya göz attı, kauçuk başlığının altından dışarıya fırlamış olan saçlarını içeri soktu, sonra acı bir gülümseme ile kocasına dönerek:

"Artık gideyim, seyircilerimi, sukutu hayale uğratmamalıyım" dedi.

ASKERLİK SAHASINDA

General Gruenther
Asker, daha çok asker...

Avrupa

Alman korkusu

Batı Avrupanın Sovyet tehlikesine karşı müdafaasında Alman askeri kuvvetlerine ihtiyaç olduğu NATO yüksek kumandanlığı tarafından gayet sarih olarak ifade edilmişti. Batı Avrupanın mümkün olduğu kadar ileriden müdafaası, gerek seferberlik için vakit kazanmak, gerek batı sanayiini korumak ve örtmek için lüzumludur. Bu zaruret Batı Almanyanın Avrupa müdafaasına iştirakini gerektirir. Diğer taraftan, NATO devletleri ne kadar gayret ederlerse etsinler,

Sovyetlerin insan gücü karşısında zayıftırlar. Sayı zayıflığı her ne kadar teknolojik üstünlük ile telâfi etmeğe çalışacaklarsa da, batı ordularının da. ha çok kuvvetlenmesine de çok lüzum vardır. Bu bakımdan da Alman askerî kuvvetlerinin NATO ordularına katılması ikinci bir zarurettir. Askerlikte ileri ve üstünlük göstermiş bir milletin teşkil edeceği birliklerin sayılarından başka moral ve mesleki değerleri de ayrıca NATO'yu kuvvetlendirecek faktörlerdendir. Görülüyor ki askerî hesaplar ve mantık, Batı Almanyanın NATO'ya ve batı müdafaasına katılmasını gayet lüzumlu ve hattâ çok geç kalınmış bîr tedbir olarak göstermektedir. Bu hakikate ragmen Fransa da Almanya ile müdafaa konusunda işbirliği yapılması hususunda büyük bir çekingenlik ve korku hâlâ devam emektedir, Almanyanın silâhlanmasına müsaade edildiği takdîrde Alman militarizminin tekrar doğacağından endişe eden Fransız hükümetleri, Alman iştirakini başka yoldan temin etmeği düşünmüşler ve Batı Avrupa müdafaa topluluğu adı ile milletlerarası bir müdafaa teşkilâtı fikir ve projesini ileri sürmüşlerdi. Çok Fransız, ve bu arada Mareşal Juin ve General de Gaulle bu hal tarzına itiraz etmektedirler. Diğer taraftan NATO başkumandanı, zaman kaybedilmekte olduğunu ve Alman iştirakinin biran evvel temin edilmesi lâzım geldiğini ısrarla bildirmektedir.

Batı Avrupa müdafaa topluluğu, bu şartlar içinde, hattâ resmen hükümetler tarafından kabul edilse de tatbikatından beklenilen neticenin alınması şüphelidir. Bu teşekkül hattâ şimdi kabul edilse Alman birliklerinin harbe hazır olacak şekilde teşkilâtlandırılması ve yetiştirilmesi en az 1956 yarısını bulacaktır. Bu kadar istemiyerek bu teşekkülü kabul ettikleri takdirde Fransızların da tatbikatla hayli müşkülât çıkarması mümkün-

ASKERLİK SAHASINDA

dür. Hükümet değişmesi halta ve ay meselesi halinde olan bir memleketin milletlerarası işbirliğinde devamlı ve istikrarlı bir politika gütmesi de hayli zordur.

Fransızlardaki Alman korkunusunu Ruslar ve komünistler istismar ediyorlar ve Almanlarla işbirliği aleyhinde gayet geniş propaganda yapıyorlar. Alman korkusunun Fransız milleti üzerinde bu kadar menfi tesirleri cidden esef vericidir. Bu korkunun hiç olmazsa müsbet tesirleri olması hür dünya için faydalı olurdu. Korkan bir memleket, her şeyden önce kuvvetlenmeğe çalışır. Halbuki Fransızlar, iç politikaları icabı askerî sahada zayıf kalmayı tercih ediyorlar ve korktukları Almanları da silâhsız halde tutmakla kendilerine emniyet sağlayacaklarını sanıyorlar.

Gerçekte Fransızların Alman korkuşu Fransa için hiç de hayırlı değildir Çünkü, tekrar doğmaması için çalışılan Alman militarizmi esasen mevcuttur ve yaşamaktadır. Bu millette militarizm mutlaka mevcut ordular ve silâhlarla kendisini göstermek ve ordular ve silâhların yok edilmesiyle de militarizm yok edilemez. Versay muahedesi Alman erkânı harbiyesini kaldırmış, orduyu küçültmüş ve tahdit etmişti. Zamanı gelince Alman silâhlı kuvvetleri, gayet kısa bir zamanda, dünyaya meydan okuyacak şekilde ortaya çıktı. Hattâ Alman erkânı harbiyesinin müttefikler tarafından kaldırılmış olması Almanlara faydalı da oldu. Kaldırılmış olan erkânı harbiye, gizli şekilde ve General Seeckt'in mahirane idaresi altında, idari işlerden uzak olarak müstakil Alman ordusunun, doktrinleri, teşkilâtı ve plânları üzerinde çalışmak imkânını buldu. Diğer memleketler erkânı harbiyeleri ise zafer defne dalları üstünde, bürokrasinin ataletine kendilerini bırakmış durumda idiler. Alman askerî tefekkürünü ne Versay muahedesi yok etmiş ve ne de ikinci Dünya Harbi galipleri bunu yapabilmiştir. Alman askerî tefekkürü yaşamakta ve tekâmül etmektedir. Entellektüel kazançlar imha edilemezler. Almanyanm askerî sahada kazançları, milyonlarca Almanın hayatına, muazzam tahribat ve felâketlere mal olmuştur. Uzun bir tarihî evolüsyon ve bunca fedakârlıklarla kazanılan tecrübeler, hâsıl olan kanaatler, büyük mütefekkirler tarafından devamlı surette işlenmiş ve askerî tefekkür Scharnhorst'dan, Clauseitz ve Moltke'den. Schlieffen ve Seeckt'e kadar intikal ve tekâmül etmiş ve İkinci Dünya Harbinde de bütün dünya askerleri tarafından takdir edilen generailer yetiştirmiştir.

Gerçekte "Alman militarizmi" mânâsız bir ifadedir. Almanyada yüksek derecede tekâmül etmiş bir askerî tefekkür vardır. Nitekim bugün Amerikada da askerî tefekkür süratli bir inkişaf göstermiş bulunuyor. Askerliğin moral ve fikrî temelleri gayet sağlam olarak mevcut olunca, yüksek derecede sınai kudreti, organizasyon ve disiplin kabiliyeti olan bir millet için kısa zamanda muazzam askerî kuvvetleri bilfiil meydana getirmek çok zor bir mesele değildir. İşte bu sebepledir ki Alman askerî kudreti .bilkuvvet mevcuttur. Bilfiil mevcut olması da zaruridir. Batı Avrupa bir askerî boşluk halinden ancak Alman ordularının iştirakiyle kurtulabilir. Hür dünya milletleri iyi bilmelidirler ki batıda Almanya, doğuda Japonya süratle ve kâfi derecede silâhlandırılmadıkça sağlam bir emniyete kavuşmaları mümkün değildir. Bu hakikatin anlaşılması gecikiyor; kaybedilen zamanın telâfisi sonra güç olacaktır—S.K.

Bahriye

Amerikan deniz kuvvetleri

1 temmuz 1955 de başlayacak olan 1955 bütçesinde Amerikan deniz kuvvetleri şu yeni inşaata başlamayı planlamıştır:

— 17 büyük harp gemisi (bir tanesi 60.000 tonluk tayyare gemisidir).

— 2800 tonluk beş destroyer.

— İki hücum denizaltı gemisi.

— Atom ile hareket eder denizaltı gemisi.

— Birçok gemilerin modernize edilmesi hususiyle dört tayyare gemisi.

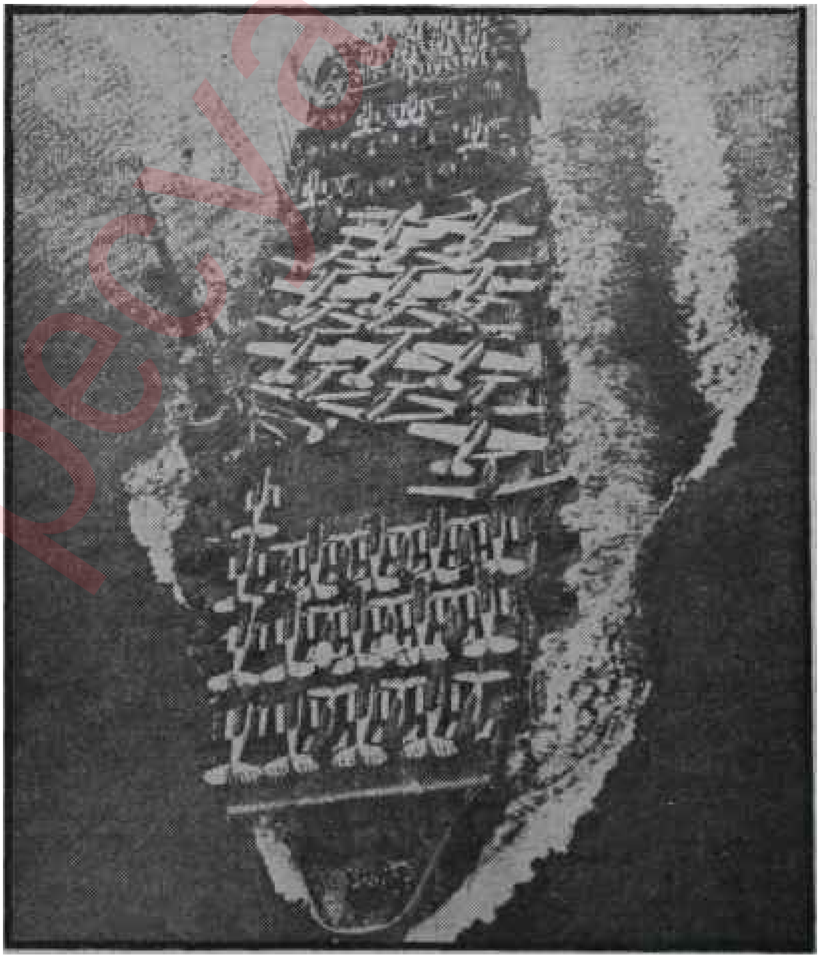
Propaganda

Psikolojik **harp**

Amerikada yeni bir hoparlör sistemi tecrübe edilmektedir. Bu cihaz bir nakil vasıtası üzerine konarak seyyar orduda kullanılabileceği gibi irtibat tayyarelerinde ve tank içinde de kullanlıır.

Bu cihazın 250 vatlık amplifikatörü vardır. Düşman kıtaları üzerinde propaganda yapmak için kullanılacak olan bu cihazlar psikolojik harp vasıtalarının en yenilerindendir. Bunların kullanılmasiyle artık ileri kıtalarda düşman dillerini bilen propagandacılara lüzum kalmıyacaktır. Ger de doldurulacak olan plâklar bu cihazlar vasıtasiyle düşmana duyurulacaklar.

Görülüyor ki bir çok memlekette "Propaganda nezareti" adı verilen ve bilhassa Almanyada Goebels'in meşhur ettiği makam bulunmamakla beraber, propagandacılar çalışmaktadır.

Amerikanın bir tayyare gemisi

Tatlının üzerine sinekler konmuş

KADINLAR ARASINDA

Aile hayatı

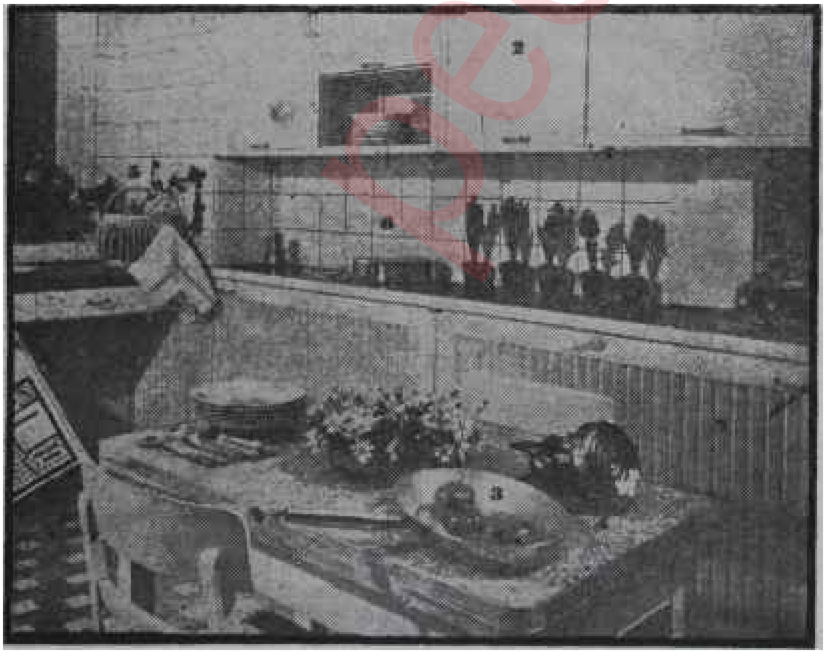
Mutfak ebadının önemi

20 nci asrın kadınının her işe karışmasını tavsiye ederken pek geniş ve her zaman temas edilmeyen sahaları da kastetmekteyiz. Meselâ belediye imar plânlarının gözden geçirilmesi gibi... Bugün yaşadığımız apartman hayatı karşısında evimizdeki rahatın ve hayat tarzının tanzimi geniş ölçüde apartmanın tâbi olduğu mimarî plâna bağlıdır. Eğer binası inşa etmiş olan mimar vaktile dört veya altı kişilik bir ailenin günlük hayatında başgöstermesi melhuz binbir hâdiseyi hesaba katmamışsa, annenin fuzuli sandık, bavul vesair eşyasını nereye koyacağını düşünmemişse, babaya bir misafir geldiği takdirde, sabahlık veya pijama ile odlaşan ev halkı ile karşılaşmamasini bir ihtimal olarak gözönünde bulundurmamışsa cefa ve eziyetini çekecek olan bizler, yani biçare kiracılardır.

Garp memleketlerinde kadın teşekküllerinin çoğu, belediyeler üzerinde, imar plânlarının şartlarını istedikleri tarza uygun bir şekilde tanzim etmeleri hususunda bir tazyik icra etmektedir. Bugün, mecmualarda gördüğümüz o ferah, geniş, hareket serbestisini haiz cici mutfaklar ancak son derece lüks, parke döşeli, altı veya sekiz odalı apartman katlarına mahsustur. Oysa ki memleketimizin hayat standardı içinde bu gibi dairelerde oturanların çoğunun bir veya iki hizmetçisi vardır ve ev kadını o nefis mutfakların yüzünü görmez dahi! Buna karşılık dar gelirli ailelere mahsus iki veya üç odalı ev ve apartmalarda bilhassa mutfaklar inadına dardır. Sandık odası yoktur. Gömme dolaplar namevcuttur. Halbuki asıl bu küçük evlerde, mevzuubahis konfor hayatî bir önem arzetmektedir. Zira bu evlerin çoğunda ev kadını kendisi yemek pişirip, evinin işini görmektedir. Ferah ve geniş bir mutfağa sahip olsa, bir köşesinde enli bir masa koyup aile efradına yorulmadan hizmet edebilir, Amerikada hizmetçi mefhumu çoktan tarihe mal olduğu cihetle belediyeler, büyücek bir yemek masası ile altı veya dört sandalyeyi istiap etmiyecek olan bir mutfağı havi evin inşa ruhsatnamesini vermezler.

Kadınlarımızın "acaba ne gibi faydalı işler başarabiliriz?" tarzındaki sualler ne. işte tamamen onlara mahsus bir saha! Faal ve azimli bir kadın teşekküllü vasat bir apartman veya iki aileye münhasır bahçeli evin normal ebatlarını tesbit edip bunları asgarî ölçü olarak pekâlâ belediye imar müdürlüklerine sunabilir. Onu takiben sıkı bir mücadele ile bunları müstakbel ev saliplerine kabul ettirmek hiç te tahakkuk etmez bir hayal değildir.

Malûm ya eski bir atasözüne göre "Kadının fendi, erkeği yendi..."—N.A.

Modern bir mutfak
Kadının ideali... mi?

Bizden - Onlardan

** Amerikan Ayan Meclisinin tek kadın üyesi Margaret Chase Smith önümüzdeki seçimler münasebetiyle partisinin yoklamasını ezici bir çoğunlukla kazanmıştır. Bilindiği üzere Amerikan Ayan Meclisinde 48 eyalet temsilen İkişer delegeden 96 senatör yer almaktadır. Tesrii, sahada ağır basan kararlan ile Birleşik Devletlerin siyasî kaderine geniş ölçüde müessir olan bu mecliste bir üyelik elde etmek, mahallî meclislere fazla önem atfetmeyen Amerikalı vatandaşlar için paha biçilmez derecede şerefli bir vazıfedir. Kanun vazıları vaktiyle bu meclisi lüzumundan serî tebeddülattan korumak ijin mevcudunun üçte birinin her iki senede bir değişeceğini vazetmişlerdi. Normal üyelik müddeti altı senedir. Böylece Ayan Meclisi üyelerinden ancak üçte biri için her iki yılda bir seçim mevzuubahis olmaktadır.*

Senatör Smith
Erkekleri *yenen kadın*

Cumhuriyetçi partisinin aday yoklamasını rakibine karşı beş misli fazla bir çoğunlukla kazanan Miss Margaret Chase Smith bu zaferi ile ayni zamanda temsil etmiş olduğu Maine eyaleti hesabına Mc Carthy'yi de yere sermiş bulunmaktadır.

** İstanbul Milletvekillerinden Nazlı Tlabar geçenlerde aktolunan olağanüstü kongre tarafından "Türk Kadınlar Birliğinin Reisliğine seçilmiştir. Sözü geçen dernek hatırlarda olduğu üzere geçen yıl hayli gürültülü münakaşalara sahnl olmuş, hattâ yapılan kon grenin, birini feshettirmek için üyeler mahkemeye dahi başvurmak zaruretini duymuşlardır. Faal ve enerjik bir kadın temsilcimizin birliğin başına geçmesinden sonra herhalde müsbet hamleler gelmekte geçikmiyiçektir.*

KİTAPLAR ARASINDA

İKİ UYKU ARASINDA

Tarık BUĞRA (Yeditepe yayınları 1954 .84 s. — 100 Krş.)

Tarık Buğra'nın bu hikâye kitabı, üçüncü kitabı. İçindeki hikâyelerin sayısı 13. Birçoğu eski, birkaçı yeni, bu hikâyelerin. Fakat hepsinde ortak olan bir şey var: Kişiler, yakınlarının duygularına, kendi duygularına kalın, çok kalın bir cam arkasından bakıyor, başkalarına, kendilerine, acıyorlar. Tiksintinin de karıştığı bu acıma, Buğra'da görülen en yaygın duygu.

Aynalar, Buğra'da önemli bir yer tutar. Kişiler kendilerini onların içinde görür, acınırlar. (İki Uyku Arasında, Meçhul Kahraman). Fakat Buğra, acımaz kişilerine. Onları kurtarabilecek tek şey sevilen kadının yahut sevilen erkeğin yanına dönmektir. (Mavi . Doç.. Şehir Kulübünde, başka bir katta da, Yiyano ve Keman İçin). Kadın . erkek münasebetleri, sevgi olmadığı şaman, kaçınılmazlığın güçlüğü içinde sürüklenir (İki Uyku Arasında, Muhallebicide). İçmek, içerken dışarıdaki dünyanın (Kurtuluş) yahut geçmiş n (Meçhul Kahraman) güzelliği karşısında kendi durumunun acılığını düşünmek, can sıkıntısı, boş hayaller, boş gurur, yalnızlık, Buğrayı çok uğraştıran, çok düşündüren thema'lar. Aşkı arayan kişileri, aşktan çok acıyı, pişmanlığı, bulur, duyar. Silkinip yenilen, çoğu zaman da silkinmeye yenilen kişiler. Buğra'da "sadisme" önemli bir yer tutuyor ama sadique kişileri, yaptıklarını daha yaparken pişman olur.

Buğra-için önemli olan. insan duyguları, ruh halleri, münasebetler. Karşılıklı bir anlayışsızlık yahut yanlış anlaşma... İnsanları yıkan budur, Buğra'ya göre..

Hikâyeler, kelime tekrarının, geriye dönüşlerin, isyan, pişmanlık cümlelerinin. bolluğu,ile yanyana getirilişlerinin ağırlaştırdığı bir üslûpla yazılmış çoğu zaman. Bu dalgın hava içinden arasıra bir hareket, bir hafiflik fışkırıverir. Ama dönüp dolaşıp gelinen yer gene o kalın camın arkasıdır. İnsan kendini bile, seyrettiği yer...

YILAN HİKAYESİ

Samim KOCAGÖZ — (Yeditepe Yayınları 1954 - 212 s. — 260 Krş.)

Samim Kocagöz bu kitabında, bir köyün meseleleri içinden, hem bu köyün hem de siyasî hayata başlayışının, hikâyesini çıkarmak istemiş. Bu hikâyeyi n. Dünya Savaşının son yılında başlatan Kocagöz, köy insanlarının geçim sıkıntısını, bentlerin engellediği sular altında kalan tarlaların sürülemeyişinin doğurduğu güçlükleri gösterirken askerden dönmesi beklenen bir, gence bağlanan umutları anlatıyor. Köylüye, gölün balığını tutmak da yasak edilmiştir. Günün birinde elbirliğiyle balık tutmağa kalkan köylünün başına gelenler, kinleri büsbütün kabartıyor. Kişilerden, Recebin oğlu İsmal, askerden, aydınlanmış bir kafa ile dönmüştür. Öç yerine, düzenle çalışmayla bir şeyler elde edebilmek gerektiğine inanmıştır. Bu ara kurulan Demokrat Parti, kendini köyde duyurmağa başlar. Köy, yavaş yavaş, bir iki gencin, siyasete yatkın bir iki aklın aracılığıyla, bu partiye bağlanmaktadır. Köyde Parti ocağının kurulduğu günlerde, partilerarası gerginlik, köy hayatının her olayına karışmaktadır. 1946 seçimlerinde bütün köylünün umut bağlamış olduğu Demokrat Partin n iktidara gelemeyişi, köylülerin hayal kırıklığınla uğraması

Halide Edip - Adıvar
Münevver kadınımız

sonucunu doğurur. Ocak Başkanı İsmail, düzenli bir çalışma içinde dört yıl daha beklenmesini istemektedir. Köylünün sabrı taşmıştır ama. Bazısı Devlet malı olan bentlerin yıkılması, tarlaların sudan kurtulması için köylülerin harekete geçtiği gün, gene de hepsinin başına geçen, arkadaşlarıyla bu isin sorumluluğunu yüklenen İsmaildir. Çıban başını koparmış olmanın verdiği gurur içinde hapse girerken bile, hakka inanmış, inanmakta ol duğunu belirtir.

Bu hikâyenin kandırıcı olması beklenirdi. Oysa ki akıp giden olayların çok gelişebilecek olanları bile kolaylıkla çözülüyor; okuyucuyu bir türlü işine alamıyor.

KÖLE HANI

İlhan TARUS — (Yeditepe Yayınları 1954 — 88 s. — 100 Krş).

Yazar, bu kitabının yayımlanan altıncı hikâye kitabı olduğunu söyliyerek önsözüne başlıyor.

Bu 6. kitaptaki 11 hikâyenin biri 1939'da (Bir makinenin gözyaşları), bir başkası 1948'de (Arzu, öbürleri 1950 den sonra (51, 52, 53) yazılmış. Biribirinden pek değişik olmayan, öteki İlhan Tarus hikâyelerinin havası içinde geçen bu hikâyelerin arasında yalnız 1939'da yazılmış olan "Bir makinenin gözyaşları" adlısı, bir çeşit "fantastique"e kaymış. Öbürleri. Tarus'un önsözünde belirttiği bir takım düşüncelere uydurulmak istenmiş. Tarus bu önsözünde, anlayıcı, açıklayıcı bir sanata inandığını anlatıyor.

"Merdivende insan var'' da, insanın insana yardımını; "Bir makinenin gözyaşları"nda, bir makinenin bile insanların haline acır gibi olabileseğini 'Odacı namzedi"nde insanın "izzet-i nefs'ini"; "Üst kat'la "Kör nefis"te insanın dünya karşısındaki tavırlanının dar sınırlılığını; "Hesna Hanım"ın temiz saadeti karşısında "Otuz Papel" deki kadınla, kadının iki ayrı çevre içindeki ayrı kaderlerini; "Köle hanı"nda, "Köpek"te, insanların merhamet derecelerini sağır öçlerini; "Arzu" da insan duygularının çarpışmasını; "Sır" da ise insanın öç alışım anlatmak. istemiş. Bu son hikâyede kuvvetli bir iki yer var. Fakat kitabın en başarılı parçası, Tarus'un, içini döktüğü, düşüncelerini anlattığı önsöz!..

HAYVAN ÇİFTLİĞİ (ANIMAL FARM)

George ORWELL, Çev: Halide.Edib ADIVAR (Mf. V. Dünya Edebiyatından Tercümeler, Yeni İngiliz Edebiyatı Serisi. 1954 . 112 s. — 120 Krş.)

Kitabın başına Halide.Edib Adıvar'ın yazdığı önsözde Orvvell'in bu eseri için tenkidçilerin "Komünist rejimin kudretli bir karikatürü'' dedikleri belirtiliyor. Gerçekten de yazar, bu dikta rejimini adamakıllı alaya almış, yere vurmuş. Eser. zeki, usta bir kalemin ürünü, hayvanların rol aldığı bir çeşit senaryo. Olaylar geliştikçe, işin ciddiliğine inanmayan tavır bırakılıyor, zaman zaman mantıksızlığın, gaddarlığın böylesi karşısında isyan ediliyor.

Çiftlik sahibi Mr. Jones'un içip içip sızdığı bir gece, hayvanlar, domuz armağanları kazanmış yaşlı, akıllı domuz Major'un çevresinde ambarda toplanırlar. Majör, hayvan kardeşlerinin zavallı, sefil, çoğu zaman bıçak altında sona eren hayatlarından söz açarak sefaletlerinin tek sebebi olan insanı ortadan kaldırdıktan sonra yaşayacakları mesut hayatı anlatır: Tek yol, ihtilâldir.

Majör, büyûk hayalinin tohumunu böylece atar, kısa bir zaman sonra da ölüp gider.

Gerçekten, hayvanlara yem verilmesinin çiftlik adamlarına unutulduğu bir gün ihtilâl patlak verir de!

Mr. Jones ile adamları çiftlikten atılmış, Animal-ism'in genç halefleri olan genç domuzlardan Snowball ile Napoleon, ihtilâlin liderleri haline gelmişlerdir.

Eser, bundan sonra gelişen olayların giriftliği içinde o büyük Ütopyanın nasıl çöktüğünü, hayvanların insan zincirinden kurtulduk derken nasıl da domuzların ağına düştüklerini, gene de saplantılarından sıyrılamadıklarını büyük bir canlılıkla anlatır. Liderlik için post çekişmeleri, sonunda, tasfiyeler, idamlar, itiraflar, tethiş, polis rejiminin bütün korkunç baskıları, açıklanıverir.

Kitabin bitiminde, insanlarla domuzları biribirinden ayırt edemiyecek hale gelen hayvanların, cevabını bulamayacakları bir sorunun bunaltısı içinde ne yapacaklarını bilemediklerini görürüz...

Canlılık, yalınlık, ilgiyi uyanık tutmasını bilme, zekâ, bu kitabın başlıca değerleridir.

LETTERS TO MİLENA

Franz Kafka, Çev: T. ile J. Stern. (Farrar, Strauss and Young, 230 s, 3.75 dolar)

Milena, Kafka'nın eserlerini Çekceye çeviren, Kafka'yı anlayan, onunla ancak 4 kere görüştüğü halde hemen her gün, kimi gün de birkaç defa mektuplaşmış bir kadın. 2. Dünya Savaşı yıllarında, bir esir kampında ölen Milena, Kafka'yla aşklarının tarihi olan mektupları Willy Haas'a vermişti. İşte şimdi basılan Kafka'nın mektupları hu mektuplar arasından seçilmiştir. Burada Kafka'yı, eserlerinin Kafka'sı, bocalayan, seven, sevilen, fakat kapalı kapının önünde duran Kafka'sı olarak görüyoruz.

Bu mektupların birçoğunu, Adalet Cimcoz, Türkçeye çevirmektedir. :

TIB SAHASINDA

Kan Bankaları

Yeni bir sanayi

Son harpte kan aktarmanın tedavideki tatbikatı genişlediği gibi, bu iş için kullanılan teşkilâtta da büyük gelişmeler oldu. Harbin doğurduğu felâketler, büyük şehirlerin bombardımanları, çok sayıda yaralılar ve yanıklar organizatörlerin işini hem arttırdı hem de kolaylaştırdı. Bu zavallıları kurtarabilmek için kanlarından bir miktar bağışlayanların sayısı çoğaldıkça çoğaldı.

Bu gün bir çok memleketlerde kan nakli işini kızılhaç başarmaktadır. Bu memleketler arasında Avustralya, Belçika, Kanada, Kolombiya, Danimarka, İrlanda, İspanya, Amerika, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Hindistan, Irak, Japonya, Lüksenburg, Norveç, Hollanda, Peru, Polonya, Portekiz, İsveç, İsviçre, Tayland vardır. Bazı memleketlerde kızılhaçın yanında devlet tarafından kurulmuş başka enstitüler de bu işle uğraşmaktadır.

Almanyada transfüzyon organizasyonu Robert Koch enstitüsünün teknik kontrolü altındadır. İspanyada, sağlık İşleri direktörlüğünün emrindeki hematoloji ve hemoterapi enstitüsü kan nakli işlerini organize eder. U.R. S, S. de halk sağlık komiserliğinin organı olan (Kan nakli merkez enstitüsü) vardır. Fransada kan nakli meseleleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının ödevleri arasındadır. İtalyada kızılhaça bağlı olmayan (Gönüllü kan vericiler derneği) kurulmuştur.

Bunlardan başka her memlekette, hastahanelerin çoğunda kendi ihtiyaçları için kurulmuş kan nakli istasyonları mevcuddur.

Büyük çapta bir transfüzyon servisi kurmak demek; kan vericileri bulmak, toplamak, kaydetmek, genel durumlarını ve kan gruplarım tayin etmek, hemen kullanılmak üzere onlardan yeteri kadar kan almak veya tam kan. plâzma, ve alyuvar emülsiyonları şeklinde bu kanlardan yedek hazırlamak demektir. Bu muayeneler ve ha. arlıklar, büyük teknik bilgiye, ince ve dikkatli araştırmalara dayanır. Kan verme işlerinin başarılı olması için bu servislerin yi kurulmuş olması lâzımdır. Transfüzyon merkezi çalışacağı bölgenin ihtiyaçlarına uygun olmalı, zorluk çekmeden işleyecek durumda, bunları idare eden âmir ve memurlar kalifiye kimselerden seçilmelidir. Yeni bir transfüzyon servisi organize edileceği zaman Amerikada olduğu gibi hastahane baş tabiblerinden ve bu işlerden anlayan hekimlerden müteşekkil bir merkez komitesi kurulmalı, bu komite de muhtelif sağlık servislerinden yararlı ve yetkili elemanları seçmelidir. Komiteye başkanlık eden zat trensfüzyon için gerekli teknik bilgilere sahip olmalıdır. Ancak bu sayede yapılacak teklifleri ve verilecek direktifleri kavrayabilir. İster kızılhaç veya kızılay tarafından tesis edilmiş olsun, ster başka suretle ortaya çıkmış bulunsun, bir enstitüye mensup veya müstakil, fakat bu sahada söz sahibi kalifiye personelle beraber çalışma çareleri aranmalıdır. Belçika kızılhaçı, bir müşavir, bir de teknik iki komisyonun kollaborasyonundan faydalanmaktadır. Hollanda kızılhaçının merkez komitesi de biri ilmî diğeri idarî iki komisyondan teşekkül etmektedir. İdarî komisyon propaganda işlerini de sağlamaktadır. Hindistanda, Kalküta kan bankası, kızılhaçın Bengal şubesi ve (All India Institute of hygiene) le devamlı temas halindedir.. Amerikada kızılhaç transfüzyon servisi ilmî sahada (National research council) ki tıb ilimleri, bölümünden direktif alır. Bütün bu birlikte çalışmalardan hem kızılhaç faydalanır, hem de kızılhaçın hazırladığı kıymetli materyeli araştırmalarında kullanan bu enstitüler istifade eder. Transfüzisyon sevrisleri bulundukları yerlerdeki otoritelerin, hastahanelerin ve hekimlerin yardımlarını da sağlamaktadır.

İlk kan bankası

Amerikada ilk kan bankası bundan on beş yıl önce Fantus tarafından Cook eyalet hastahanesinde kurulmuştu. O zaman Fantus: "Artık hastahanemizde kan verilememesi yüzünden kimse ölmüyor çünkü, istenildiği anda uygun ve emin bir kan temini mümkün oluyor. Bunun için kan bankamıza teşekkür etmeliyiz." diyordu. Bu banka çalışmağa başladığı günden itibaren büyük başarı sağladı. Bundan örnek alınarak, aynı şekilde yeni yeni bankalar organize edildi. Halen Amerikada 1500 den fazla kan bankası mevcuttur. Adedi 900 ü aşan şehirlerin herbirinde bir kan bankası veya kızılhaçın bölge kan merkezi vardır. Yahud da ikisi birden mevcuddur. Kore savaşı patlamadan önce, hastaların tedavisi için Amerikada, hastahanelerde, senede, 500 c.c lük üç milyon ünite kan sarf edilmekte idi. Bu miktarın % 70 ni hastahanelerdeki kan bankaları, % 17 sini kızılhaç bölge kan merkezleri. % 13 ünü de hastahaneler dışındaki, müstakil kan bankaları temin ediyordu. Kore harbi başlayınca kan bankalarının faaliyeti ve kan temini işi esaslı surette arttı.

Küçük, büyük, bir hastahaneye bağlı veya müstakil bir kan bankasının işletilmesi büyük bir meseledir. Yeteri kadar bir kân stoku ve isteklere cevap verecektir yedek temini lâzımdır. Michael Reese araştırma tesislerinin direktörü ve Chicago kızılhaç kan programı tıbbî komitesi başkanı S, O. Levinson: "Kan bulmak para bulmaktan on defa daha zordur." diyerek meselenin önemine işaret etmektedir.

Pennsylvania üniversite hastahanesindeki kan bankasına gittikçe artan faaliyetlerine göz atan Ravdin ve Roberts: "Bütün kan toplayıcı ajansların yine başlıca meselesi yeteri kadar kan temini oluyor. Eğer idare makamları şuurlu bir gayretle hastaları kan vermeğe iknâa çalışırlarsa bu güçlük yenilebilir. Böyle bir bankanın iyi isleyebilmesi için hastaların gayreti ve idare âmirlerinin candan alâkaları şart. tır" demektedirler.

Bir çok hekimler kan bankalarının, en küçük hastahanelerde de kurulması için sabırsızlanmaktadırlar. 200 yataklı olan St. Vincent hastahanesinin kan bankası; Billings ve Montana tarafından küçük bastahanelerin kan bankalarının da işleyebileceğine misal olarak gösterilmektedir. Hastahanenin teçhizatı ve tesisatı arttırılmadan bu banka geniş bir halk kilesinin ihtiyacim karşılayabilmektedir. 1947 de açılmıştır. 90 yataklı olan bir ikinci genel hastahane ile takriben 150 bin nüfuslu bir bölgenin kan ihtiyacım sağlamaktadır. 1949 da 1300 ünite kan dağıtılmıştır. 1950 de dağıttığı kan miktarı 1500 e ulaşmıştır. İlk açıldığı sıralarda banka her verdiği kan ünitesine karşılık iki ünite kan istemiş, sonraları her üniteye aynı miktar geri almayı esas kabul etmiştir. İade edilemiyen her kan ünitesine karşılık 25 dolar ve 500 c.c kanan hazırlanma ücreti olarak da 12.5 dolar alınmaktadır. Bu suretle hem mükemmel bir yedek temin edilmekte hem de bir malî kudret sağlamaktadır. Dönerlerden hemen her gün kan alınmaktadır. Bu suretle yerine konulan kanların yüzdesi artmaktadır. Profesyonel donörler ve nadir bulunan kan tipleri için ayrı ayrı listeler tanzim edilmiş bulunmaktadır. Fakat profesyonel donörlerin miktan ancak % 8 kadardır. Acele istekler için yedek kaynağı olarak başka organizasyonlara da baş vurulmaktadır.

Hususî teşebbüs

Amerikada bir hastahaneye bağlı olmayan ilk kan bankası bir eyalet tıb sosyetesi tarafından 1941 de San Francisco'da kurulmuştur. Adı İmin Memorial Blood Bank'tır. Bu banka ihtiyacı olan hastalara parası karşılığı tam kan veya plâzma temin etmekte, hastaların servis ücretlerini ödeme veya aldıkları kanı yerine donör getirme kabiliyetlerine bakmadan onlara transfüzyon imkânları sağlamakta, Birleşmiş Milletlere plâzma göndermekte ve San Francisco halkına plâzma yedeği hazırlamaktadır. İlk çalışma yılında 7362 donörden kan alınmış ve bunların bir kısmı transfüzyonda artanı da plâzma hazırlamakta kullanılmıştır. Son on iki ay içinde kan verenlerin sayısı 40.488'i bulmuştur. Banka şimdiye kadar 200.000 donör kaydetmiş, 140.000 ünite kan dağıtmış ve binlerce ünite plâzma hazırlamıştır. Eğer kan hastahanede yatan hastalara gönderiliyorsa her ünite için hastahaneden 7.5 dolar servis ücreti alınmaktadır. Bu para kanın alınması, hazırlanması, ambalaj yapılması ve nakil ücretine karşılıktır. Buna ilâve olarak, bankadan alınan her kan ünitesinin yerine, hastahane aynı miktar ve aynı gruptan kan vermekle mükellef tutulmaktadır. Bu işi temin edebilmek için hastahane kan verilecek hastadan kan ünitesi başına 25 dolar (teminat, akçası) almakta, hastanın ailesi veya dostlan bu miktar kanı kendileri veya bir donör vasıtasiyie iade ettikleri zaman veya bankada evvelce mevcut rezervlerinden veya banka kredisinden kapattıkları zaman 25 dolar teminat ücreti geri verilmektedir. Bu işler yapılmazsa hastahane, profesyonel bir donöre bu 25 dolar ücreti vererek aldığı kanla bankanın açığım kapatmaktadır.

Kan Bankası cephede faaliyette
Kan yatıranlar kan çekiyor

İrwin Memorial kan bankasında 200 den fazla firmanın, sosyetenin, ve yardımlaşma organizasyonunun temin ettiği rezerv kan vardır. Bu fon teşkilata dahil azaların devamlı kan vermeleri sayesinde muhafaza edilmektedir. Bunların dışında diğer eşhas da bankaya kan yatırabilir ve bir yıllık kan kredisi temin edilebilir. Bu kredi akrabaları ve dostları için de muteberdir. İstek üzerine banka bu krediyi başka bankalara da devredebilir. Eğer transfüzyon için kan isteyen kimse San Frascisco'da yaşıyorsa, dostları nerede bulunurlarsa bulunsunlar, kendişine kredi verebilirler. Görülüyor ki Fantus, 15 yıl önce: "Kan bankası terimi sadece mecazi mânası olan bir ifade değildir" demekte isabet etmiştir.

Yine bir eyalet tıb cemiyetinin kurduğu halk kan bankası da Jacob Blumberq M. Blood Banktır. Bu banka İIlinois'de Lake eyaletinin tıb sosyetesi tarafından organize edilmiştir. 1951 de banka açılmadan önce, eyletin yedi hastahanesinden ancak üçünün kan bankası vardı. Bunlar faydalı olmakla beraber her hastayane âcil durumlarda yeteri kadar kan bulamıyordu. Beklenmedik durumlarda, el altında, hiç olmazsa, sekiz aynı tip kanun bulunması gerekiyordu. İşte böyle geniş satış kapasiteli bir kan bankası sayesinde yeteri kadar kan temini kabil olmuştur. Her hastahanede banka tarafından ikmali yapılan stokları vardır. Eğer anî olarak herhangi tipten bir kan fazlaca istenirse bunu banka, gece, gündüz çalışarak yine temin eder.

Blumberg Memorial Bank aileyi bir ünite olarak kabul etmektedir. Aile efradından bir kişi bankanın istediği anda 500 c.c kan vermeği tekeffül ettiği takdirde o aile bankaya âza kaydolunmaktadır. Buna karşılık bu taahhüdü kabul eden her aile, para ödeme veya aldığı kana karşılık kan verme mecburiyetleri olmadan her an ihtiyacı olduğu miktarda kan almak için bankaca garanti edilmiştir İki ay için. de banka 12000 kişiden müteşekkil 3500 aileyi âza olarak kaydetmiştir. Yine bir ay içinde 190 ünite (500 c.c lik) kan almış ve hastahanelere 165 ünite kan sağlamıştır. Bankaya kayıtlı olan ailelerden bir zata, otomobil kazasından sonra parasız ve yerine kan verme mecburiyeti olmadan yedi ünite kan verilmiştir.

Yurdumuzda henüz bu anlattıklarımız ayarında bir kan bankası kurulmuş değildir. Her ne kadar bazı hastahanelerimizde boş bir odanın üzerine kan bankası diye bir levha asılmış-

sâ da bu nihayet pek mütevazı bir kan alma odasından ibarettir. Buz dolabı da ya vardır ya yoktur. Her an ihtiyacı kaşılıyacak bir kaç şişe kan bulmak da bir meseledir. Bu yoksûzluklar içinde hekimin bilhassa operatörün neler çektiğini hepimiz yakından biliriz. Hastahanelerimizin durumu bu olduğu gibi, Kızılayın durumu da bundan farklı değildir. Ancak geçen sene bu husus için biraz para ayrıldığını ve ilk iş olarak bir kaç hekimi kan organizasyonunu etüt etmek üzere İngiltereye gönderildiğini biliyoruz. Ki: zılay bu yeni teşkilâtı çok geç kalınmış olmasına rağmen kurmağa çalışırkent gözönünde tutulması gereken önemli bir mesele de propagandadır.

Bizde de propaganda

Savaş zamanlarının gerektirdiği önemli miktardaki kan ancak esaslı bir propoganda ile sağlanabilir. Organizatörlerin işini bu sıralarda vukua gelen hadiseler kolaylaşdırır. Yurd için döğüşürken sınırlarda yaralanan veya kazaya uğrayanı bir erin veya bir subayın yahud da büyük ve kalabalık şehirlerin bonbardumanı sırasında felakete uğrayan halk yığınlarının, yananların ve yarananların ıstırabını duyan vatandaşlar kanlarından bir mik tar vermekle bunların kurtulduklarını ve şifaya ulaştıklarım gördükçe heyecana gelirler. O zaman zengin fakir herkeste karşılıklı yardımlaşma arzusu çok yükselmiştir. Bu sırada kan organizasyonlarının işi çok kolaylaşmıştır. Fakat daha barış zamanlarında yapılacak geniş propogandalarla halkın dikkati bu önemli kontu üzerine yöneltilmelidir. Bu amaç için ilânları ve makaleler kullanabilir. Ailede, orduda, fabrikalarda, bürolarda, spor teşekküllerinde, okullarda, üniversitelerde, camilerde de, bu propogondayı yapmak lazımdır. Bu suretle bütün halk tabakaları, bu işini insanî amaçalarına ve milli faydalarına inandırılmalıdır. Bir yândan da, ifrata kaçmamak lâzımdır. Damarından bir miktar kan veren kimseyi vicdanen ve yurdseverlik bakımından ödevini yapan bir kimse olarak göz önüne almak lazımdır.

Onu bir millî kahraman, bir yurd kurtarıcısı mertebesine ulaşdırmamalıdır propoganda mütavazı, ciddî ve ağır başlı olmalı, yapılan işin önemine uymalıdır. Böylesi daha inandırıcıdır. Halka açık bir dille yarahlann, kanından büyük bir kısmını kaybetmişlerin, şokelerin, yanmışlarını durumu, zam. anında kan verilmezse onları tehdid eden tehlikeler anlatılmalıdır. Kan vermenin bu zavallılar üzerindeki sihirli tesiri bildirilmelidir. Bu miktar kan almanın şahsin sıhhatine hiç bir zarar vermiyeceğine halkı inandırmalıdır. kendisime nezaketle muamele edilmiş, çabucak kanı alınmış, canı yakılmamış bekletilmemiş bir kan vericininde aileler arasında iyi bir propoganda vasıtası olacağını unutmamak lazımdır.

Nihayet bizde

Kızılayın bir senaryo müsabakası açlığını, değerli kimselerden müteşekkil bir komisyonun gelen dosyaları tedkik ettiğini duymaktayız, kimi bir su baskınım, k misi bir yer sarsıntısı felaketini canlandırmağa çalışan bu senaryoların hiç biri beğenilmemişdir. Halbuki bir kasa verme servisini, buraya gelen gönüllü vatandaşları, organizasyonun işleyişini kanın donörden alındıkdan kaza yerine veya sınırlara ulaşıncaya kadar geçirdiği safhaları anlatacak şekilde hazırlanan bir senaryo herhalde daha çekici olurdu. Bütün bu propogandaların amacı daha çok gönüllü kan verici bulmak ve daha fazla kan temin etmektir. Memleketimizde kendiliğinden bir hastahaneye uğrayarak kan veren kimselere pek rastlamıyoruz. Halbuki bu ödevi tuz babaya adakadar gibi yapmak lazımdır. Yan bir kimse "çacuğum şu hastalıktan kurtulursa falan hastahaneye 500 c.c kan vermek adağım olsun, diyebilmelidir. Yurddaşlarımız fedakâr insanlardır. Amerikada kan bankalarına giderek, tarihin içinden gelen en mukaddes maddelerini hediye eden bir çok vatandaşlarımızın! resimlerini her gün gazetelerde görmekteyiz. Çocuklarımız kanlarının az bir miktarını değil hepsini savaş alanlarında ve son defa Korede tonlarla akıtmadan çekinmemişlerdir. Halka kan vermenin yurt için ne önemli bir ödev olduğu açık bir şekilde anlatıldığı takdirde az zamanda yer yer kan alma merkezlerinin teşekkül edeceği şüphesizdir.

Şuna da işaret etmek isterim: Kan her ırkın özelliklerini taşıyan, ona başka milletlerden ayıran vasıfları veren, veraset kanunlarının, kahramanlıkların içinde kaynaştığı fevkalâde asîl bir maddedir. Hiçbir millet kendi öz kanını başkasına hibe etmez. Marshal yardımı, Truman doktrini, Eisenhovver'in yi niyeti kanı ve plâzmayı başka memleketlere sağlayamaz. Para, silâh yardımları yapılabilir. Fakat kan o memleketin kendi öz evlâtlarının damarlarından sağlanabilir. Tümen baş tabipliği yaptığım sıralarda, Amerikalıların sıhhiye takımlarına verdikleri sandıkların içinden plâzma şişesi çıktığını hiç bir zaman görmedim. Sebebini öğrenmek gafletinde bulundum. Amerikan hekimleri susmakla yetindiler. Bu halleriyle: "Dünun en kıymetli kanı çocuklarınızın damarlarında akmaktadır. Ondan faydalanmayı öğreniniz" demek istiyorlardı—Dr. E. E.

* *Büyük Alman Edibi Goethe'nin hangi hastalıktan vefat ettiği katiyetle bilinmiyordu. Üstadın hususî hekimi Dr D. C. Vogel'in yazdığı hastalık belirtilerini inceleyen W. H Veil, bunun bir anjin dö puvatrin krizi olduğu neticesine varmıştır.*

Bu suretle tıp dünyasının bir büyük meçhulü halledilmiş oluyor.

Gamsız Teyzenin Maceraları

SANAT DÜNYASINDA

Radyo

Radyoda tiyatro
Bu bir başka sanattır

Radyo Tiyatrosu

1928 senesinde, özenti kabilinden, bizde de ilk radyo tesisi kuruldu. Bu, tam mânasiyle derme çatma bir neşir istasyonu idi.. 1936 ya kadar İstanbul ve Ankara'da aynı yarım ya. malak tesislerde muhtelif sahalarda neşriyat yapılıyordu. Bu arada devamlı bir kadro olmadan, mevcut tiyatro teşekkülerinden faydalanmak suretile gelişi güzel temsiller de veriliyordu.

Türkiye radyo difüzyon postalarının tesisinden sonra, bilhassa 1936 dan itibaren, radyo tiyatrosu mevzuu ele alınarak, Ankara Radyosunda, talisisen temsiller vermek üzere, bir "Radyo Temsil Kolu" ihdas edildi ve kadrosu kuruldu.

Ankara Radyosu Tenis l Kolu ilk kuruluşunda kuvvetli bir kadro ile işe başladı. Fakat bazı sebeplerle — bu sebeplerin politik olduğu söyleniyor — o kadro lâğvedildi, 7 esas ve 6 stajiyerden ibaret olan ikinci bir kadro teşkil olundu.

Radyo tiyatrosunun gerektiği şekilde ele alındığı bu devirde; gerek temsil heyeti ve gerekse temsil olunacak radyofonik tiyatro eserleri üzerinde ciddiyetle duruldu.

Devlet radyosunda yer alacak piyeslerde bazı vasıfların aranması mecburiyeti vazedildi. Bu evsaf ezcümle şunlardı: Radyofonik tiyatro eserleri içtimal ahlâki, millî ve kültürel mevzu ve mahiyette olacağı gibi; bir zümreye değil, kitleye hitâp etmek hususiyetini taşıyacaktı.

Radyoda eserleri oynanacak yazarlara telif hakkı verilmesi esası kabul edildi ve bunun için bir barem yapıldı.

Dahası var; radyofonik piyes yarışmaları tertip edilerek, yazarlar teşvik olundu. Numune radyo piyesleri tabettirilerek heveskârlara dağıtıldı. Bu teşvik hareketi çok müsbet neticeler verdi: İlk sekiz ay içinde muhtelif şehirlerder 1654 radyo piyesi gönderildi. Bu işi tetkikle vazifelendirilmiş olan komisyon bu denemeler içinden 76 tanesini temsile uygun buldu.

Mütebaki denemelerin sahiplerine de eserlerinin kusurlarını bildiren birer mektup gönderildi.

Temsili uygun görülen eserler "Radyo Temsil Kolu" na verildi. Temsil kolu da kendi bünyesine göre rol bölümleri yaparak ve sistemli bir çalışma temposu kurarak bu ve bundan sonra gönderilen eserlerin temsiline yıllarca devam etti.

Büyük şehirlerden pek değil, fakat memleketin dört köşesinden daima rağbet gördü. Dünya klâsiklerinin yanında; uzun. ve titiz çalışmalarla mikrofona konulan ve mahallî mevzuları aksettiren eserler, halkın alâkasını çektiği gibi, müsbet propaganda hizmeti bakımından da azami faydayı sağlıyordu.

Yılardan bir yıl, — beş sene oluyor — Ankara Radyosu temsil seksiyonu lâğvedildi. O sırada modern bir müessese olarak kurulmuş bulunan İstanbul radyosu da daimi kadro usulüne yanaşmıyarak mevcut tiyatrolardan faydalanmak yolunu tutmuştu.

Ankara Radyosu Temsil Kolunun lâğvedilmesine gösterilen lüzum ise şuydu:

"Ankarada koskoca bir Devlet Ti-

OPERA ALBÜMÜ

Saraydan kız kaçırma

Eser — *Neşeli opera üç perde. Metin; Gottlob Stevhanie. Müzik: W. A. Moeart. ilk defa 12 Temmuz 1782 de Viyanada temsil edildi.*

Şahıslar — *Konstanze (Koloratur soprano), Belmonte (tenor), Blondchen (kolorotur eubret). Pedrillo (tenor). Orman (bas), Selim paşa (yalnız konuşur).*

Mahal — *Anadolu. Selim Paşanın malikânesi. Zaman: 1560 yılı. Küçük koro bale yok. Küçük orkestra (33 enstrüman). Eserin devamı 2.5 saat*

MEVZU

Birinci perde:

Sahilde Selim Paşanın köşkünün önündeki meydan. Genç İspanyol asilzadesi Belmonte uzun aramalardan sonra nihayet sevgilisinin nerede olduğunu öğrenmiştir. Sevgilisi Konstanze ile onun oda hizmetçisi Blondchen korsanlar tarafından yakalanıp Selim Paşaya satılmışlardır. Selim Paşa, Konstanze'a âşıktır ve onunla evlenmek istemektedir. Selim Paşanın sadık uşağı Osman da Konstanze'ın hizmetçisi Blondchen'ı sevmektedir. Nihayet Belmonte ile Pedrillo kendilerini tanıtmaksızın Selim Paşanın hizmetine girerler. Belmonte köşkün mimarı Pedrillo da bahçivan olur.

İkinci perde:

Selim Paşanın köşkünün bahçe. si. Osman burada Blondchen ile karşılaşır ve onunla sevişmek ister, fakat Blondchen oradan kaçar. Osman sevgilisini Pedriollo'dan kıskanmaktadır ve bundan dolayı mimar ile bahçıvandan hoşlanmamaktadır. Bu sırada Selim Paşa Konstanze ile bahçeye gelir ve yarma kadar evlenmeye karar vermesini söyler, aksi halde Korstanze'ı fena akibetler beklemektedir. Diğer taraftan Pedrillo, Biondchen ile karşılaşır ve ona efendisinin hep birlikte kaçmak için bir plân hazırladığım söyler. Blondchen bunu hanımına bildirmek için süratle oradan ayrılır. Pedrillo kaçma plânı dolayısıyle Osmanı sarhoş eder ve daha sonra bahçede dördü buluşup birbirlerine olan sadakatlerini belirtirler.

Üçüncü perde:

Köşkün önündeki meydan Pedrillo kaçma işaretini vermek için Konstanze'ın penceresinin önüne gelip romanz'ını söyler. Vakit gece yarısından biraz evveldir. Nihayet Belmonte ile Konstanze meydanda birleşirler ve harekete hazır bir halde bulunan gemiye binmek üzere sahile koşarlar. Fakat köşkün dilsizinden kaçma plânını öğrenen Osman, Pedrillo, ile Blondchen'ı yakalar, keza biraz sonra Belmonte ile Konstanze da yakalanır. Osman rakiplerinin idam edileceğinden memnundur. Yakalanan kaçaklar da öleceklerini bildikleri için birbirlerine veda ederler. Fakat hakikatte çok iyi kalbli bir insan olan Selim Paşa, Belmonte'nin en büyük düşmanının oğlu olduğunu öğrenince asil bir harekette bulunarak onların hepsini affeder ve memleketlerine dönmelerine izin verir. Dördü de sevinç içinde kayığa binip gemiye doğru yol alırken Osman hiddetinden çılgına döner.

yatrosu ve tiyatronun her bakımdan daha ehliyetli (!) kadrosu var. Sırf radyo temsilleri için bir kadro beslemektense bu işi, Devlet tiyatrosu sanatkârlanna yaptırırız. Bu suretle onlar da açıktan, bir kaç kuruş fazla alırlar...

*
**

Gerçekten geniş bir kadro ile kurulmuş olan Devlet tiyatrosu, gerek eserlerin intihabı ve gerekse bunları radyoya monte etine işini dörtbaşı mamur bir tarzda ifa edebilirdi. İşin nazar! ve mantıkî tarafı bu idi.

O halde buyurun, radyomuzu açalım ve Devlet tiyatrosu sanatkârlarının temsil etmekte oldukları bir piyesi dinliyelim.

Evvelâ oynanan eseri ele alalım: Hangi ölçülere göre seçilmiş? Maksadı ne? Kime bitap ediyor? Dünya klâsiklerinden birisi mi, yoksa millî, tarihi veya içtimaî hayatımızdan, Anadoludan, Orta asyadan bir menkıbe mi? maalesef hayır! Sadece, bir dostun bir kaç kuruş alabilmesini temin için seçilmiş bir karalama.

Eserin oynanışına gelelim: Mikrofona koyan falan, efekt filân ve teknik asisten feşmekân beyler...

Eseri alıcı gözle okumamış, yardımcı seslerin nerelerde tesirli olabileceğini, hattâ nerelerde hangi müziğin ve hangi seslerin belirmesi icap ettiğini ayırmamış, sesleri tesir ve mâna bakımından plânlamamış olan bu falan, Mân ve feşmekan beylerin bu işteki rolü nedir o halde?

Şimdi biraz da temsilde rol alan Devlet tiyatrosu sanatkârlarına bakalım: Radyo temsillerin deki rollerine ehemmiyet vererek çalışan bir iki sanatkânmızı tenzih ederiz. Fakat umumiyetle söylenen bir cümlede, rolün baleti ruhiyesine uyulmasından vazgecelim de bir kelimenin, hattâ bir hecenin hassas mikrofon huzurunda kafasının, gözünün nasıl varıldığına dikkat edelim. Sanatkârlar eseri okumak veya prova yapıp, tamamını dinlemek şöyle dursun; ekseriya kendi rollerini ancak eser neşredilirken veya plâğa alınırken okuyorlar, hem de birbirlerinin kem küm edişlerine gülerek...

Halbuki bir temsil sanatkârının güzel konuşması esastır. Güzel Türkçe konuşmak, ifadelerde durgu ve vurgu yanlışları yapmamak ancak mikrofon mümaresesiyle yani prova ile kabildir.

Bir radyofonik eser, eser olup dinleyiciye hitap edebilmek için, esaslı bir istihale devresi geçirmelidir.

Temsilde vazife alanların eseri tanıyıp tahlil etmeleri için okuma provası yapılır. Ondan sonra yazılıştaki ve söylenişteki yanlışları düzeltmek için tashih provası yapılır. İntibak provaları sanatkârların kendi rollerini benimseyip, diğer rol sahipleriyle akort olmasını; teknik provalar, yardımcı seslerle sanatkârların ses ayarlamalarım nihayet umumî provalar da eserin, ruhuna uygun bir ahenkle temsil edilmesini temin için yapılır. Halbuki Devlet tiyatrosu sanatkârlarının verdikleri radyo temsillerinde, rolünü bile yazmamış ve hemen o anda, piyesi eline alıp, mikrofon başına geçmiş ve büyük bir cüretle temsile iştirak etmiş sanatkâr (!) lara tesadüf edilmiştir."

Bütün bunları açıklamakla, Devlet tiyatrosu sanatkârlarımızın hepsini bir töhmet altına sokmak maksadını güttüğümüz zannedilmesin. Katiyen! Fakat aynı zamanda yazdıklarımız birer hakikattir, vakıadır. İnanmak için de; radyo diskoteğinden bir kaç temsil plâğı alıp dinlemek kafidir.

Bütün bu arızaların sanatkârlarımızın kabiliyetiyle bir alâkası olmadığını da belirtmeliyiz. Kanaatımızca bu, maddî ve ruhî sebeplerden ileri geliyor:

Radyo temsilleri için Basın . Yayının ayırdığı muayyen para, sanatkârlar arasında taksim edilmektedir ve bazı sanatkârlar "testiyi kıran da bir, suyu götüren de" diyorlar; bazıları ise hakikaten tiyatroda yüklü rollerin yorucu çalışmasını başarabilmek için radyoyu ihmal etmek zorunda kalıyorlar.

"Mikrofon'a koyan, etiketi ise tamamiyle bir formalite icabı bordro icabı oluyor ve bir çok sanatkar o akşam radyodaki temsili kendisinin monte etmiş olduğunu evinde radyosunu dinlerken öğreniyor.

*
**

Bugün hakikat şudur ki, bir dakikası yüzlerce liraya malolan radyo yayınlarımızda, temsil saati gelince dinleyiciler ya radyolarını kapatıyor, yahutta düğmeyi başka bir istasyona çeviriyorlar.

Hazır radyolarımızın neşriyat proğramları ıslah edilmek üzere ele alınmişken iyi organize edildiği taktirde hem mükemmel bir propaganda, hem de müessir bir eğitim vasıtası olan Radyo tiyatrosu neşriyatının da repertuvar ve temsil bakımlarından gözden geçirilmesi çok isabetli olur kanaatindayız—T.D.

Tiyatro

Üniversite Tiyatrosu

Türk tiyatrosunun kötü talihi var; Shakespeare'in dediği gibi: "mayası bozuk.."

Ne zaman ve nerede halisane niyetlerle bir teşebbüs ruhu uyansa, ya dünyaya gözünü açmadan boğulur veya kısır ve "mayası bozuk" doğar. Bu tam Meşrutiyetten beri; sarayı hümayun temsil heyetindenberi; Gedikpaşa tiyatrosundan, Ahmet Vefik Paşadanberi hep, hep böyledir. Meşrutiyette Bursada, Adanada, Trabzonda ve müteaddit defalar İstanbulda girişilen tiyatro teşebbüsleri; en iyi niyetlere ranmen bir türlü maya tutturamamışlardır. Çünkü günün birinde mutlak ve muhakkak bir komplonun tuzağına düşmüşlerdir.

Meşrutiyetten sonraki teşebbüsler de bu akıbetin yolcusu olmuşlardır. Otuz senedenberi bu memlekette sayısız tiyatrolar kurulmuş veya kurulmasına teşebbüs edilmiştir. Bugün, Ankaradaki Devlet tiyatrosu ve İstanbuldaki Şehir Tiyatrosundan gayri hangisi hayattadır? Kaldı ki yasıyan-

Üniversite Tiyatrosu
Gençler kendilerini sanata verdiler

Artistlerden bir grup
İstikbalin şöhretleri mi?

ların da mayaları bozuk!

Peki ama neden bu böyle olmuştur, neden böyle olmaktadır?

Çok basit: Prensipsizlik!

Bir bakkal dükkânı bile açarken esnaf; dükkânın yerini seçmekte bazı esasları gözetir. Civardaki diğer dükkânların mesafesini, onlarda bulunan malın çeşidini, fiyat seviyesini, muhitteki halkını içtimaî durumunu ve satın alma gücünü hesaba katar. Yoksa bu işi, sadece bakkal dükkânı açmaya heves ettiği için yapmaz.

Şimdi, dumanı üzerinde tüten, en saf ve makbul heyecanlarla kurulmuş bir tiyatroyu, Gençlik Tiyatrosunu ele almak istiyoruz.

İleri memleketlerin üniversitelerinde tahsisen bir de tiyatro kürsüsü vardır. Burada bir tiyatro piyesi nasıl yazılır, sahnede sanatkârın muvaffakiyeti nasıl temin edilir, esas ve yardımcı faktörler nelerdir; ayrı ayrı talebelere belletilir ve tatbiki istenir. — Darısı bizim üniversitelerimizin başınâ —.

Heri memleketlerin üniversitelerintatbikat sahnesi mahiyetinde birer de talebe tiyatrosu mevcuttur. Bu tiyatroların maddi ihiyacını, üniversite idareleri temin eder. — Dansı bizim ünü versitelerimizin başına —.

Üniversitede tiyatronun temel bilgisini alan yüksek tahsil gençliği, o memleket tiyatrosunun esas rüknü olan seyirciyi, müellifi ve hattâ sahne sanatkârını temin veya takviye eder.

Bizim memleketimize gelince, yukarıda da izaha çalıştığımız gibi, esasen bir hevesle, ve nasılsa kurulmuş bulunan mevcut tiyatrolanmız, milli Türk tiyatrosunu yaratacak kabiliyet. te olmadıklarını, geçirdikleri zaman zarfında göstermişlerdir.

Kırk yıllık İstanbul Şehir Tiyatrosu bîr müze olmak iddiasındadır. Komedi Fransez'e özenerek şimdi de böyle bir hevese kapıldı.

Devlet tiyatrosu ise tam, klâsik — Meşrutiyet — memur zihniyeti ile malûl bir teşekkül. Hem de avantajlarından faydalanıp, külfetine tahammül edemiyen bir acaip memuriyet anlayışı...

O halde, kala kala bir ümidimiz, gençliğin girişeceği yeni bir teşebbüste kalıyor. Bir hevesle değil, şuurla ve inanarak, bilerek, tetkik ederek girişilen bir teşebbüstedir.

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği işte bu iman ve şuurla harekete geçmiş bulunuyor. Tetkik müddeti bir seneyi bulmuştur. Bir sene de tiyatronun fiilen kurulması için zaman harcanmıştır. Ancak bu teşekkülü imladil üniversite tiyatrolarından ayıran husus: Üniversite idaresinden yardım görmemiş olmasıdır,

İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu, gençliğin hissettiği zaruretin eseridir. Her ne kadar hevesten ibaret değilse de taahhüt hükümleri ile müesses bir himayeden mahrumdur. Ve sadece Akbank'ın malî yardımım temin edebilmiştir.

Bu hareket, bir ihtiyacın ifadesi olduğuna göre resmî yârdım görebilmeli ve resmî bir teşekkül mahiyetine bürünebilmelidir. Aksi halde hu güzel ve başarılı teşebbüs için bütün söylediklerimiz ve söyliyeceklerimiz buz üzerine yazı yazmaktan farksız olur.

Yorgun aktörlerin turneleri

İstanbul Şehir Tiyatrosu senede beş ay tatil yapar. Aktörler yorulurlarmış, istirahate ihtiyaçları varmış. Acaba, yedi ay devam eden temsil mevsimi içinde, bir aktör kaç defa sahneye çıkar? Bunun hesabım istatistik memurlarına bırakalım. Yalnız şunu söliyelim ki dünyada en az çalışan aktörler İstanbul Şehir Tiyatrosunda bulunmaktadır.

Bu cümleyi "mensup oldukları sahne için en az çalışan" tarzında tavzih etmek daha doğru alacaktır. Çünkü yed ay çalıştıkları için yorulup beş ay tatil yapan İstanbul Şehir Tiyatrosu aktörleri, yorgunduk almak üzere turnelere çıkarlar, filmler çevirirler, dublajlara devam ederler ve mevsime, bir yıl evveline nazaran daha yorgun girerler.

Bu bir fasit dairedir.

Bu mevsim de yorgun aktörler turneler yaptılar. Komedi kısmı memleket içinde kısa bir turne yaptı. Bir kısım artistler de Gülhane parkında turneye çıktılar.

Her iki turne neticesi parlak değildir.

Komedi kısmının İzmir ve Ankarada verdiği temsiller ancak yorgun aktörlerin yorgunluk derecesini tesbite yaradı ve umumî merhameti çekti.

Gülhane parkındaki temsillerde, genç aktörlerin de ağabeylerinin, babalarının, dedelerinin izlerinde yürüdüklerini gördük. Yani, sanatı ve halkı hiçe saydıklarına şahit olduk. Çünkü bunlardan dördü perde açılacağı dakikada, bir para ihtilâfından dolayı, sahneye çıkmadılar, kendilerine inanarak seyretmeğe gelen halkın biletleri iade edildi.

Bu sanat şekavetinin neticesi ne oldu? Zayıf, çok zayıf bir idareye sahip olduğunu bir kere daha ispat eden Şehir Tiyatrosu idaresi, bu dört aktörü, onbeş gün sahneye çıkartmıyacakmış. Ceza bundan ibaret.

Sebebi ne olursa olsun, bir aktörün, perde açılacağı dakikada, sahneyi bırakıp gitmesini, artık tiyatro ile alâkasını kesmesini icap ettirir. Bu, dünyanın her yerinde böyledir.

Amma, dünyanın hangi yerinde yedi ay oynar görünüp beş ay tatil yapan tiyatro vardır?

Az kalsın unutuyorduk. Ankarada da var. Halbuki. Ankaranın Türkiye Cumhuriyetine yeni başkent seçilmesinin sebeplerinden başlıcası, İstanbuldan uzaklaşmak idi.

Edebiyat

Bir Türk Akademisi için

Bu sene başında memleketimizi ziyaret eden Fransız Akademisi âzasından tanınmış Edib George Duhamel Türkiye intibalarını neşretmeğe başlamıştır. Yakında onları bir kitap halinde de toplayacaktır.

George Duhamel'in temas ettiği me-

seleler arasında bir Türk akademisi, yapılması da vardır. Böyle bir ihtiyacın bir yabancı tarafından duyulup teklifin ondan gelmesi, genç muharrir. terimizden çoğunu şaşırtmış, kendilerinden elvvelki nesiller hakkında haklı tenkidlerde bulunmalarına sebep olmuştur. Fakat şunu hatırlatalım ki, bundan çeyrek asırdan daha fazla bir müddet önce bir Türk akademisi kurulması için teşebbüslere geçilmişti. Akademi âzası olarak isimleri bahis mevzuu olanlar arasında Abülhak Hâmid, Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Ahmet Haşim, Ziya Gökalp. Mahmut Sadık, Ahmet Refik, Cenap Şahabeddin, Mehmet Rauf, Celâl Sahir — bu isimlerin önlerine şimdi birer merhum ilâvesi icap ediyor — Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşad Nuri Güntekin, Ruşen Eşref Ünaydın. Yahya Kemal Beyatlı, Fazıl Ahmet Aykaç, Ercümend Ekrem Talu, Fuad Köprülünün isimleri vardı.

Tabî! daha bir çokları.

Fakat örf ve dil inkılâpları o tarihe tesadüf edince akademi mevzuu, tam mânasiyle yeisiz kaldı. Acaba öyle mi idi? Akademi, harf inkılâbına değilse bile dil inkılâbına belki muarız olurdu, belki ifrata düşülmesine mâni olur. belki de rücuu önlerdi. Bu hu. susta, henüz, katî bir şey söylenebileceğini sanıyoruz. Yalnız akademinin, yerini, bugünkü adı ile Dil Kurumuna, yani Fransız akademisi örneğinden büsbütün başka bir akademiye bırak. tığını biliyoruz.

George Duhamel, akademi meselesini ileri sürerken acaba bunları biliyor muydu? Belki evet, belki hayır. Herhalde, bugün bu mevzuu tekrar ele alabiliriz kanaatindeyiz. Türk Dil Kurumu ve Türk akademisi, ayrı ayrı mefhumlar ifade etmek gerektir.

Plastik sanatlar

İstanbula bir müze yapılacak, Fakat...

İstanbulda, Atatürkün irşadı üzerine, Dolmabahçe sarayının bir kısmında resim ve heykel müzesi açılmıştı.

Bu, bizim, biricik sanat müzemizdir.

Fakat bina, ahşap olduğu için içinde elektrik yakmak, yangın tehlikesini önlemek maksadiyle yasak edilmiştir. Bu itibarla, müzede teşhir edilen eserleri münasip ve kâfi ışık altında görmek imkânı yoktur. Çünkü hem bine müze olarak yapılmamış, hem de içerisi loştur, onun için, kış mevsimi, günün çok mahdut saatlerinde yazın ise, ancak saat beşe kadar ziyaret edilebilir ki, bu İstanbul gibi bir büyük şehirde plâstik sanatlar müzesinin yalnız ismen mevcut oluşu demektir.

Uzun zamanlardır yapılan teşebbüsler neticesinde, galiba şehir yani müze kazanabilecektir. Bu husustaki tereddüdümüz, iyi niyetlerin tahakkukuna hemen daima engeller konulmak âdetimizden ve bir işi yaparken bir başkasını bozmak huyumuzdan ileri geliyor. İstanbul Şehir Meclisi, yapılması tasavvur edilne resim ve heykel müzesine, Taksimdeki Tenis ve dağcılık kulübünün bulunduğu sahayı tahsis etmiş, öyle ki, müze tesisi gibi güzel bir teşebbüs, memleketimiz sporunda kimseye yük olmadan muvaffakiyetler gösteren. İstanbulu, dünya sporunda, milletlerarası merkezlerden biri haline getiren bir kulübün kaldırılmasını icap ettirecek.

Şimdi, vaziyet budur İstanbulun bir plâstin sanatlar müzesine ihtiyacı aşikârdır.

Aynı İstanbulun milletlerarası tenis türtualarıı dünya merkezlerinden bir oluşuna kimsenin itirazı yoktur. Peki neden dolayı birinin tahakkuku, ötekinin ortadan kalkmasını icap ettirsin?

Bu suallerin cevabını verdiğimiz gün, idarecilik sırrını halletmiş olacağız.

Babıâli Kapısı

Resim ve heykel müzesinde, Unesco tarafından tertip edilen bir Japon estampları sergisi açıldı. Amma teşhir edilen estamplar, hakikileri değil, renkli röprodüksiyon'larıdır. Yani kopyaları.

Havadisi, gazeteler şöyle verdiler: "Resim ve heykel müzesinde orijinal Japon estampları renkli röprodüksiyonları sergisi açılmıştır."

Dünyadan Haberler

Bayreuth'da Wagner sergisi

Bayreuth—Aylarca süren çalışmalardan sonra, Bayreuth sarayındaki daimi Wagner sergisi açılmış bulunmaktadır. Sergide, Bayreuth'un festivlinin başlangıç tarihi olanı 1876 dan 1953 yılına kadarki hâdiselerin tabloları yer almıştır. Keza Wagner'in Parsifal operasının mühim bir kısmını bestelemiş olduğu kuyruklu piyanosu da sergide teşhir olunmaktadır.

Richard Benz 70 yaşında

Heidelberg — Tanınmış muharrir ve kültür tarihçisi Dr. Richard Benz Heidelberg'de 70 inci yaş yıldönümünü kutlamıştır. Onun Alman ve batı kültürüne ait yazmış olduğu eserler daima takdir kazanmıştır. 1953 yılında son eseri olan "Alman Klâsizminin Devri" dolayısiyle He delberg İlim Akademisine âza seçilmişti.

Warner Kruus'a nişan

Berlin — Federal Almanya Cumhurbaşkanı Theodor Heuss, 70 yaşına basması dolayısiyle tanınmış aktör Warner Krauss'a büyük hizmet nisanını tevcih etmiştir.

Sovyet kemancısının konseri

Berlin — Tanınmış Sovyet violonisti Prof. David Oistrach, geçenlerde Batı Berimin konser salonunda bir resital vermiş ve programda Tacaikowsky, Brahma ve Mozartın eserlerinin bulunduğu bu resital çok alkışlanmıştır.

HAFTANIN PORTRESİ

Bir Amerikalı Türk sanatkâr

Şirin Lau
Hem sıfat, hem isim

Size Bayan Lau'yu takdim ediyoruz. Bu genç kadın — güzel olduğunu ilâveye lüzum yok çünkü görüyorsunuz — bir Amerikalı sahne sanatkârıdır ve on piyesle baş kadın rolü oynamıştır. Bayan Lau, kendisinin şimdiki soy adıdır. Asıl adı Şirin Devrim'dir ve İzzet Melih Devrim'in kızıdır. Şirin Devrim 1946 da Amerikaya tahsile gitmiş, Barnett College de Columbia üniversitesinde tahsil etmiş, orada mektep arkadaşı tiyatro müellifi ve aktör Wesley Lau ile tanışarak evlenmişlerdir.

Şirin Lau, sanatkâr bir aileye mensuptur. Annesi, tanınmış ressam Fahrünnise Zeyt'tir. Ressam ve seramist Fureya Kılıç ile kardeş çocuklarıdır. Gravürleri ile tanınmış ressam Aliye Berger teyzesi, "Halikarnos Balıkçısı" dayısıdır. Pariste bulunan ressam Nejat da Şirin Lau'un kardeşidir.

irin Lau'nun, Haldun Dormen tarafından hazırlanmakta olup tem muzun 28 inde temsile başlanacak Goldon 'nin eserinde rol alması muhtemeldir. Bu komedi, memleketimizde ilk defa olarak "Orta tiyatrosu" tarzında Kadıköy rıhtımında bulunan yeni otelin salonunda verilecektir.

SPOR ALEMİNDE

Güreş

Sırtı yere değmeyen pehlivan

Ankara Kulübüne deveni edeni askerler bir defasında, yeni bir arkadaşlarını beraberlerinde getirir ve hocaya, bunun da bölükte önüne geleni devirdiğini, hattâ bölükler arasında yapılan müsabakada rakiplerini altettiğini söylerlerdi.

Sene 1937 idi. Erlerin izinli çık. tığı günlerden birinde Ankara Güreş Kulübüne giden hevesliler beraberlerinde yüzünden kan damlayan, gözlerinden ateş saçan, çevik ve gürbüz bir er getirdiler.

"49 . 50 okka gelirim" diyen bu genç Anadolu çocuğunu soyup bas. küle çıkardıkları zaman ibre 67 kilonun üzerinde durmuştu.

Güreş kulübünde tatbik edilen serbest veya Groke.rometf stili güreş kaide ve oyunlarının yabancısı olan bu acar pehlivanın adı Yaşar'di.

Daha ilk egzersizde amansız bir kuvvete sahip olduğunu anlatmıştı.

Hocaya babası gibi bağlandı, saygı duydu ve sevdi.

Hoca, Yaşar'a tatbik edeceği rejimi tesbit etmek için güreş üzerindeki bilgi ve tecrübesini anlamak istedi:

Yaşar, "kendimi bildim bileli güreş tutarım" dedi. Kendine has mahsup, fakat mert edası ile konuşuyordu.

"Önceleri sokak aralarında güreşirdik. Yavaş yavaş çayıra naklettik işi. Biz de pehlivanların güreş tuttukları yerlere gider, kendi aramızda takımlar kurup karşılıklı güreşirdik. Allaha şükür şu güne kadar çayırda gözyüzüne bakmadım..."

Ankara Güreş Kulübünde bir seneden kısa bir zaman içindeki çalışması sonunda, ki ayrı kiloda, o zamanın şampiyon pehlivanları ile yaptığı müsabakaları kazanmıştı. 67 kiloda Yusuf Aslan, 73 kiloda da Sadık Doğancı yenilmişlerdi.

Genç güreşçi Yaşar Doğu'nun bu ilk muvaffakiyeti ona istikbal ufuklarını açtı. 1939 Greko-Romen dünya şampiyonası seçmelerinde üzerinde az konuşulan namzet Yaşar'dı. Oslo'da yapılan bu müsabakaların neticesinde takımımız beşinci, ferdî tasnifte ise Yaşar Doğu kilosunda ikinci olmuştu. 1940 martında İstanbulda yapılan Balkan şampiyonası Yaşar Doğu'nun ikinci beynelmilel karşılaşması idi. Bu imtihandan hem takımımız hem de Yaşar birincilikle mezun oldular. Yaşar bu karşılaşmada 66 kiloda güreşiyordu. Altı sene sonra onu 73 kilo şampiyonu olarak alkışlıyorduk. O sırada Mısırda serbest ve Greko-Romen karşılaşmalarında takımca galip gelmiş, Yaşar da 73 kilonun birincisi olmuştu. Aynı senenin eylülünde İsveçte yapılan dünya şampiyonasında da şampiyonluğu kazanmıştı. Bu tarihten sonra güreşimiz dünya minderlerinde bir otorite olarak sık sık alkışlandı. Prag'da Greko-Romen, Londra olimpiyatlarında her iki stilde tekrar tekrar dünya şampiyonluğunu kazandık.

Yaşar Doğu'nun yaşı ilerledikçe bünyesindeki değişiklik kilosunun artmasından ibaret kalıyordu, ezici kuvvetinden bir şey kaybetmiyordu,

1949 senesinde 79 kilo olduğu zaman bir Avrupa turnesine çıktı. Serbest ve Greko.Romen güreşler yaptı: İtalyada birinçi geldi. İsviçre'de de birinci oldu. İsveçte ve Belçikada yaptığı güreşleri de daima kazanarak, birinciliği elden bırakmadı. Millî güreş takımımız ise o senelerde yaptığı güreşleri daima kazanıyordu. Serbestte hep birinci idi. fakat Greko-Romen de bazan ikincilige düştüğü de oluyordu.

Mayıs 1949 da dünya şampiyonası İstanbulda yapıldı Yaşar bu musabakalara 79 kilo ile girdi ve dünya şampiyonu oldu. 1950 de yapılan şampiyonaya iştirak edemedi ama, o sırada dünyanın bir başka yerinde "Türk gibi kuvvetli" meselini ispat etmekle meşguldü: Dost Pakistan milletinin gönlünü fethediyor, en güvenilen Pakistanlı pehlivanları birer birer minderlere seriyordu.

Bu arada dünyada kimsenin yenmesine ihtimal verilmeyen Kala'yı da mağlûp etmekten geri kalmamıştı.

Her şampiyonluk hikâyesinin sonunda "acaba bundan sonra mağlûbiyeti tattı mı?" der gibi bir merak giriyor insanın zihnine; şu son dört senenin hikâyesini Yaşar'ın kendi ağzından nakletmek daha tatminkâr olur kanâatındayız:

"1951 deki Finlandiya karşılaşmalarında 87 kiloya çıkmıştım. Rakiplerim çok iyi hazırlanmış, dünyaca favori gösterilen güreşçilerdi. Ben bu güreşlerde evvelallah şampiyon oldum. Takımımız da birinci geldi. Arkasından hepinizin bildiği 1952 olimpiyatları hâdisesi gelip çattı. Hangi uğursuz dü-

Bari bu fırsatı kaçırmıyalım

Tevfik Ünsi

Dünya kupasında tasfiyeye uğramamızın üzerinden aşağı yukarı, bir ay kadar bir zaman geçti. İnşaallah bu satırları okuduğunuz sıralarda artık dünya kupasının yıkıcı dedikoduları bırakılmış ve ortada mevcut bir dâvanın halli için müsbet faaliyete geçilmiş olur: Türk futbolunun kalkınma dâvası. Bu dâvada artık eski federasyon başkanı ve arkadaşları sadece münakaşayı değil, yardımcı rolü oynarken, matbuatın da yol göstericilik vazifesi yapması ve şimdiki federasyonun da bu fikirleri toplayarak tenkidlere cevap yerine bir kalkınma programı hazırlığına geçmesi lâzımdır. Dünya futbolünde İngilizler kadar şöhret yapmış olamayız; fakat bu işi onlar kadar yine objektif olarak ele almak kudretini gösteremiyoruz. İsviçreden ayrılmadan dedikoduları bir kenara bırakıp bir kalkınma dâvasını etüd etmeğe başlayan İngilizler, gelecek dünya şampiyonluğu için cesaretle namzetliklerini koyuyorlar.

Yapılacak iş o kadar çok ki karşılıklı neticesiz münakaşalar davaya ihanetten başka bir şey değildir. Bugüne kadar, 50 senelik mazisi olan futbolumuzun ilerlemesi için bazı müsbet işler görüldü; fakat hâdiseler temelsiz bîr çatı kurmağa kalkıştığımızı gösterdi. Şimdi yeni baştan bir temel üzerine bu defa sağlam bir yapı kurmağa bakalım. Yıkılan çatıdan yeni binamıza yarayacak parçaları gözden giçererek kullanalım, fakat elbirliği ile, hislere değil de hesapla bulunmuş kıymetlere dayanarak sağlam ziyanı yok, fakat mütevazi bir bina kuralım.

Yeni bir şeyler icat etmeğe lüzum yok, ortada duran muvaffak olmuş metodları bünyemize ve varlığımıza en uygun şekilde kullanalım.

Dünyanın hiçbir yerinde bulunmayanı bir spor idare tarzımız var. Futbol federasyonumuzun penceresi ancak bir kaç şehire açılır. Mahalle aralarında bile bu memlekette futbol oynanır, sadece 50 futbolcu adı biliriz. Yüz binlerce futbol meraklısı hoca ister saha ister, teşkilât ister, kulüp ister, hattâ bir meşin top ister. Dünyanın en acaip likleri sonunda, düzinelerle şampiyon takım sıralarız, şampiyonluklarının ismi şehir hudutlarını aşamaz, yıldız sıfatını verdiğimiz bir çok futbolcularımız olun yıldızlığı sadece kendilerine münhasır sayarlar. Genç kabiliyetler buluruz, onları öyle yetiştiririz ki. beynelmilel piyasaya değil, başımızın üstüne çıkarırız. Ecnebi teması yaparız, esas gayemiz yenmek, hakemle, seyirci ile, yazarlarımızla sadece yenmektir. Yeniliriz hedefimiz mağlubiyetten ders almaktan ziyade birbirimizi yemek olur. Yıkılana daha iyi yapmak için düşündüğümüz olur, fakat ah bu benlik davası! Ne yapılacak işi göstereni, ne de gösterileni aydınlatır, ne de esas davayı ortaya koyar.

İşte bütün zaafımız, noksanlarımız. çürük temelimiz bu defa bütün çıplaklığı ile ortaya çıktı, ne olur bunu fırsat bilelim de bu kere olsun, futbolumuzu kurtarmak fırsatını elden kaçırmıyalım!

Yaşar Doğu ve talebeleri
Şampiyonluktan hocalığa

günceye kurban edildiğimize hâlâ akıl erdiremiyorum. Dâva şahısların değil, memleketin dâvası idi. Ben ve diğer arkadaşlarım olmadan da şampiyonayı kazanmak kabildi.. Fakat işin tertip ve tatbik şekli çirkindi. Daha doğrusu önceden hazırlanmış bir komplo idi.

Başımıza gelecekleri önceden hissetmiş ve bu hissiyatımı da o zamanki Maarif Vekiline bildirmiştim. Fakat Vekil asla böyle bir şeye ihtimal vermediğini beyan etti ve sonunda da olan oldu."

Yaşar Doğu halen 39 yaşındadır ve 5 çocuk babasıdır. Millî güreş takımımızın antrenörlüğünü Şevkle yapıyor. Güreşimizin istikbalinden çok emin ve memnun. Bu hususta şöyle diyor:

"Bazı ufak tefek isteklerimiz var. Onları yerine getirmeğe uğraşıyoruz ve müzaheret de görüyoruz. Evvelâ aslanlarımızın) karınlarını doyurmak, içtimaî durumlarını düzeltmek icap eder. Pehlivanın karnı tok oldu mu, sırtı yere gelmez. Takımımız daima şampiyon, olabilir.

Bir pehlivan şampiyon olur da, madalyasını eline alırsa, iş bitmiş sayılmaz. Madalyayı aldıktan sonra, geçmişi unutup, zaferi unutup, sanki hiç bir şey kazanmamış gibi, tekrar, nasıl şampiyon olacağını düşünürse, işte asil o adanı, şampiyondur ve tekrar şampiyon olacağından emin olabilirsiniz. Kazanılan zaferin sarhoşluğuna kapılıp hiç bir zaman işi gevşetmemeli"-N.Ü.

Atletizm

Kül tarlasından Avrupa İdare Heyeti Üyeliğine

İşte, Türkiyede atletizm!

Atletizm sahalarımız

Memleketimizde hakikî anlayışla atletizme tahsis olunmuş tek bir saha yoktur. İstanbul stadlarında sadece koşulara, Ankara stadında ancak atlama ve koşulara müsaade olunursa da dördüncü kümenin son dakikada beliren bir futbol maçı karşısında dahi, hattâ bir milli atletizm karşılaşması stad dışı bırakılabilir.

Koşu pistlerimiz

Memleketimizde mevcut pistlerin en iyisi, tam anlamiyle bakımsız ve bir kül tarlasından ibaret olan Ankara 19 Mayıs Stadı pistidir. Gün olur ki bu pistin üzerinden saatlerle resmigeçit tonlarla ışıldak, projektör, tank, kamyon vesaire geçirilir. Her normal pist gibi taşıma kudreti 400 kilogram olduğundan drenajı tamamiyle çökmüş durumdadır. Kışın futbol sahasından alınarak üzerine atılan tonlarla kar aylarla kalır ve en nihayet kamyonlarla kaldırılır.

Daha başka pistler:

İstanbulun Mithatpaşa pistinin alt tabakası üst tabakasına intibak edememiş durumdadır. Adana pisti bakımsızlıktan beton hâline gelmiştir. Mersin pistinde doğrudan doğruya blokajın üzerinde yarışılmaktadır. Afyonda atlama yerleri betonla çevrilmiştir.

Atmalara bir bakış

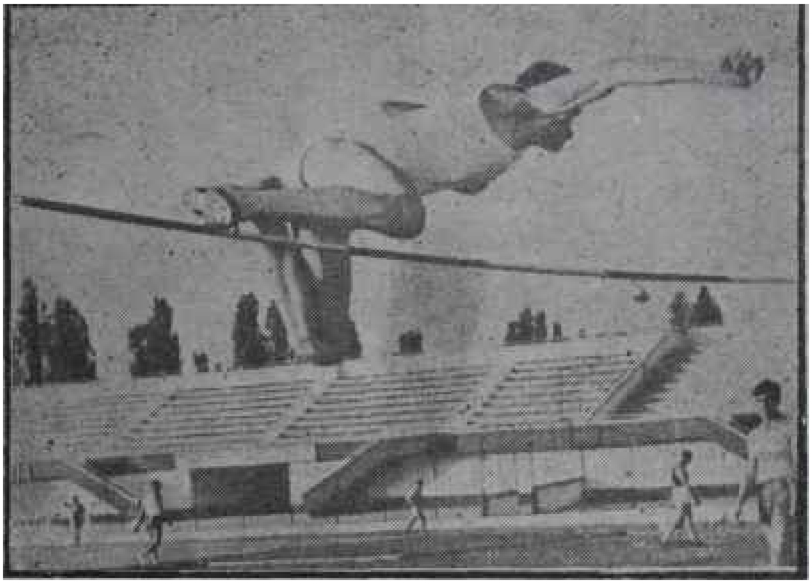
Mızrak otu deler, disk çimi keser, gülle çukur açar, çekiç atmak haram! Bu anlayış stad müdürlerimizde mevcutken, hiç bir vakit homojen bir takım toparlamamıza imkân yoktur. Almanyada, Amerikada, Finlândiyada, İngilterede, İtalyada, Fransada ve daha 40 küsur yerde atıcıların staddan kovulduğunu, stadların ise bahçivanlık bilgisi dahi pek mahdut olan kimseler tarafından idare edildiği görülmemiştir.

Atlayıcılar az şanslı

Hipodromlarımızda atlarımızın yanı başında kovuluncaya kadar çalışırlar. Çim üzerinde yumuşatıcı idman yapmaları elzemdir. Lâstik ayakkabıları stadlarda futbol kramponunun yapmadığı tahribatı yapar bilinir. Hafif sıçramalarla otu tazyik altında bırakarak bükmek, affi kabil olmıyan bir günah! Çim yetiştiricileri otun kuvvet bulması için 200. kilogram ağırlığında silindir Çekerek istifade ederler. (Sariye dağlarımız kalıyor. Atmalar yokuş aşağıya yapılmaz ama sıçrama talimleri yokuş yukarıya yapılabilir. Feragat ederek atlayıcılarımızın aldıkları neticeler: Yüskek atlama 1.91, uzun atlama 7.35, üçadım atlama 15.075 dir.

Koşucularımız geçer akçe

Onlar atletizmimizin talihli grupu! Bizde pist adiyle tanınan toprak

Çerin *yüksek atlıyor*
1 84

koşu yerleri kefyî olarak haftada 1 veya günde 24 saat koşucuya, açık tutulur. Kırlar yedek pistimizi teşkil eder. Derecelerimiz 100 metreden maratona kadar beynelmilel kıymet taşır. Mütemadiyen dış memleketlere yarışmak üzere davet olunan koşucularımız istenilen birincilikleri kolayca almaktadırlar. Şurada ve burada gerimizden büyük şöhretler gelmiş ve çocuklarımıza geniş bir pay ayrılmıştır. Dolayısiyle atletlerimiz içerde nisbeten fukara, fakat dışarda zengindirler. 100 metrede 1.6; 800 metrede 1.52.1; 1500 metrede 3.51.6; 5000 metrede 14.36; maratonda 2 saat 31 dakika çalışma şartlarımızla kıyas kabul etmez birer kıymet teşkil eder. Bu derecelerin bir mânası daha vardır ki bu mâna atlete değil, Türke mal edilmiştir, şöyle ki:

"Matbuattan öğrendiğimize göre İsviçrede yapılan son futbol kongresinde İngiliz delegesi Türkiyenin bir Asya devleti olduğunu ileriye sürmüş ve mümessilimizi heyet âzalığına kabul ettirmemiştir. Buna mukabil 52 milletin iştirakiyle yapılan beynelmüel Atletizm Federasyonu Kongresinde derecelerimizle, durumumuzla, netice ve kabiliyetlerimizle Türkiyenin bir Avrupa devleti olarak tanınması gerektiğine ittifakla karar verilmiş, bu keyfiyet aynen Beynelmüel Amatör Atletizm Federasyonunun nizamname. sine madde olarak geçirilmiş, Türk Atletizm Federasyonu Başkanı, Bey. nelmilel Amatör Atletizm Federasyonu Avrupa İdare Heyeti Üyeliğine yedi azadan biri olarak, ilk önce iki yıl için, ikinci kongrede de daha dört yıl için seçilmiştir."

İşte bizde atletizmin hakikî çehresi, işte feragatli ve vefakâr atletlerimizin ıstırapları, başarıları ve inanılmaz durumları.

Futbol

Karanlıkta kör döğüsü

Ankarada gece maçları tertiplendi. Futbol meraklıları, üst üste iki gece yapılan bu maçlarla meraklarını tatmin etmek imkânını bulacaklarını zannettilerse de emektar 19 Mayıs stadyomuna toplanmış bulunan kalabalık bir seyirci kitlesi, futbol zevkini tatmin şöyle dursun, meşin topu görmekten mahrum kaldı.

Memleketimizde ilk defa meşhur Taksim stadında, bundan 15 - 16 sene evvel yapılan gece maçları büyük bir alâka toplamış olmasına rağmen devam ettirilmemiş ve tarihe karışmıştî. Ankaraya hisbetle çok daha büyük imkânlara malik bulunan İstanbulda, bilhassa böyle ölü sezonlarda mâli bakımdan sıkıntı içinde kaldıklarında şüphe olmayan profesyonel kulüpler dahi bunu tatbike imkân bulamazlarken Ankaralı futbol severlere böyle bir imkân yaratmaya çalışmak tabiî ki takdirle karşılanacak bir şeydir. Fakat gece maçından maksat, maçların gece karanlığında oynanmasına çalışılmak değildir. Geçen hafta yapılan gece maçlarını seyretmek üzere stadyoma gelenler. Orgeneral Nutettin Baransel'in himmetiyle temin edilmiş 4 tane ışıldağın, kapalı tribünün tavanından akseden ışığı altında, yirmi üç insan siluetinin kâh saha ortasında, kâh kale ağızlarında toplanıp dağılmalarından başka bir şey görmediklerine göre buna futbol maçı demek, fazlasiyle iyimserlik olacaktır. Sahanın ancak kapalı tribünü tarafındaki kısmının 1-2 metresi loş, diğer tarafları zifiri karanlık içinde bulunduğundan hakemlerini bile görmeden idare ettiği bu maçlara verilecek en münasip isim olsa olsa, kör doğuşudur.

Ancak her yeni teşebbüsün bidayetinde zuhur edecek aksaklıkların zamanla telâfisinin mümkün olduğu da bir hakikattir. Bu itibarla deneme ma. hiyetinde kabul ettiğimiz gece maçlarının birincisi fiyasko ile neticelenmiş de olsa, ilerisi içini ümitlerimizi kesmiş değiliz. Maddî ve manevi faydaları aşikâr olan bu maçların tertibi için ciddî ve büyük bir teşkilâtın 29 Mayıs Stadyomunda gerekli tertibatı almak ve tesisatını bizzat yaptırmak kararında olduğu da kulağımıza gel. dikte sonra Ankara futbol severlerini gözü aydın olsun.

Geceler gebedir derler... Hele biraz daha bekliyelim bakalım! —NA.

Ankarada gece maçı
Saha değil, tribün aydınlatılmıştı